

T.C.

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı

HAPİSHANELERİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Abdullah YÜKSEL

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Prof. Dr. Hasan SINAR

İstanbul, 2024

HAPİSHANELERİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Abdullah YÜKSEL

Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ

2024

Abdullah YÜKSEL tarafından hazırlanmış ve 09/10/2024 tarihinde sunulmuş HAPİSHANELERİN TARİHSEL GELİŞİMİ başlıklı tez Kamu Hukuku Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak **oy çokluğuyla** kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hasan SINAR
Danışman

Tez Savunma Sınavı Jüri Üyeleri:

Prof. Dr. Hasan SINAR

Kamu Hukuku Bölümü,
Altınbaş Üniversitesi _____

Dr. Öğr. Üyesi Yeşim YILMAZ

Kamu Hukuku Bölümü,
Altınbaş Üniversitesi _____

Doç. Dr. Esra ALAN

Kamu Hukuku Bölümü,
İstanbul Medipol Üniversitesi _____

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak bütün şartları sağladığını beyan ederim.

Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik davranışlara uygun olarak edinildiğini ve sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca, bu kuralların ve davranışların gerektirdiği şekilde, bu çalışmada, orijinal olmayan tüm materyalleri ve sonuçları tamamen alıntı yaptığımı ve referans gösterdiğimi de beyan ederim.

Abdullah YÜKSEL

İmzası

ÖZET

HAPİSHANELERİN TARİHSEL GELİŞİMİ

YÜKSEL, Abdullah

Yüksek Lisans, Kamu Hukuku, Altınbaş Üniversitesi

Danışman: Prof. Dr. Hasan SINAR

Tarih: 10 / 2024

Sayfa: 112

Dünya'nın oluşumundan itibaren "değişmeyen tek şey değişimdir" sözüne paralel olarak insanoğlu sürekli bir ilerleme halinde olmuştur. İnsanlık tarihi bir bütün olarak incelendiğinde karşımıza tezatlıkların dünyaya yön verdiği neredeyse her konuda ayrı bir tezatlığın ortaya çıktığı görülmektedir. Soğuğun karşısında sıcak, yüksek in karşısında alçak olduğu gibi genel iyilik halinin karşısında da kötülük bulunmaktadır. Suçun doğuş, çıkış noktası da tam olarak burada başlar. Toplumun genelini rahatsız eden, mutsuzluk hali yaratan kötülüğün işlenmesine bir tanım getirilme ihtiyacı duyulmuştur. Suç bu tanımlamaları kapsayan klasik deyişle kötülük etme halidir denilebilir. Fiziksel var oluşunun yanı sıra manevi-ruhsal anlamda da bir tatmin arayan insanoğlu mutlak iyiyi hep araya gelmiştir. Beslenme, barınma tarzındaki fiziki ihtiyaçlarını bir şekilde karşılayabilen insanoğlu manevi anlamda bir doyumluk-tatmin duygusu istemeyi kendine rol edinmiştir. Suçun var oluş hikayesi değerlendirildikten sonra cezalandırmanın doğuşu ele alınacaktır. Yine klasik bir bakışla kötülük edenin cezalandırılması toplumu huzurlu kılacağı düşünülmektedir. Dinsel anlamda ise kötülük yapan günahkardır ve günahlarından ancak ibadet yoluyla arınabilmektedir. Bu çalışmamızda suçun cezalandırma serüveni ele alınacak ve devamında gelişen hapishane mekaniği irdelenecektir. Hapsetme fikrinin ortaya çıkışı, ilk uygulandığı medeniyet ve coğrafya anlatılmaya çalışılacaktır. Daha sonrasında ise Türkiye özelinde hapishane olgusu, ihtiyacı, gelişimi, sistemleri ve türleri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Suç, Hapishane, İnfaz, Mahkûm, Devlet Aygıtı.

ABSTRACT

HISTORICAL DEVELOPMENT OF PRISONS

YÜKSEL, Abdullah

M.A., Public Law, Altınbaş University

Supervisor: Prof. Dr. Hasan SINAR

Date: 10 / 2024

Page: 112

Since the formation of the world, humankind has been in a constant state of progress, in parallel with the saying "the only constant is change". When human history is examined as a whole, we see that a different contradiction emerges in almost every issue where contradictions shape the world. Just as there is hot versus cold, low versus high, there is also evil versus general goodness. The birth and starting point of crime begins exactly here. There was a need to define the evil that disturbs the society in general and creates unhappiness. In the classical words that encompass these definitions, it can be said that crime is a state of doing evil. Human beings, seeking spiritual satisfaction as well as physical existence, have always sought absolute good. Human beings, who can somehow meet their physical needs such as nutrition and shelter, have taken it upon themselves to want a feeling of spiritual satisfaction. After the story of the existence of the crime is evaluated, the emergence of punishment will be discussed. Again, from a classical perspective, it is thought that punishing those who do evil will make society peaceful. In the religious sense, the one who does evil is a sinner and can only be purified from his sins through worship. In this study, the punishment adventure of crime will be discussed and subsequently the developing prison mechanics will be examined. The emergence of the idea of imprisonment, the civilization and geography where it was first applied will be explained. Afterwards, the prison phenomenon, its need, development, systems and types in Turkey will be discussed.

Keywords: Crime, Prison, Execution, Prisoner, State Device.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
2. HAPİSHANELER ÖNCESİ DÖNEM CEZALANDIRMANIN TARİHSEL GELİŞİMİ	3
2.1 CEZALANDIRMANIN DOĞUŞU VE AMACI.....	3
2.1.1 Genel Olarak	3
2.1.2 Cezalandırma Teorileri.....	5
2.1.2.1 Mutlak teori	5
2.1.2.2 Nisbi teori	6
2.1.2.3 Karma teori	7
2.2 SUÇ KAVRAMI.....	7
2.2.1 Genel Olarak	7
2.2.2 Suçu Önlemeye Yönelik Tedbirlerin Gelişimi.....	9
2.2.3 Ceza ve Yaptırım Süreçlerinin Gelişimi	10
2.3 HAPİSHANELER ÖNCESİ DÖNEMDE İŞLENEN GENEL SUÇLAR	12
2.3.1 Genel Olarak	12
2.3.2 Kasten Öldürme (Cinayet)	12
2.3.3 Cadılık.....	14
2.3.4 Hırsızlık (Çalma).....	14
2.3.5 Encest ve Cinsel Suçlar	16
2.3.6 Vatana İhanet.....	17

2.3.7 Kutsallara Yapılan Saygısızlık ve Dinsel Suçlar	19
2.3.8 Zehirlleme ve Bağlı Suçlar	20
2.3.9 Av Kurallarının İhlali	21
2.4 TARİHSEL BAĞLAMDA İLK CEZA YÖNTEMLERİ	23
2.4.1 Genel Olarak	23
2.4.2 Cezalandırma Yöntemleri	24
2.4.2.1 Asarak idam	24
2.4.2.2 Giyotin	25
2.4.2.3 Hadım uygulaması	26
2.4.2.4 Çarmıha germe	27
2.4.2.5 Baltayla-kılıçla öldürme (uzuv kesme)	28
2.4.2.6 Kurşuna dizme	29
2.4.2.7 Aç bırakma	30
2.4.2.8 Zehirleyerek öldürme	30
2.4.2.9 Kürek cezası	31
2.4.2.10 Yakarak öldürme	31
2.5 HAPSETME – TUTMA FİKRİNİN ORTAYA ÇIKIŞI	33
2.5.1 Dünya Üzerinde Hapishanelerin Oluşumu ve Tarihsel Gelişimi	33
2.5.2 Roma Hukuku	34
2.5.3 Müşterek (Cermen) Hukuku	35
2.5.4 Kilise (Kanonik) Hukuku	39
2.5.5 Eski Yunan	40
2.6 DÜNYA ÜZERİNDE UYGULANAN HAPİSHANE SİSTEMLERİ	41
2.6.1 Pennsylvania Hücre Sistemi (Tecrit)	41
2.6.2 Auburn Hücre Sistemi (Doğal Sessizlik)	42

2.6.3 Toplu Hapis Sistemi	42
2.6.4 Panopticon Sistemi (Eğitim)	42
2.6.5 Müşahede-Sınıflandırma Sistemi	42
3. CUMHURİYET ÖNCESİ VE SONRASI TÜRK HUKUKUNDA	
HAPİSHANELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	44
3.1 TÜRKLERDE HAPSETME VE TUTMA FİKRİNİN ORTAYA ÇIKIŞI	44
3.1.1 Osmanlı Öncesi	44
3.1.2 Osmanlı Sonrası	46
3.2 CUMHURİYET SONRASI DÖNEM	49
3.2.1 Genel Olarak	50
3.2.2 765 Sayılı Ceza Kanunu	52
3.2.3 1950 Sonrası Dönem – Çok Partili Hayata Geçiş	53
3.2.4 1980 Darbesi ve Sonrası Dönem	54
3.2.5 1990 Sonrası Dönem	55
3.2.6 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu-2004 Sonrası Dönem	57
3.2.7 2016 Askeri Darbe Girişimi Sonrası Dönem	58
3.3 HAPİSHANELERİN GENEL YAPISI, PERSONELLERİ VE GÖREVLİ	
KURULLAR.....	60
3.3.1 Genel Yapı.....	60
3.3.1.1 Hapishanelerin mimari yapısı	60
3.3.1.2 Hapishanelerin idari yapısı	61
3.3.1.3 Hapishanelerin idari biçimi	62
3.3.1.4 Hapishaneleri oluşturan unsurlar	63
3.3.2 Hapishanelerde Görevli Personeller.....	64
3.3.2.1 Kurum 1. müdürü	64
3.3.2.2 Kurum 2. müdürü	65

3.3.2.3 İdare memuru.....	65
3.3.2.4 Cezaevi kâtibi	65
3.3.2.5 Sayman	65
3.3.2.6 İnfaz koruma baş memuru	66
3.3.2.7 İnfaz koruma memuru	66
3.3.2.8 Öğretmen	67
3.3.2.9 Teknisyen.....	67
3.3.2.10 Psikolog	67
3.3.2.11 Sosyal çalışmacı.....	67
3.3.2.12 Cezaevi doktoru.....	68
3.3.2.13 Diyetisyen.....	68
3.3.2.14 Veteriner.....	68
3.3.2.15 Şoför	68
3.3.2.16 Kütüphaneci.....	68
3.3.2.17 İşçi	69
3.3.3 Hapishanelerde Görevli Kurullar	69
3.3.3.1 Disiplin Kurulu.....	69
3.3.3.2 İdare ve gözlem kurulu	70
3.3.3.3 İş yurdu yönetim kurulu	70
3.3.3.4 Eğitim Kurulu	70
3.4 HAPİSHANELERDE UYGULANANAN DİSİPLİN CEZALARI VE ÖZEL İNFAZ BİÇİMLERİ.....	71
3.4.1 Disiplin Cezaları.....	71
3.4.1.1 Kınama cezası.....	71
3.4.1.2 Haberleşme imkanından yoksun bırakma cezası.....	71

3.4.1.3 Ziyaretçi kabulü yasağı cezası	72
3.4.1.4 Bazı etkinliklerden yoksun bırakma cezası	72
3.4.1.5 Hücreye koyma cezası	72
3.4.1.6 Ücret karşılığı çalıştığı işten çıkarılma cezası	72
3.4.2 Denetimli Serbestlik Uygulaması ve Özel İnfaz Biçimleri	73
3.4.2.1 Denetimli serbestlik	73
3.5 TÜRKİYE’DE BULUNAN MEVCUT HAPİSHANELERİN TÜRLERİ	76
3.5.1 A Tipi Ceza İnfaz Kurumları	76
3.5.2 A1 Tipi Ceza İnfaz Kurumları	76
3.5.3 A2 Tipi Ceza İnfaz Kurumları	76
3.5.4 A3 Tipi Ceza İnfaz Kurumları	77
3.5.5 B Tipi Ceza İnfaz Kurumları	77
3.5.6 C Tipi Ceza İnfaz Kurumları	77
3.5.7 D Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumları	77
3.5.8 E Tipi Ceza İnfaz Kurumları	78
3.5.9 F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumları	78
3.5.10 H Tipi Ceza İnfaz Kurumları	79
3.5.11 K1 Tipi Ceza İnfaz Kurumları	80
3.5.12 K2 Tipi Ceza İnfaz Kurumları	80
3.5.13 L Tipi Ceza İnfaz Kurumları	80
3.5.14 M Tipi Ceza İnfaz Kurumları	81
3.5.15 BTOK – Hususi (Belirli Bir Tipi Olmayan Ceza İnfaz Kurumları)	81
3.5.16 T Tipi Ceza İnfaz Kurumları	81
3.5.17 Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumları	82
3.5.18 Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumları	82

3.5.19 Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumları	82
3.5.20 Çocuk Eğitim Evleri (İslah Evleri).....	82
3.5.21 R Tipi Ceza İnfaz Kurumları (Rehabilitasyon Hapishaneleri).....	83
3.5.22 Açık Ceza İnfaz Kurumları	83
3.6 HAPİSHANELERDE YAPILAN REFORMLAR	84
3.6.1 Pembe Oda Uygulaması	84
3.6.2 İş Yurtları ve Ticari Faaliyet	85
3.6.3 Hapishanelerden Mahkemeye Katılma Olanağı – SEGBİS	86
3.6.4 Hapishanelerde Eğitim-Kütüphane Hakkı Tanınması.....	87
4. SONUÇ	88
REFERANSLAR	94

KISALTMALAR

A.B	:	Avrupa Birliği
B.M	:	Birleşmiş Milletler
C.G.T.İ.H.K	:	Ceza ve Güvenlik Tedbirleri Hakkında Kanun
C.İ.K	:	Ceza İnfaz Kurumu
C.M.K	:	Ceza Muhakemeleri Kanunu
C.T.E	:	Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü
Çev	:	Çeviren
E.T	:	Erişim Tarihi
İ.H.A.M	:	İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi
İ.H.A.S	:	İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi
İ.K.B.M	:	İnfaz Koruma Baş Memuru
İ.K.M	:	İnfaz Koruma Memuru
OHAL	:	Olağanüstü Hal
s.	:	Sayfa
SEGBİS	:	Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi
T.B.M.M	:	Türkiye Büyük Milet Meclisi
T.C.K	:	Türk Ceza Kanunu
vb.	:	Ve Benzeri

1. GİRİŞ

İnsanlık, genel kamu düzeninin sağlanması, ülkelerin iç huzurunun korunması için suçluların toplumdan ayrılması gerektiğini düşünegelmiştir. Toplumda yer alan fertlerin; kadınlar, çocuklar, hasta ve yaşlılar başta olmak üzere korunmasını sağlamak amacıyla suçluların cezalandırılması gerektiği savunulmuştur. Modern anlamda hapishanelerin öncesinde hapsedme-kapatma uygulaması fiili olarak mevcuttu. Londra Kalesi ve Paris Bastille Kalesi Zindanları bu fiili duruma birer örnektir.¹ Bu zindanlarda sadece siyasiler tutulmakta adeta kafesleme mantığı uygulanmaktaydı. Esas amaç siyasileri toplumdan tecrit etmek, cezalandırmak değil tam tersine toplumu siyasi düşünenlerden uzak tutarak bir nevi cezalandırma yoluna gitmektir. Cezalandırma eylemini ise gücünü kamudan yani üzerinde bulunduğu toprak parçasındaki devlet aygıtından alarak gerçekleştirmektedir.² Objektif değerlendirmelerin çok ötesinde başlayan suçun tanımı öncelikle güçlüyü haklı kılar vaziyette olmuş zaman içinde adalet, eşitlik gibi kavramların hukuki literatüre kazandırılmasıyla gözü bağlı *Themis* elindeki terazi heykelinde olduğu gibi tarafsızlıkla muhakeme edilmeye başlanmıştır. Güçlüye karşı güçsüzü, yanlışa karşı doğruyu savunma gereği duyan insanoğlu hapishane fikrine gelinceye kadar birçok cezalandırma yöntemini test etmiştir.³ En ağır uygulamalardan başlamak üzere cezalandırma olgusu var olmuştur. İnsanlara caydırıcı gelen, önleyici olarak suçun işlenmesine engel olma amacıyla ilkel ve vahşi yöntemler kullanılmaktan geri durulmamıştır. İlkel toplumlarda kabile reisleri otorite olurken modernleşen dünyada ise devlet aygıtı gücünü tahkim etmiştir. Söz konusu devlet aygıtı, tüm işleyişi bir sistematikte ele alır. Devletin, ilkel kabilelerden farkı yazılı şekilde hükümler öngörmesidir.⁴ Bahsettiğimiz üzere başlıca amaç genel güvenliğin sağlanması, toplumun saygı duyduğu somut ve soyut varlıkların korunmasıdır. Çünkü ceza olmazsa düzen olmaz, düzenin olmadığı yerde hiç kimse kendini güvende hissedemez kanısı yaygındır. Filolog Friedrich Nietzsche, anarşizmi tanımlarken hiçbir ast veya üstün

¹ SAVCI, İlkey; **Cezaevi İş Yurtlarında Çalışan Hükümlüler (Bir alan araştırması)**, Ankara; Ankara Üniversitesi Basımevi, 2002, s. 8

² GÖZLER, Kemal; **Genel Hukuk Bilgisi**, 13. Baskı, Bursa; Ekin Yayınları, 2013, s.13-14

³ ATEŞ ÖNCÜ, Tuğba Gül; **Türk Ceza Hukukunda Temel Cezanın Belirlenmesi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2020, s.35-36

⁴ GÖZLER, s. 2-3

olmadığı, bağlı bulunulacak kuralların yer almadığı bir dünya tasavvur etmiştir.⁵ Lakin kuralların olmadığı yerde suç oranı yükselecek, suç işlemek aynı resim yapmak gibi özgürce yapılan fiiller haline gelecektir.⁶ Michael Foucault ise hapishaneleri birer gözlem merkezi olarak ele almıştır; bu yapılarda suçlu el altında, gözlem altındayken dışardaki yurttaşların huzurunun sağlanacağı düşünülmektedir.⁷ Eski zamanlarda sonuca giden yolda her şey mübah yaklaşımı daha sonra ılımlı hale gelerek insanı merkeze alan, suçluda olsa haklarının verilmesi gerektiği yönünde hareket edilmeye başlanılmıştır. Teknolojinin gelişmesine paralel olarak ilerleyen ceza yöntemlerinin son aşamada çoğu kıtada hapishane tekeline döndüğü anlaşılmaktadır.⁸ Bu noktada öncelikle inceleyeceğimiz suçun ortaya çıkışı, infaz sistemlerinin gelişimi olacaktır. Akabinde çalışmamızda hapishaneler öncesi dönemdeki suç türlerini, cezalandırma yöntemlerini, hapishanelerin hangi şartlar altında doğduğunu ve tarihsel gelişimini incelenecektir. Hapsetmenin amacına dair değerlendirmelerde bulunularak çeşitli ülkelerde uygulanış biçimi de ele alınacaktır. Tarihin yanı sıra kriminoloji biliminden de faydalanarak tanımlar, örnekler verilecektir. Sonrasında güncel gelişmeler ve mevzuat ışığında Türkiye özelinde hapishanelerin türleri, infaz biçimleri de ele alınacak ve Türk mevzuatında infaz sistemleri, hapishane uygulamaları ve reformları incelenerek çıkarımlarda bulunulacaktır. Bu çalışmamızın temel amacı: Hapishanelerin ortaya çıkışını oluşturan etmenleri belirlemek, toplumsal ihtiyacı anlatmak ve tarih içerisindeki gelişimi belli bir düzlemde akıcı bir şekilde anlatmaktır.

⁵BEYAZGEYİK, Fatma; S. Kierkegaard ve F. Nietzsche’de Özgürlük Problemi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2022, s.69-70

⁶ TÜRKYILMAZ, Ubeydullah; Klasik Anarşizmde Sözleşme Düşüncesi ve Siyasal Toplumun İlkeleri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul 2022, s. 52-53

⁷ FAUCAULT, Michael; **Hapishanenin Doğuşu**, 6. Baskı, Ankara; İmge Kitabevi, 1992, s. 174-175

⁸ SAVCI, s. 17

2. HAPİSHANELER ÖNCESİ DÖNEM CEZALANDIRMANIN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1 CEZALANDIRMANIN DOĞUŞU VE AMACI

2.1.1 Genel Olarak

Günümüzde bakıldığında tarih, hukuk, sosyoloji ortaklığında anlaşılabilen suçun cezalandırma yeri kuşkusuz hapisanelerdir.⁹ Geçmişten günümüze her toplumda suçların işlenmeye devam ettiği görülmektedir. Gelişen dünya koşulları ve insan doğası gereği cezalar-infaz sistemleri de sürekli olarak ilerleme kaydetmiştir.¹⁰ İlk çağlardan itibaren tanımlanmaya çalışılan suç Platon, “Antik Çağ Ruh Hastalığı” olarak belirtmekte Aristoteles ise suç işlemeyi fakirliğin bir göstergesi olarak görmekte ve suç işleyenlerin sınıfsal olarak alt tabaka insanlar olduğunu savunmaktadır.¹¹ Avrupa ve diğer kıtalarda doğan ceza hukukun üç büyük medeniyet himayesinde geliştiği bilinmektedir. Bunlar sırasıyla Roma, German (Alman) ve Kanonik (dini esas alan toplumlar) uygarlıklarıdır. Roma Hukuku; politik, ekonomik ve sosyal şartların ışığında hareket eden pratik bir hukuk uygulamasıdır.¹² Bundan dolayı suçları kamusal ve özel suçlar olmak üzere temelden ikiye ayırmıştır. Roma Hukukunun genel esasları bugün halen daha uygulanmaktadır. Kaynağını dinden almayan Roma Hukuku modern çağa ayak uydurmuştur. Cezalandırmanın bir diğer kaynağı olan German (Alman) Hukukunda ise cezaların ancak suçluya verilebileceği yani şahsiliği ilkesi getirilmiştir. Günümüzde birçok ülkenin uyguladığı; uzlaştırma, suçtan dolayı doğan zararın tazmini, adli para cezaları yöntemlerinin çıkış noktası da söz konusu hukuktur. Kanonik Hukuk için başlı başına bir maneviyat çemberidir denilebilir. Suç işleyen kişinin niyetine göre hareket edilmesini yani sübjektivizmi, failin günahkâr olduğu anlaşıldığı andan itibaren ise tanrıdan af dilemesi gerektiğini metot haline getirmiştir.¹³ Kanonik Hukuk düzeninde ne kadar suç işlenirse işlensin tanrıdan af dilenmesi halinde suçlarından

⁹ HAKERİ, Hakan; **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 19. Baskı, Ankara; Adalet Yayınevi, 2016, s. 651-652

¹⁰ GÖZLER, s. 13-14

¹¹ OPPENHEIMER, Heinrich (Çev.: Doç. Dr. Devrim AYDIN); İlk Suçlar, **Ankara Barosu Dergisi**, 24. Cilt, 4. Sayı, 2016, s. 272-275

¹² ÖZBEK, Veli Özer; **İnfaz Hukuku**, 9. Baskı, Ankara; Seçkin Yayınları, 2017, s. 31-32

¹³ YANYALI, Ali Rıza / ORFADANİS Vasilaki; **Ceza Hukuku Felsefesi (Mizan-ı Ceza'nın İlk Kısmı: Hikmet-i Ceza)**, 6. Baskı, Ankara; Adalet Bakanlığı Yayınları, 2021, s.20-21

arınabileceği ve masum haline tekrar dönebileceği esas alınmaktadır.¹⁴ Suç kavramına gelindiğinde ise insanların genel kurallara aykırı ve diğer insanların alanını ihlal eden fiiller olarak tanımlanmaktadır. İnsanlığa faydası dokunanlar iyi yani masum, kötülüğü dokunanlar ise suçlu yani günahkâr olarak görülmüştür. Suç işlenmesinin arkasından cezalandırma insanoğlunun dünya üzerinde mevcudiyet göstermesiyle paralel olarak var olmuştur. Dini terminolojide (Kanonik Hukukta) konu daha farklı bir şekilde ele alınarak; suç işleyenlerin birer günahkâr olduğu arınmaları için duaya, tanrıya ibadet etmekten başka bir yolun olmadığı savunulmaktadır.¹⁵ Özetle her uygarlık kendi içinde öznel varsayımlarla suça ve cezaya dair fikir yürütmüş ve infaz uygulaması geliştirmiştir. Günümüz şartlarında bakıldığında eski ölüm cezalarının daha vahşi ve ilkel olduğu görülmektedir çünkü hapisaneler öncesi dönemde amaç; insanların suç işlemesini önlemek yerine diğer insanlara ibret olacak şekilde öç alma duygusunu gerçekleştirmektir.¹⁶ 16. yüzyıla kadar beden, malen ve nakden (dayak, idam, kırbaç) cezalar uygulanmaktaydı; tamamına yakını fiziksel olan bu cezaların caydırıcı olacağı düşünülmekteydi.¹⁷ 19. yy. sonlarına doğru gelindiğinde ise cezalandırmaların sadece adli makamlarca yapılmasının doğru olmayacağı düşünölmeye başlanmıştır. Psikolojik ve dinsel ceza yöntemleri ise daha sonra kiliseler başta olmak üzere toplumun saygı gösterdiği üst katmandan gelmeye başlamıştır. Çevreyi kirletme, rahatsız etme vb. türündeki hafif suçların idareler tarafından cezalandırılması gerektiği öne sürölmüştür. *Depenalizasyon* adı verilen bu yöntemin amacı hafif suçların idare tarafından cezalandırılmasını içeren bu sistemle adli yargı nispeten daha ağır suçlarla ilgili çalışmalarına yoğunlaşabilecektir.¹⁸ Türkiye Cumhuriyeti de bu akıma doğal olarak katılmıştır. TBMM' nin 30 Mart 2005 tarihinde çıkardığı 5326 Sayılı Kabahatler Kanunu bunun en tipik örneğidir. Çevrenin kirletilmesinden, kimlik bildirilmemesine kadar pek çok nokta bu kanun kapsamına alınmıştır. İdarenin kolluk gücü olan polis, jandarma, belediye zabıtası tarafından kabahatler hakkında idari yaptırım karar tutanakları tanzim edilmektedir.¹⁹ Adli müktesebat ışığında baktığımızda; cezalandırmanın gelişimi halen daha devam etmektedir. Türkiye dahil olmak üzere birçok ölkede elektronik kelepçe türünde

¹⁴ ARTUK, Mehmet Emin / ALŞAHİN, Mehmet Emin; Hapis Cezalarının ve Cezaevlerinin Tarihi Gelişimi, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakölteşi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, 21. Cilt, 2. Sayı, 2015, s. 151-152

¹⁵ OPPENHEIMER a.g.m., s. 287-288

¹⁶ SAVCI, s. 6-7

¹⁷ ÖZBEK, **İnfaz Hukuku**, s. 32

¹⁸ ERDİNÇ, Burcu; İdari Yaptırımların Kavramsal Çerçevesi ve Cezai Yaptırımlarla Karşılaştırılması, **Ankara Barosu Dergisi**, 2. Sayı, 2012, s. 254-255

¹⁹ KUBAT, Ahmet Adil; **Suçlar ve Kabahatler**, 1. Baskı, Ankara; Seçkin Yayınları, 2010, s.16

uygulamalarda mevcuttur. Özetle zamanın ve coğrafyanın ruhuna göre cezalandırmalar, uygulamalar gelişmiştir; vahşi cezalandırma yöntemleri yerini daha insani yöntemlere bırakmıştır. Cezaların caydırıcılığı konusuna gelindiğinde değişmeyen tek şey ise insanoğlunun güce biat etme özelliğidir zira insan yenemeyeceği durumun karşısında yer almaktansa yanına geçmeyi tercih edecektir.

2.1.2 Cezalandırma Teorileri

Suç ve fail ikilisinin oluşturduğu tarihi düzlemde insanları, suçtan alıkoymak mecburiyeti doğmuştur çünkü suç işlemekten korkmayan insan ne düzen tanır ne de devlet otoritesine saygı duyar.²⁰Bundan dolayı bir korkunun insanı baskılaması gerektiğine kanaat getirmekteyiz. İşte cezalandırmanın başlıca amaçlarından birisi de düzenin sağlanması, insanların güvenli bir hayat sürebilmesinin temin edilmesidir.²¹Ceza vermek, bir tiyatro sahnesi değil aksine gerçekliğin tüm soğukluğuyla insana yansımadır: ilkel, vahşi ve ızdıraplı ceza uygulamaları yerini zamanla fiziki el altında tutma sürecine evirmiştir.²²Teoriksel bağlamda incelemeye gidildiğinde, hukuk biliminde her olgu esasını mantıktan teşkil etmekte ve buna göre biçim almakta olduğu görülecektir. İlkel çağlardan itibaren var olan ceza ve cezalandırma biçimleri de bu perspektife oturmaktadır. Kuramsal olarak cezalandırma biçimlerine dair gelişmeler halen daha devam etmektedir.

2.1.2.1 Mutlak teori

Cezanın mutlak bir amaç olarak uygulanmasını ifade eder. Kefaret ve adalet kavramlarını ön planda tutan bir teoridir. Alman filozoflar Immanuel Kant ve Georg Wilhelm Friedrich Hegel cezanın devlet tarafından verilerek failleri bireylerin insafına bırakmayacak hukuki bir bakış açısına sahip olduklarını ifade etmiştir.²³Bu iki düşünüre göre cezanın suçluya verilmiş olmasının, amacın başlı başına gerçekleştiği düşünülmektedir.²⁴ Cezanın türünde Hegel'in özsel eşitliği, Kant'ın ise kısası öngörmüş olması en temel fikirsel ayrılıklarıdır.²⁵

²⁰ TAYLAN, Ömer; Anarşizmin Felsefi Kökenleri, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2014, s.4-10

²¹ ÖZBEK, Veli Özer/ DOĞAN, Koray/BACAŞIZ, Pınar; **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 13. Baskı, Ankara; Seçkin Yayınları, 2022, s. 195-196

²² ALPAN, Arca; Neoliberal Ceza Devleti ve Kitleli Hapsetme, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018, s. 63-64

²³ AYDIN, Melike Belkıs; Kant'ın ve Hegel'in Felsefesinde Cezanın Amacı, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 1. Cilt, 1. Sayı, 2020, s. 128

²⁴ YILDIRIM, Dilara; Cezalandırmanın Amacının Hukuk Felsefesi Açısından Temellendirilmesi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul 2023, s. 14-15

²⁵ AYDIN a.g.m., s.137

Kefaret teorisinde kısaca suçlu, cezasını çekerek arınabileceği, toplum nazarında akla nabileceği düşüncesi baz alınmaktadır. Bu teoride cezaya sırf manevi olarak bakılmakta ve suç işleyen kişinin toplum nazarında ahlaksız birisi olduğu öne sürülmektedir. Bundan hareketle cezalandırılacak kişi; öç alınan, bozulan toplum ahlak dengesini yeniden tesis etmek için kullanılan insandır. Kefaret teorisi soyut kavramlar üzerine kurulu bir cezalandırma metodu olarak hukuki literatürde yerini almaktadır. Adalet teorisinde ise amaç sadece ceza verilmesi değil, cezalandırma sürecinde kullanılan yolun inşa edilmiş olmasıdır. İleriye dönük bir ibret verici amaçsal bir hareket aranmamalı, suçlunun cezalandırılmasının elzem olduğu kanısı hakimdir.²⁶ Adalet teorisinde düz mantıkla suç işleyen herkes cezasını çekmeli, adalet yerini bulmalı şeklinde değerlendirme yapılmaktadır. Özetle cezada sonuç gözetmeyen, sadece geçmişte işlenen suçlara yönelik olarak çeşitli eleştiriler yapılmıştır. Bunlardan en çok tartışılan durum; cezanın sadece suçun işlendiği tarihte uygulanması hususudur. Halbuki genel kamu düzeni içerisinde devlet otoritesi gelecekteki işlenmesi muhtemel suçları da önleyebilmelidir.

2.1.2.2 Nisbi teori

Mutlak teorilerin aksine, cezanın geleceği etkileyeceğini savunulmaktadır. Karışık bir biçimde genel ve özel önlemeden bahsedilmektedir. Temelinde suçun nasıl önlenebileceğine dair birbirine zıt düşüncelere ev sahipliği yapan bir teoridir. Özel önleme teorisi, kefaretin tam zıddı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu teorideki amaç suçu cezalandırmaktan ziyade engellenmesine yönelik girişimde bulunmaktadır.²⁷ Özel önleme teorisi Nasrettin Hoca fıkrasında yer alan *testi kırılmadan çocuğu dövme* durumunun cezalandırma rejiminde karşımıza çıkaran bir kavramdır diyebiliriz. Sosyolojik Ceza Okulu kurucusu olan Franz Von Liszt' e göre özel önleme üç şekildedir; faili başka suçlar işlemekten korkutma, faili aynı suçu tekrarlamaktan alıkoyma ve faili tüm toplumdan tecrit ederek özel önlemenin gerçekleştirilebileceğini savunan düşünce adamı hapishane fikrinin de oluşmasına ön ayak olabilecek bir türde yaklaşımda bulunmuştur.²⁸ Genel önleme teorisinde en temel araç toplumu, suçluya-faile karşı korumaktır.²⁹ İbret verici cezaların yaygın olması, cezaların

²⁶ AYDIN a.g.m., s. 134-136

²⁷ KARAKAŞ DOĞAN, Fatma; Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı, Cezanın Amacı ve Hapis Cezası Doktora Tezi, İstanbul 2009, s.20

²⁸ CENTEL, Nur; Cezanın Amacı ve Belirlenmesi, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 1. Cilt, 2020, s. 340-341

²⁹ CENTEL a.g.m., s. 349-350

şiddetli ve uzun süreli olması toplumun içinde yer alan potansiyel suçluların ürkütülmesini içermektedir. Böyle olunca kimse suç işlemeyecek, aklından geçirmesi bile zorlaşacaktır. Psikolojik harp tekniği tarzında kullanılan bu yöntemde amaç toplumu *ağır, şiddetli cezalar* ışığında korkutmak ve zihinlerde bile olumsuzluğa yer bırakmamaktır. Bu teorinin hukuk düzenini güçlendirdiğine, toplumun genelinin hukuk güvenliğinin sağlandığına kanaat getirilmektedir.

2.1.2.3 Karma teori

Bağdaştırıcı teori olarak bilinir. Mutlak ve Nisbi teorinin belli kısımlarını ele alan bir düşünce biçimidir. Genel-özel önleme ve kefareti yoluyla toplumun genelinin korunabileceği savunulmaktadır.³⁰ Suçlunun cezasını çekmesi, bunun gelecekte yaşanabilecek muhtemel genel huzuru bozan fiillerde ibret verici olmasını içeren bir teoridir. Faili ıslah etmek, topluma yeniden kazandırmakta amaçlanır.³¹ Karma veya birleştirici teoride kefareti, özel ve genel önleme orantısal bakımdan eşit dağıtılmaktadır.³² Bu teoride amaç hem toplumun güvenliğini sağlamak hem de suçluda olsa insani değerlere uygun olarak sosyal hayata yeniden döndürülmesini tesis etmektir. Günümüzde hukuk sistemlerinin, ceza rejimlerinin Karma teori üzerine bina edildiğini söylemek doğru olacaktır.

2.2 SUÇ KAVRAMI

2.2.1 Genel Olarak

Tarihsel olarak ele alındığında avcı-toplayıcı toplumdan yerleşik hayata geçene kadar yazısız ilkel şartlarda yaşayan insanlar, suçu tanımlama gereği duymamışlardır.³³ Yerleşik düzene geçince tarım toplumu haline gelen insanoğlu belli başlı fiilleri suç saymaktaydı. Bunlar basit anlamda; hırsızlık, cinayet şeklindeydi. Sanayi Devrimi, Rönesans gibi aydınlanmacı hareketlerin sonunda hem suç tiplerinin çoğaldığını hem de suçlu sayısının arttığını söyleyebiliriz. Günümüz tanımlamasıyla suç; genel kurallara aykırı olarak diğer insanlara, topluma ve doğaya karşı işlenen fiiller olarak önümüze çıkmaktadır. Bu tanımdan

³⁰ AKTAŞ, Sururi; Cezalandırmanın Amacı Üzerine, **Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 13. Cilt, 1. Sayı, 2009, s. 15-17

³¹ ÖZBEK/DOĞAN/BACAĞSIZ; Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.199-200

³² CENTEL a.g.m., s.347-348

³³ OPPENHEIMER a.g.m., s. 287

anlaşılacağı üzere suç haksız, zararlı bir fiildir.³⁴ İlkel dönemlerde devlet otoritesi bulunmadığı için dar anlamda bireysel cezalandırmalar yapıyordu. Devlet aygıtı bir özne olarak kamu düzenini sağlamaya başladığında artık suçlar çeşitlerine, derecelerine göre cezalandırılmaya başlanmıştır.³⁵ Yine ilkel dönemde bulunan belli başlı sayıda olan suç tipleri aradan geçen zaman neticesinde teknolojik ilerlemelerle oldukça çeşitlenmiştir. Örneğin; sahtecilik, ticarete hile karıştırma, özel hayatın gizliliği türündeki suçlar ceza hukuku terminolojisine sonradan dahil olmuştur. Suç fiilin mevcudiyet kazanması hususuna gelindiğinde ise suçun oluşması için belli şartlar vardır bunlar gerçekleştiğinde suçlar ancak vücut bulur; maddi ve manevi anlamda özellikleri bünyesinde barındırmaktadır. Maddi olarak; fiil, netice ve bunların devamında fail yani suçu işleyen gerçek bir kişi olması gerekmektedir. Mağdur, suçtan etkilenen gerçek kişidir, suç fiiline maruz kalanı tarif eder. Suçu somut olarak insanlar (gerçek kişiler) tarafından işlenmektedir; *idare hukuku, borçlar hukuku vb.* olduğu gibi kurum, kuruluşlar suç işleyemez. Etkileyen fail ve etkilenen mağdurda gerçek kişidir. Suçun konusu; fiilin hangi türde işlendiğini belirtir ‘konusuz suç olmaz’ ilkesiyle hareket edilmektedir; tüm medeniyetler tarih boyunca ceza yargılamalarında suçun bir konu teşkil etmesi gerektiği düşünülmüştür.³⁶ Örneğin; Galileo bir bilim insanı olarak üzerinde bulunduğumuz Dünya isimli gezegenin, bulunduğu çağın hâkim görüşüne aykırı olarak ‘Dünya düz değil geoit’ şekle sahip olduğunu ifade etmiş bu nedenle şahsına suçlamalar yöneltilmiş ve yargılanmıştır.³⁷ Halkı etkilemeye çalışmak ve meşru düzeni sarsmak suçlamasıyla Engizisyon Mahkemesinde yargılanan Galileo, ev hapsine çarptırılır; ömrünün son günlerini evinde geçirerek hayata veda eder. Engizisyon Mahkemeleri devrin yargılamasını yapan başat yargı organlarıdır. Bir diğer unsur değinildiğinde ise suçun haksız bir fiil olmasıdır; zamanın tüm evreleri boyunca suç, kişilerin muhatap kaldığı çevrede haksız bir fiilin genel davranış normlarının üzerinde seyrederek topluma veya bireye karşı işlenmiş olma halidir. Sonuç unsuru da suçlunun yargılanma-muhakeme edilme aşamasından sonra cezalandırılmasını belirtir. Suçun manevi unsurları; işlenen suç fiiliyle, işleyen kişi arasındaki soyut bağı ifade eder.³⁸ Bugün karşımızda duran suç, haksız, genel yaşam durumlarına aykırı ve ceza mevzuatlarının karar kıldığı kötü bir fiil

³⁴ ZAFER, Hamide; **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 8. Baskı, İstanbul; Beta Yayınları, 2021, s.46-47

³⁵ ÖZBEK/DOĞAN/BACAĞIZ; **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 206-207

³⁶ AKKAYA, Çetin; **Cezaların İnfazı ve İnfaz Hukuku**, 5. Baskı Ankara; Adalet Yayınları, 2015, s.5-6

³⁷ GÜNDOĞAN, Tunahan; Galileo Uydu Sisteminin Nokta Konumlamaya Etkisi, Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Harita Mühendisliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya 2023, s.9-10

³⁸ CENTEL a.g.m., s. 356-357

olarak durmaktadır. Evrensel ve ulusal anlamda gelişmeye açık, mevzuatın tartışmalı halinde bir merkez oluşturduğu söylenebilir.

2.2.2 Suçu Önlemeye Yönelik Tedbirlerin Gelişimi

Suç işlenmeden önceki aşamada sürdürülen süreçler bir bütün olarak ele alındığında karşımıza önleyici kolluk kavramı çıkmaktadır. Önlemeden kasıt şüphesiz her insan yaradılışı, doğası gereği aykırı hareketlerde bulunma ve zarar verme fiiline meydelebilmek ihtimali olmaktadır. Söz konusu olumsuzluğun yaşanmaması ve genel toplum düzeninin sağlanabilmesi adına otorite-devlet aygıtı birtakım tedbirler alma zorunluluğu hissetmektedir.³⁹ Almış olduğu tedbirlerle bir gözetim-denetim mekanizması kurmayı amaçlayan otorite aslında önleyici kolluk faaliyetini de hukuki literatüre kazandırmış olmaktadır.⁴⁰ Tarihsel safhalara bakıldığında Roma İmparatorluğu lejyonerler marifetiyle hakimiyet alanında suç, anarşi vb. durumunu engellemek istemiş büyük bir alanda hüküm süren imparatorluk ordu-güvenlik ihtiyacı için pek gönüllü yurttaşlar bulamadığı için anlamı “paralı asker” olan, neredeyse tamamı fakir ve suçlulardan oluşan lejyoner isimli birlikler oluşturmuştur.⁴¹ Bu birliklerin temel amacı dış güvenlikten ziyade içeride yaşanan asayiş olaylarını bastırması ve muhtemel olaylara karşı da önleyici bir güç olarak mevcudiyet göstermesidir. Daha doğuda kalan ve toprakları üç kıtaya yayılmış Osmanlı Devleti’nde ise subaşılar eliyle yürütülen bir kamu kolluk – gözetim faaliyetine rastlanmaktaydı. Roma İmparatorluğu’na benzemeyen bir önleyici kolluk mekanizması geliştiren Osmanlı Devleti, subaşılar marifetiyle iç düzeni sağlamaktaydı. Dış güvenliğini düzenli orduya teslim eden Osmanlı Devleti içeride huzuru sağlamak için bu sistemi geliştirmiştir. Emniyet Teşkilatı ve Belediye Zabıtası kavramlarının temelini de oluşturan subaşı sistemi önleyici tedbirleri almak, devriye faaliyetinde bulunmakla görevlidir. Kanaatimizce Roma’ya nazaran Osmanlı’nın uyguladığı önleyici kolluk faaliyeti daha caydırıcı, güvenilir ve çözüm odaklıdır. Çünkü dar alanda ve iç tehditlere yönelik çalışma yürütmekle görevli olan subaşı teşkilatlanmasının sahada başarılı olması kuvvetle muhtemeldir. Tanzimat Fermanı’nın 1839 yılında yayınlanmasıyla birlikte yaşanan modernleşme süreci, cumhuriyetin ilanı ile birlikte hız kazanmıştır. Önleyici kolluk gücü olan Emniyet Teşkilatı, belli bir müddet

³⁹ SAVCI, s. 6-8

⁴⁰ GÖZLER, s.118-119

⁴¹ KARAKOÇ, Eren; Antik Roma’daki Ölüm Cezaları, *Akademik Bakış Dergisi (Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi)*, 54. Sayı, 2016, s. 513-515

şehirlerdeki tüm olumsuzluklara müdahale etmek durumunda kalmıştır. Günümüzdeki haliyle adli, idari kolluk faaliyetine o zamanlarda denk gelmek mümkün değildi. İş yükü ve tanımsal-yetkisel sıkıntılar barındıran bu uygulama 1950’li yıllara kadar süregelmiştir. Pazarlarda çığırtkanlık yapanda, kesici aletlerle birbirine saldıranda suçlu sıfatıyla işlem görüyordu. Türk Kolluk Mevzuatına bakıldığında; 1950’li yıllara kadar genel kolluk, içeride yaşanan ve yaşanabilecek tüm olumsuzluklardan-suçlardan sorumlu tutulmaktaydı. Belediye (Şehremini) teşkilatlanması arkasından özel idari kolluk faaliyeti başlamış ve daha hafif kabahat türündeki eylemler buradan önlenmeye, cezalandırılmaya yönlendirilmiştir. Emniyet Teşkilatı ise ağır suçlar; adam öldürme, hırsızlık, yağma, terör vb. fiillerine karşı koymada-caydırmada programlandırılmıştır.⁴² Ancak trafik düzeni başta olmak üzere çeşitli idari denetim faaliyetleri de yine Emniyet Teşkilatı üzerine sorumluluk alanı olarak verilmiştir.⁴³ Bunun yanı sıra tutuklama tedbirinin de yine adli kolluk (polis, jandarma) tarafından icra edildiği unutulmamalıdır. ⁴⁴Durum bu şekilde gelişince adli ve idari kolluk ayrımını yapmak pek mümkün görünmemektedir. Bilindiği üzere yargılamalara konu edilecek suçlar: adam öldürme, hırsızlık, ırza geçme vb. olduğundan buradaki her türlü yakalama ve diğer fiziki-adli süreçleri adli kolluk sıfatıyla Emniyet Teşkilatı mensubu polisler yürütmektedir.⁴⁵ Görev sınıfı şeklinde bir çıkarımda bulunacak olursak Belediye Zabıta Teşkilatı sadece kendi mücavir alanlarında idari denetim sağlayan özel idari kollukken, Emniyet Teşkilatı hem adli hem de idari denetimlerle görevlendirilmiştir. Karmaşanın kaldırılması için adli-idari kolluk faaliyetinin net tanım ve yetkilendirmeye yasaların düzenlenmesi gerektiğine kanaat getirmekteyiz.

2.2.3 Ceza ve Yaptırım Süreçlerinin Gelişimi

İnfaz kavramı ise suçun cezasının çektirilmesi, bir yargı kararını yerine getirme, gerçekleştirme anlamıyla sözlükte yer bulmaktadır.⁴⁶ Dünya üzerinde yaşayan milletler nezdinde ise infaz genellikle öldürme olan *infaz etme* terimiyle karıştırılmaktadır. İnfazı,

⁴² KAYA, Rıza; Önleyici Kolluk Hizmetleri Bakımından Kolluğun Zor ve Silah Kullanma Yetkisi, Kolluğun Genel Sorunları, Çözüm ve Önerileri, Melikşah Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2015, s.16-17

⁴³ “3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu” E.T: 09/12/2023
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.3201.pdf>

⁴⁴ GÜLÜŞÜR, Emre; Koruma Tedbirlerinden Tutuklama, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya 2010, s.41-42

⁴⁵ GÖZLER, s. 70-71

⁴⁶ “İnfaz”, E.T: 09/11/2023 <https://sozluk.gov.tr>

ceza ve ceza hukukunun tarihsel gelişiminden ayırmak zordur. Geniş perspektifle bakıldığında suçların her toplumda var olduğu bilinmekle birlikte cezalandırma yöntemleri, infaz etme biçimlerinin farklılık gösterdiği görülmektedir.⁴⁷ Şunu en başta belirtmek gerekmektedir: İnfaz sistemi suç dolayısıyla öngörülen cezaların yerine getirilmesini amaçlayan bir kurallar manzumesidir. Yargılamaların akabinde cezalandırma mekanizması doğal olarak infazı var etmiştir. Hapishaneler öncesi dönemde genel anlamda infazın temel amacı; şüpheli ve suçluların el altında tutulmasını sağlamaktı bundan dolayı sadece kapatma, bağlama ve zindan türü geçitlere atmalar yapıldı. Roma döneminde cezalandırmanın devlet otoritesi dışında özel hukuk bağlamında şekillendiğini söylenebilir Cumhuriyet rejimiyle birlikte kamu adına cezalandırmalar gerçekleştirilmiştir. Magna Karta diğer adıyla Büyük Sözleşme'nin 1215 yılında yayımlanmasıyla birlikte insan hakları ilk kez maddi ve manevi anlamda hukuksal bir statüye erişmiştir.⁴⁸ Bu durum infaz sistemini de etkilemiştir. İnfaz sistemi terminolojisine bu yıllarda giren kavram olarak güvenlik tedbiri; şüpheli ve suçluların yargılanacağı güne kadar vücut bütünlüğü sağlanarak bekletilmesini içermektedir. Avrupa örneğinde yargılama – mahkeme günü geldiğinde yargıcın önüne çıkarılan suçlu genellikle ölüm cezasına çarptırılırdı. Asur, Eti ve Mısır uygarlığında ise suçlu bulunanlar; taş, maden ocağı ve gemilerde kürek çektilerik cezaları infaz edilmekteydi. Şöyle bir çıkarımda bulunmamız yanlış olmayacaktır: Doğu medeniyetinde suçlular ekonomik fayda maksadıyla kullanılmakta Batı uygarlığında ise infaz sistemleri gereğince sadece cezalandırmaları yapılmaktaydı. Günümüz çağdaş hukuk sistemlerinde infazın temel amacı suçlunun cezasının belli bir sistem dahilinde uygun şartlarda insani bir şekilde yerine getirilmesini sağlamak; buna dair her türlü hukuki, fiziki, sosyal ve ekonomik şartları temin etmektir. Günümüzde Türkiye özelinde bakıldığında infaz kavramı; hükümlü, tutukluların cezalarının yerine getirildiği yapılara adını yansıtmıştır: Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumu (CİK), Tutukevi vb.

⁴⁷ AKKAYA, s. 18-19

⁴⁸ "MAGNA CARTA LIBERTATUM (Büyük Özgürlükler Sözleşmesi)", E.T: 25/01/2024 <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/docs/Magna2017-2.pdf>

2.3 HAPİSHANELER ÖNCESİ DÖNEMDE İŞLENEN GENEL SUÇLAR

2.3.1 Genel Olarak

İnsanlık var olduğu, topluluk olarak yaşamaya başladığı günden itibaren belli kurallar şeklinde ihtiyaçlarını gidermiştir. Kurallara aykırı olarak hareket eden, insanlığı zarara uğratan kişiler suçlu bulunmaktaydı.⁴⁹ Bu nedenle ceza hukuku, teori ve pratik olarak paralel bir şekilde gelişmeye başlamıştır. Özü itibariyle insanı tehlikelerden korumak olan bu hukuk disiplini devlet aygıtının tekelinde bulunan *zor kullanma yetkisi* ile sonuç vermeye, yaptırım uygulayabilir hale gelmeye başlamıştır.⁵⁰ Suçların türleri; tarih ve coğrafya bakımından farklılık içerse de özünde insana, doğaya zarar vermek vardır. Hapishaneler öncesi dönemde işlenen suçları açıklamak için dönemin şartlarını da iyi bilmek, zamanın ruhunu iyi okuyabilmiş olmak gerekmektedir.⁵¹ Bu bölümde tarihteki işlenen ve günümüzde de geçerliliği bulunan suçlar ele alınacaktır.

2.3.2 Kasten Öldürme (Cinayet)

Tarihin akışı içerisinde insanın vücut bulmasıyla birlikte çeşitli sorunlarda türemiştir. Bunların başında; henüz tekil yaşayan insanoğlunun canını ve sahip olduğu malını koruma içgüdüsünden doğan güvenlik ihtiyacı gelmektedir. Güvenliğin sağlanabilmesi için ilkel çağlarda öncelikle uzun odun türü sopalar tercih edilmiş zamanla ucu sivriltilen ve *mızrak* ismi verilen bu aletler koruma, güvenliğin yanı sıra savaşlarda da kullanılmaya başlanmıştır. Daha önce bahsettiğimiz üzere korunma, güvenlik ihtiyacına binaen kullanılmaya başlanan bu aletler kötü niyetli kişilerin eline geçmesi veya kendilerinin geliştirdiği diğer mobil-caydırıcı el aletleriyle birlikte farklı bir alana da geçmeye başlamıştır. Bir nevi tarihteki kötülük, suç işleme hadisesinin miladının ilkel çağlarda vuku bulduğu anlaşılmaktadır. Bugün modern dünyada yer alan ve teknolojik sınırlara sığmayan silahların icat edilmesi ihtiyaca istinaden gerçekleşmiştir. İnsan canını almanın, yağmanın, istilanın çıkışı da maalesef bu şekilde gerçekleşmiştir.⁵² Kargaşa ortamına da huzur ve güvenli ortama da bu türde aletlerin zemin hazırladığını söylemiz doğru olacaktır. Belirtilen hususların dışında meşru savunma amacıyla da kullanılabilen el aletleri kişilerin, toplumların öz savunmasını

⁴⁹ ARTUK/ALŞAHİN a.g.m., s. 273

⁵⁰ GÖZLER, s. 13-14

⁵¹ ARTUK/ALŞAHİN a.g.m., s. 274

⁵² ARTUK/ALŞAHİN a.g.m., s. 146-147

gerçekleştirmesine yardımcı ürünler olarak kabul edilmektedir.⁵³Tarihte bilinen ilk cinayetin ise İslam Medeniyeti üzerinde işlendiği bilinmektedir. Yer yüzüne indirilmiş olan Âdem ve Havva ailesinin iki oğlu bulunmaktaydı. Habil ve Kabil isimli bu gençler birbirine kıskançlık duymakta ve kin beslemekteydiler. Kinin boyutunun yükselmesinin bir sonucu olarak Kabil kendi öz kardeşi olan Habil'i öldürmüştür. Kayıtlara geçen bu ilk cinayetin ardından bu suç fiili durmaksızın artarak, değişik bölgelere yayılarak devam edecektir. İnsan canını alma fiilinin bir suç olgusu halinde karşımıza çıkışı bu kötü niyetlerin (kıskançlık, haset vb.) bir tezahürüdür diyebiliriz.⁵⁴ Bu haksız fiili işleyerek insanları öldüren ve düzeni temelden bozan kişilerin cezalandırılması gerektiği düşüncesi ilk zamanlardan beri hâkim konumdadır. Savaş, devlet ve toplum düzeni sağlanması adına silahlarla alınan tedbirler; fiili durumların cinayet sayılamayacağına kanaat getirmekteyiz. Zira tüm dünyada vatan savunması farklı, ayrıcalıklı ve önemli bir yere sahiptir. Ağır bir suç türü olan cinayete hukuksal perspektiften bakıldığında: Babil Hükümdarlığı öz hukukunda kısas ilkesini benimseyerek masum bir kişinin ölümüne sebep olanın öldürülmesi cezasını getirmiştir. İslam ve Osmanlı kaynaklarına bakıldığında aynı şekilde *kısasta hayat vardır* düşüncesiyle hareket edildiği görülmektedir.⁵⁵ Neredeyse tüm devlet, imparatorluk hatta ilkel kabilelerde bile bir masumun canına kıyılması hiçbir zaman diliminde hoş karşılanmamıştır. Cumhuriyet döneminde Türkiye'de Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün *zorunlu haller dışında savaş bir cinayettir* sözü dikkate alındığında insan hayatının her şeyin üzerinde olduğu bir kez daha gözler önüne serilmektedir. Günümüzde cinayet suçu: bir kişinin canına, bilerek ve isteyerek son vermek şeklinde sade bir halde açıklanmaktadır. Güncel haliyle neredeyse dünya üzerindeki tüm ülkeler cinayet suçunun cezasını ölüm veya ağır hapis şeklinde uygulamaktadır. Sayısal verilere baktığımızda BM raporuna göre sadece 2017 yılında 464.000 kişi öldürülmüş, hayattan koparılmıştır.⁵⁶ Günden güne cinayet vakaları tüm dünyada artmaya devam etmektedir.

⁵³ TURAN, Ersin / OTACI Cengiz; **Genel Hükümlerle Bağlantılı Olarak Kasten İnsan Öldürme Suçları**, 4. Baskı, Ankara; Seçkin Yayınları, 2023, s.44-45.

⁵⁴ FAUCAULT, s.146-148

⁵⁵ ERDOĞAN, Ahmet; Suç ve Ceza: Osmanlı Toplumunda Bireysel Suçlar ve Cezalar (1559-1609), Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Sivas 2019, s.21-22

⁵⁶ "TÜİK VERİLERİ" E.T: 20/12/2023 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2019-30710>

2.3.3 Cadılık

Cadılık suçu, zamansal bakımdan incelendiğinde ilkel dönemdeki suçlar arasındaki maddi gerçekliğin ötesinde soyut durumlar içeren bir suç fiilidir. Erkek ve kadın fark etmeksizin olağanüstü güçleri olmasını isteyen insanlar, büyü benzeri işlere girişmiştir. Simya adında alternatif bir bilim dalı bile oluşturmuşlardır. Simya, doğanın ilkel koşullarla araştırılmasını ve maddelerin dönüştürülmesini içeren bilim alanı olarak ifade edilmiştir. Burada açıkça anlayacağımız üzere dönüştürmekten kasıt büyü yaparak nesneyi genellikle altın, gümüş, yakut vb. türdeki kıymetli madenlere çevirmektir. Ekonomik anlamda büyüün iş görmesi, değersiz nesne veya elementleri değerli hatta paha biçilmez hale getirilmesini sağlamak üzere geliştirilmeye çalışılan Simya bilimi; basit – amatör anlamda bir büyücülük faaliyeti olarak isimlendirilebilir. 1640 yılında Religio Medici yazarı, “Ben her zaman inandım ve biliyorum ki cadılar gerçekten var” demişti devamında ise 1736 yılına kadar yasal olarak herhangi bir engele rastlamadan devam eden bu suç fiili İngiltere Meclis kararıyla bilerek kovuşturulmamıştır.⁵⁷ Cadılık suç fiili; genel olarak insan inancını, bir malzeme yapmış ve inancın üzerinden insanları yanıltmıştır, ruhsal anlamda etkilemiştir.⁵⁸ Cadılık başlı başına bir suç mahiyeti oluşturmadığı için büyü yapmak, efsunlamak fiilleri üzerinden cezalandırılmıştır. Büyü yaparak insanların ölümüne sebep olan cadı, bir *kamu suçu* işlemiş sayılırdı.⁵⁹ Topluluk içinde işlenen diğer cinayetler ise sıradan *kan davaları* olarak kayda geçmekteydi. Çağın koşulları ışığında bakıldığında cadılık toplumun nefret ettiği bir fiil olmanın yanında çok ciddi bir suç olma özelliği de taşımaktadır. Büyü yapan kişinin mutlak kötü olduğuna inanılmakta ve tespit edildiği ilk fırsatta linç edilmesinin meşru olacağı savunulmaktaydı. Topluma bir bütün olarak zarar verdiğiinden hareketle cadı (büyücü) insanlar tarafından suçlanır, dışlanır ve linç edilirdi. Günümüze kadar ulaşmamış olan bu ilkel suç; filmlere, belgesellere, kitaplara da konu olmuştur.

2.3.4 Hırsızlık (Çalma)

Bu suç türünde başkasına ait olan taşınılabilir nitelikte bir malın alınması söz konusudur. Çalınan mal, eşya, araç vb. kesinlikle taşınılabilir özelliklere sahip olmak durumundadır. Gayrimenkul, toprak ve doğa türevi varlıklar hırsızlık suçuna konu edilemez. Bu suç fiili işlenirken edilgen bir yapıyla eşya, mal yerini fiziksel olarak değiştirmektedir. Örneğin;

⁵⁷ OPPENHEIMER a.g.m., s.276-277

⁵⁸ FAUCAULT, s. 183-184

⁵⁹ OPPENHEIMER, a.g.m., s.277-278

mağdurun kolundaki saatin suçlu tarafından alınarak bambaşka bir lokasyona götürülmesi bu durumu açıklayacaktır. Hırsızlık suçunun, tarihsel bağlamda incelendiğinde; İslam dininde Âdem ve Havva'nın cennette bulundukları süre zarfında yasaklı olan elmayı yemeleriyle ilk hırsızlık suçu vücut bulmuştur.⁶⁰Kanaatimizce bu fiil, insanoğlunun yer yüzünde varlık kazandığı ilk zamanlardan beri var olan ve sıklıkla işlenen suç türü olmasıdır. Taş devirlerinde yakacak, yiyecek çalmaya başlayan insanoğlu 21. yy. da telefon, araç, takı vb. çalabilmektedir. Bu durum suç fiilinin devamlılığını ve gelişime açık olduğunu gösteren emareler arasındadır.⁶¹Sınırları belli olan ülkelerden ziyade dini adetlere aykırılığı olması nedeniyle konu bu yönlü ele alınacaktır. İslam Medeniyetinde hırsızlık, kul hakkı olarak tanımlanan bu fiil; özü itibariyle haksız bir şekilde mala el uzatma, başkasının olanı ele geçirmeyi tasvir eder. İslam inanişında, bu durumun hoş karşılanacak bir yanı olmamakla birlikte en ağır cezalar şer'i müktesebatla hüküm altına alınmıştır. Şer'i mevzuatta hırsızlığın cezalandırılması aynı Babil Hükümdarlığı hakimiyet alanında olduğu gibi baltayla-kılıçla elin(uzvun) kesilmesidir. Bu yöntemdeki amaç hırsızlık yapanın elinin kesilmesinin suçun katı şekilde cezalandırılacağı algısının tüm topluma, ümmete verilmesidir. Hristiyanlık inanişında en basit hali ele alınmış; dini törenlerde *hırsızlık yapan varsa artık yapmasın* diye telkin edilmiştir.⁶² Burada ikaz edilen Hristiyanlığa mensup kişi suçu tekrarlamaya devam ederse cezası ağırlaştırılacaktır. Kademeli bir ceza uygulamasının yaşandığı noktada tekraren hırsızlık suçu işleyen ve bunu ihtiyacı olduğunu dile getirmesi durumunda suçludan bunun yedi katı bedel tahsil edilecektir. Diğer suçlarda olduğu gibi coğrafi perspektifle baktığımızda dini yönelimi az aldığımızda; doğuda hırsızlık suç fiiline daha fazla kötü gözle bakılıp ağır cezalar verilirken batıda ise durum daha yumuşak geçirilmektedir. Hukukun tarihle olan iç içe yapısıyla birlikte yaşanan gelişim ve değişim sürecinde suçlarında toplumsal hayattaki yeri yazılı kaynaklara geçmiş buna göre ceza uygulamaları gerçekleştirilmektedir.⁶³Günümüzde gerek doğuda gerek batıda bulunan ülkelerde hırsızlık adi bir suç türü olarak tanımlanmıştır. Ulusal mevzuatlarında ufak bir takım değişik ülkeler

⁶⁰ BALABAN, Tuğrul; Âdem ile Havva ve Yasak Meyve Arketipi Metinlerarasılık Bağlamında Tabunun Anlatıda İzdüşümü, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, 47. Sayı, 2019, s. 178-181

⁶¹ FAUCAULT, s. 247-248

⁶² OPPENHEIMER, a.g.m., s. 272

⁶³ ÖZBEK, **İnfaz Hukuku**, s. 32-33

olsa da çoğu ülkede niteliğine göre hırsızlık suçu ağır olmayan cezalarla soruşturulmakta, kovuşturulmakta ve cezalandırılmaktadır.

2.3.5 Ensest ve Cinsel Suçlar

İnsanoğlu tabiatı var olduğu andan itibaren sınırsız sayıda ihtiyaçlarıyla beraber yaşamına devam etmiştir. Cinsel ihtiyaçların aşırı ve kural dışı, insanın dini yönü bakımından ele alındığında ahlaken suç, kabahat sayılabileceği anlaşılmaktadır.⁶⁴Cinsel ilişki, tarafların rızası dahilinde üremek, haz almak için başvurdukları insani bir fonksiyondur.⁶⁵Buradan anlaşılabileceği üzere rıza dışı, bilinç dışı yapılan cinsel birliktelik eylemi net bir şekilde suç ortaya çıkaracaktır. Burada tanımlanması gereken fail yani cinsel birliktelikte aktif olan kişi mağdur ise pasif olan genellikle dişi türdür. Failin yapmış olduğu cinsel yaklaşım ve diğer koşullar bu suçun oluşmasını gerçekleştirmektedir. Yakın tarihe kadar nispeten Hristiyanlık dini, bu suçu özel bir alanda tutmuştu diğer inanışlarda ise tam tersi bu suç toplumun tamamına karşı işlenmiş sayılmaktaydı. İslam inancına göre yer yüzüne indirilen Âdem ve Havva insanlığın atasını oluşturmuş, nesiller boyu üreme devam etmiştir.⁶⁶Zamanın bir örüntü şeklinde ilerlemesiyle birlikte insanlar topluluk içinde eşleriyle bir akit oluşturma gereği duymuştur. Evlilik müessesesi bu şekilde ortaya çıkmıştır. Cinsel tatmin duygusu özelinde inceleme yapıldığında; insanın, yabani şartlarda yaşayan hayvanlar gibi gizemlerle dolu olduğu anlaşılmaktadır. Tatmin olabilmek için yapabileceklerinin de bir sınırı bulunmamaktadır. Ensest kavramına gelecek olursak evlenmeleri genel kurallara ve cinsel sağlığa aykırı olan kişilerin cinsel birliktelik yaşamalarını ifade eder.⁶⁷ Ensest ilişki çemberi; kan bağı bulunan akrabaları, çocukları ve eşin akrabalarını içermektedir.⁶⁸Çoğu kültürde ensest ilişki bir tabudur. Kuzey Amerika'da bulunan medeniyetlerin güney kıtada bulunanları *''ensest ilişkiye girenlerin, günahkâr olduğu mutlak surette tanrının gazabına uğrayacağı''* şeklinde öngörülleri bulunmaktaydı.⁶⁹ Ensest suçu, failin bulunduğu her yerde en ağır kamu cezalarına çarptırılmıştır. Batı medeniyetlerinde giyotin vb. doğuda ise asılarak

⁶⁴ ARSLAN, Alperen; Cinsel Suçlarda İspat ve İnfaz, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul 2023, s. 1-2

⁶⁵ FAUCAULT, s. 355-357

⁶⁶ İSLAMOĞLU, Yusuf; İslam Ceza Hukukunda Kazf (İffete İftira) Suçu ve Cezası, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı İslam Hukuku Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2023, s.57-58

⁶⁷ OPPENHEIMER a.g.m., s. 285-286

⁶⁸ ABALI, Nefise; Halk Anlatılarında Ensest, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011, s. 1-3

⁶⁹ OPPENHEIMER a.g.m., s.284-285

idam veya hadım uygulamaları yapılmıştır. İnsanın doğası gereği; beslenme, barınma, seyahat etme gibi cinsel olarak da ihtiyaçlarını gidermesi normal karşılanmaktadır. Evlilik dışı yasak cinsel ilişkiler, taciz, tecavüz, pedofili, ensest ve diğer türde cinsel ilişkilerin ahlaksızca hareketler olarak sayılacağı neredeyse tüm toplumlarda kabul görmüştür. Ahlak anlayışının dışında ceza mevzuatına da suç olarak giren bu hareketler; kanaatimizce hiçbir şekilde affedilmemesi gereken fiillerdir. Günümüzde çok farklı şekilde yaşanan cinsel suçlarda özetle; failin, kendini tatmin etmek için gayri meşru yollara başvurusu, karşısındakine fiziksel ve psikolojik olarak travma yaşatmasını ifade eder. Cinsel suçlarda mağdur sadece insan olmayabilir; bazen eşya bazen hayvanlar cinsel istismara maruz kalabilmektedir. Bu türdeki suçlar Orta Doğu ülkelerinde hadım, asılarak idam etme yöntemiyle diğer ülkelerde ise genellikle ağırlaştırılmış hapis cezalarıyla karşılık bulmaktadır. Türkiye özelinde bakıldığında sosyal hayatın birçok alanda; işte, okulda, sporda modern kurallara bağlı olarak devam ettiği bilinmektedir. Yazımızda belirttiğimiz hususlar bağlamında çeşitli cinsel saldırı, taciz ve tecavüz suçları işlenebilmektedir. Soruşturma, kovuşturma ve yargılama aşamasından sonra suçlular Türk Ceza Kanunu uyarınca cezalandırılmaktadır. 2004 yılına kadar idamla yargılanan suçlular, anılan yılda yapılan yasa değişikliğinden sonra genellikle ağırlaştırılmış hapisle cezalarını infaz etmektedir.⁷⁰

2.3.6 Vatana İhanet

Kavramsal olarak bakıldığında vatana ihanet suçu; içinde yaşanılan toplumun bayrağını korumanın, hedeflerini gerçekleştirmeyi amaç edinmenin karşısında olmak şeklinde açıklanabilir.⁷¹ Vatan ihanet, tarih öncesi ilk kabilelerin zamanından beri görülen bir suçtur. Yönetici idareyi çalışamaz hale getirmek, mevcut otoriteyi bozmaya çalışmak, bayrak ve diğer hususları zedelemek bu suça birer örnektir. İlkel bir suç türü olan vatana ihanet, içinde bulunulan topluma karşı topyekûn işlenmiş her bir yurttaş tarafından hissedilmiş tek durumdur. Vatana ihanet suçu, duygusallığın ötesinde faydacı şekilde bakılan bir fiildir. Örneğin; eğer yurttaşlardan birisi içinde bulunduğu topluma karşı kötü hissettirecek bir fiilde bulunursa bu fiille duygusallıktan öte ülkeye zarar geleceği ve ileriki zamanlarda durumun

⁷⁰ KAYA, Feyza Nur; Türk Ceza Kanunu'nda Cinsel Saldırı Suçu, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir 2021, s.18-19

⁷¹ OPPENHEIMER a.g.m., s. 287

vahametinin artacağı endişesi taşınır; anlaşılacağı üzere pragmatik amaçlarla yurttaşların vatanlarına bağlı olduğu görülmektedir.⁷²Savaşların tarihçesi ve vatana ihanet suçunun gelişimi birlikte yaşanmıştır. Tarihte ilk savaş M.Ö 1274 yılında Mısır üzerinde yaşanmış ve ilk yazılı anlaşma olan Kadeş Anlaşması Hitit uygarlığıyla imzalanarak uzun süreli barış sağlanmıştır.⁷³Batı medeniyetinde Romalılar açtığı her savaşı adil olarak görür ve karşısında yer alan herkesi doğal olarak vatan haini ilan ederdi. *Perduellis* kavramı Roma'nın düşmanlarını ifade eden bir terim olarak kayda geçmiştir.⁷⁴Roma'da vatan haini olarak ilan edilen herkes vatandaşlıktan atılır ve yabancı bir düşman olarak muamele görürdü. Roma İmparatoru Julius Sezar, M.Ö 44 yılında isyancılar tarafından sırtından hançerlenerek öldürülmüştür. Bir rivayete göre Sezar'ın en yakınında bulunan yaveri Marcus Junius Brutus bu grubun içinde yer almaktaydı; ölmeden önce "sende mi Brutus" şeklinde ona sitem etmiştir.⁷⁵ Burada Brutus isimli yaverin ülkenin başındaki siyasi ve askeri bir kişilik olan İmparator Sezar'a karşı yapmış olduğu eylem vatana ihanet suçuna en bariz örnektir. Savaş anlarında, bu suçun yaygınlaştığı bilinen bir gerçektir. Savaş zamanı düşmanla birlikte olan, düşmana bilgi sızdıran herkes vatan haini olarak görülür ve suçlanırdı. Yurtsever bir Romalı vatan haini ilan edilen birini aleni şekilde şenlik havasında öldürmekte serbestti. Doğu uygarlıklarına bakıldığında daha katı bir tanım ve cezalandırma şekli mevcuttur denilebilir. Çin, Pers ve Japon medeniyetlerinde vatan haini olduğuna inanılan, görülen bir kişi savunması alınmaksızın vahşice infaz edilmekteydi. Bir topluma karşı topyekûn olarak işlenmiş kabul edilen bu suç türünde cezalar genellikle ölümle sonuçlanmaktadır. Tarih boyunca isyan, devrim ve diğer büyük olaylarda suçlular yakalanıp halk karşısında çeşitli yöntemlerle öldürülürlerdi. Vatana ihanet suçu bağlamında Fransız Devrimi sonrasında giyotinle idam edilen kişileri de örnek gösterebiliriz. Zaman içinde hukuk sistemleri kargaşa yaşanmaması ve adaletin sağlanması için bu suçu daha objektif hale getirmiştir. Günümüzde aynı isimle devam etmeyen bu suç tipi genellikle "ülke ve yurttaş bütünlüğüne" karşı ibaresiyle hem ulusal hem de evrensel mevzuatta yer almaktadır.

⁷² FAUCAULT, s. 111-113

⁷³ "Uygarlıklar (Hititler)" E.T: 14/01/2024 <https://www.kulturportali.gov.tr/mrepo/eKitap/eb-Uygarliklar/3/>

⁷⁴ OPPENHEIMER a.g.m., s. 275-276

⁷⁵ "Brutus Olayı" E.T: 24/01/2024 <https://strasam.org/dinfelsefe/felsefe/sen-de-mi-brutus-hikayesi-nedir-1045#:~:text=Bu%20s%C3%B6z%2C%20ki%C5%9Finin%20en%20yak%C4%B1nlar%C4%B1n%C4%B1n,kar%C5%9F%C4%B1%20koymay%C4%B1%20b%C4%B1rakt%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20rivayet%20edilir.>

2.3.7 Kutsallara Yapılan Saygısızlık ve Dinsel Suçlar

Kutsal kavramını başlıca ele alacak olursak; uğruna can alınacak ve verilecek değerler bütünü şeklinde bu kelimenin anlamı ifade edilmektedir. Özünde bir değer yargısı yatan kutsal varlık kimi zaman soyut kimi zaman ise somut halde karşımızda durmaktadır. Din, vatan sevgisi, gelenek ve görenek tarzı kavramlar soyut kutsal varlıklara birer örnektir. Dünya tarihi boyunca en çok savaş vatan (siyasi sınırlar) ve dinler uğruna gerçekleştirilmiştir. Can alıp, vermek bu uğurda mübah sayılmıştır. Çoğu inanç sisteminde can vermek; uğruna savaşılan değer için sonunda şehit olmayı tanımlar. Genellikle ülkelerin bağımsızlığı ve dini yönden bir açıklama ihtiyacı doğduğu için bu tanımlamaya ihtiyaç duyulduğuna kanaat getirmektediriz. Türkiye özelinde bakıldığında bağımsızlık, ülke ve millet bütünlüğü için ordu savaş, operasyon anlarında can almakta ve vermektedir. Birçok ülke kendini var eden kurucu değerleri, bayrağı, dini değerlerini anayasal bir korumaya almıştır. Toplumlar kutsallara saygısızlığı içeren bu suç tipi başta coğrafya olmak üzere çeşitli etmenlere bağlı bir fiildir. Örnek verecek olursak Hindu inancına göre inekler kutsaldır ve ineklere yapılan her türlü kötülük toplumun geneline yapılmış sayılır, aynı şekilde Avrupa coğrafyasında bulunan inekler ise endüstriyel anlamda, et ve süt üretimi için beslenmektedir.⁷⁶ Bu bağlamda coğrafya faktörünün de kutsal atfedilen hususlara dair etkisi görülmektedir. Soyut bir fiil olan Cadılık yani büyü yapma şeklindeki suçlar insanların dini inancını olumsuz şekilde etkileyebileceği öngörüldüğünden modern yazarlar, dinle büyücülüğün keskin bir şekilde ayrılması gerektiğini öne sürmüşlerdir: Frazaer'e göre büyü kanunun üstünde hayatın olağan akışını değiştirebilen başlıca faktörlerdendir.⁷⁷ Doğada iyi veya kötü olarak bilinen onca etmenin var olması ve bunun büyücülük marifetiyle farklı amaçlara yönlendirilmesi modern yazarların bu ayrımı zorunlu tutması yönündeki fikrini desteklemiştir diyebiliriz. İlkel bir suç türü olan kutsallara saygısızlık insanın, içinde doğduğu toplumun değerlerine; din, örflerine karşı işlenen fiiller olması sebebiyle hoş karşılanmaz ve ayıplanırdı.⁷⁸ Batı uygarlıklarında bağımsızlık, bayrak, kurucu liderler, dini kitaplar kutsal sayılan başlıca maddelerdir. Bunlara yapılan maddi, manevi her türlü saldırı kutsal değerlere karşı işlenmiş sayılmaktaydı. Coğrafi olarak doğuya doğru gidildiğinde ise

⁷⁶ ŞEVİK, Ümit; Hinduizm, Budizm ve İlahi Dinlerde Kutsal Kitap Anlayışı, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı YÜKSEK Lisans Tezi, Isparta 2019, s. 77-78

⁷⁷ OPPENHEIMER a.g.m., s. 280-281

⁷⁸ OPPENHEIMER a.g.m., s. 279-281

bu suç türünde dinsel varlıklar başat faktördür. İslam inanışında peygamberler kutsal olarak atfedilir; Hz. Muhammet’e yapılan her türlü hakaret, kinayede bu suça örnek verilebilir. Karl Marx gibi materyalist düşünürler ise ‘‘ din afyondur’’ diyerek bırakın saygı duymayı dinsel inanışı kökten reddetmişlerdir. Buradan hareketle kişi ve toplumların değer verdiği kutsalların değişebileceği anlaşılmaktadır; yazı içeriğinde bahsettiğimiz üzere coğrafya, tarih bazlı değişiklikler yaşanabilmektedir.⁷⁹Özetle çoğunluğu somut olmayan ve toplumların kutsiyet atfettikleri değerlere karşı işlenen suçlar insanlık tarihi boyunca bakıldığında hoş karşılanmayacak, tolere edilmeyecek fiiller olarak kayıtlardadır. Bireysel olarak bakıldığında bile insanlar değer verdikleri nesnelerin, eşyaların dahi hakir görülmesine, aşağılanmasına müsaade etmemektedir.

2.3.8 Zehirleme ve Bağlı Suçlar

Fantastik bir olgu gibi gözüксе de zehirleyerek insan öldürme suçlarının tarih boyunca epeyce işlendiği bilinmektedir. Zehir; vücuda, organ ve dokulara zarar verebilecek düzeyde zararlı maddeler olarak tanımlanmaktadır.⁸⁰Eski zamanın toksikolojisi olarak adlandırılan bu suç türü; büyüün devamı olarak kabul edilmektedir. Anlamından hareketle olumsuz bir kavram gibi dursa da çeşitli faydaları da bulunmaktadır örneğin; artan haşere ve kemirgenlerin itlafi vb. İnsanların ölümüne sebebiyet veren zehirlerin genellikle siyasi amaçlar için kullanıldığı bilinen bir gerçektir. Kanser ve görüntü bakımından herhangi bir bozulmaya mahal vermeden sanki doğal ölüm gerçekleşmesi gibi sonuç veren bir suç uygulaması olarak görülmektedir. Siyasi bir suç işlenmesi amacıyla kullanılan zehir ve büyüü incelediğimizde konunun M.Ö 331 yılına kadar dayandığı görülmektedir. Anılan tarihte Roma İmparatoru Tiberius Claudius Drusus, dağ mantarları ve diğer zehirli bitkilerle yapılan karışımla öldürüldüğü tarihçiler tarafından öne sürülmektedir. Bu cinayet tarih kitaplarına ilk siyasi cinayet olarak geçme özelliği de taşımaktadır. Dini inanışlara çerçevesinde bakıldığında ise iyi ve kötü olarak bilinen insanlar vardır. Bu varsayımdan hareketle kötü insanlar kendi gelecekleri, istekleri için her şeyi yapabilecek potansiyele sahiptir; kendisine düşman gördüğü kişiyi büyü yoluyla öldürebilme ihtimalleri mevcuttur. Tıp ve kimya bilimin çeşitli fonksiyonlarıyla yapılan büyüler insanları fiziksel, ruhsal açıdan

⁷⁹DİKBAŞ, Tuğba Nazike; Yahudilik ve Hristiyanlıkta Kutsal ve Kutsallaştırılmış Mekanlar, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya 2020, s.4-5

⁸⁰ FAUCAULT, s. 369-370

bir açmaza doğru sürükleyebilmektedir. Fiziksel anlamda zehirleme yapmak için genelde endemik türdeki bitkiler seçilir ve harmanlanarak özü elde edilirdi. Bu elde edilen kuvvetli zehirler insanların düşmanlarını öldürmesi, alt etmesi için kullanılırdı. Büyü: insanı bir nevi kendiyle çarpıştıran mekanizma olarak toplumlar tarafından zararlı bulunmuş, bağlı bulundukları yönetici otorite tarafından suç olarak kabul edilmiştir.⁸¹ Avrupa kıtasındaki devletler, taht kavgalarında büyü ve zehirlere başvurmuş, tarihin seyrini değiştirecek öneme sahip anlarda bu suç türü hiç çekinilmeden işlenilmiştir. Tarihteki en bariz örnek Hasan Sabbah isimli büyücünün efsunlayarak etrafına topladığı yüzlerce kişiyle kurduğu garip örgüttür. Kurduğu *Haşhaşi* örgütü sayesinde devlete savaş açmayı, otoriteyi bozmayı ve iç karışıklıklar çıkarmayı hedefleyen kısmen de başarılı olan Hasan Sabbah isimli kişi tarih, toplum ve hukuk üçgeninde bakıldığında suçludur. Günümüzde ceza mevzuatlarında bir yeri kalmamış olan bu suç türü, tarihsel bağlamda genellikle, siyasi çıkar ve ekonomik egemenlik safhasında işlenmiştir.

2.3.9 Av Kurallarının İhlali

İlkel çağlardan itibaren vahşi doğada bulunan ve yaşamak zorunda kalan insanoğlu, toplama-avlama ihtiyacı hissetmiştir.⁸²Bunu sade tabirle ‘*karnını doyurmak*’ üzere yapmış zamanın akışı içinde ticari bir yönelimi de geliştirmiştir. Yazının icadı (M.Ö. 3200 yılı) sonrasında insanlar sistemli göçlere başlamış ve yeni yerleştikleri bölgede yabani hayvan saldırısından korunmak içinde fiziki olarak avlamalarda yapmaya başlamıştır.⁸³Mağaralara çizilen; mamut, bizon, atmaca, yılan figürleri ve diğer kalıntılar, tarihi hafıza da bu görüşü desteklemektedir. İlkel çağlarda avcılık genellikle tuzakla yakalama, kesici-delici alet kullanarak hareketsiz hale getirerek yakalama fiili olarak basit şekildedir.⁸⁴İlkel bir suç olan av kurallarının ihlalinde coğrafya faktörü ağır basmaktadır. Bu suçu işleyenlere en sistematik cezayı Kızılderililer vermekteydi hatta derinlemesine suçun detayları öyle oluşturulmuştu ki suçlunun, savunma dahil tüm hakları elinden alınmıştı.⁸⁵ Buradan hareketle ekonomik etmenlerin her dönemde başat faktör olduğunu söylememiz doğru olacaktır. Osmanlı Devleti geniş coğrafyası ve açık denizlere kıyısı olması sebebiyle bu alanda ilerlemiştir: Ege,

⁸¹ FAUCAULT, s. 385-386

⁸² “Paleolitik Toplumlar”, E.T: 10/01/2024 <https://tr.khanacademy.org/humanities/world-history/world-history-beginnings/origin-humans-early-societies/a/what-were-paleolithic-societies-like>

⁸³ FAUCAULT, s. 82-83

⁸⁴ OPPENHEIMER a.g.m., s. 286-287

⁸⁵ OPPENHEIMER a.g.m., s. 286

Karadeniz ve Akdeniz kıyılarında tekneleriyle denizlere açılan kaptanlar balıkçılık faaliyetinde bulunmuşlardır. Diğer yandan Batı Roma ve Doğu Roma (Bizans) aynı şekilde halkının geçimini denizcilik üzerinden sağlamaktaydı. Günün koşullarına bakıldığında da pek fazla başka seçenek olmadığı anlaşılmaktadır. Tarihi sentezi gerçekleştirdiğimizde *avcılık* faaliyetinin ekonomik bir ihtiyaçtan doğduğu anlaşılmaktadır. Eski çağlarda karada, havada ve denizde avlanan hayvanlar ihtiyaç için kullanılmaktayken zamanla avcılık faaliyeti hayatın olağan akışında hemen hemen herkes tarafından bilinen ve çoğunlukla ekonomik olarak bir iş alanı oluşturan bir mekanik çalışma alanı olarak kabul görmektedir. İstisnai olarak birçok ülkede *avcılık* faaliyetinin bir spora dönüştüğü de görülmektedir zira buna dair kulüpler kurulmakta ve faaliyetini sürmektedir. Kırsal alanlarda yabani yaşamın devam ettiği kentleşme sosyolojisi dahilinde ise şehir içlerinde herhangi bir avlama faaliyetinin olmayacağı da herkes tarafından bilinmelidir. Günümüzde Baltık Denizi'ne kıyısı bulunan, Danimarka, Norveç gibi ülkeler açık havza balıkçılığıyla geçimlerini sağladıkları için deniz hukuku ve av kuralları genel mevzuatı konusunda da ciddi birikime sahiptirler.⁸⁶ Genel toplum düzeninde her faaliyetin kurallarının olduğu gibi avcılık yapmanın da belli başlı kuralları, kısıtları vardır. İnsan doğası gereği topluluklar içinde yaşama mecburiyetine sahip iken temel içgüdüleri bulunan hayvanlarında kendi ekosistemleri içerisinde hayatlarını sürdürmesi, sürü veya komşuluk bağıyla bir arada bulunması mecburi olduğu düşünülen ve dünyada birçok ülke tarafından kabul gören Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin yayınlanması da bu durumun doğal bir sonucudur.⁸⁷ Kanaatimizce av kurallarının hiçbir surette ihlal edilmemesi gerekmekte ve yapılan en ufak ihlalin dahi tüm insanlığı etkileyeceği gerçeği bilinmeli; bu suç fiilini işleyenlere karşı salt idari tedbir ve cezalarının yeterli derecede caydırıcı olmayacağı unutulmamalı daha etkin yöntemlere başvurulmalıdır.

⁸⁶ ‘‘ Norveç’te Balık Avı’’ E.T: 25/04/2024 <https://balikavisesitesi.com/norvec-balikcilik/>

⁸⁷ ‘‘ HAYVAN HAKLARI, HAYVANLARIN KORUNMASI VE REFAHI ’’ E.T: 26/06/2024 https://www.ab.gov.tr/files/Tar%C4%B1m%20ve%20Bal%C4%B1k%C3%A7%C4%B1l%C4%B1k%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1/hayvan_haklari__hayvanlarin_korunmasi_ve_refahi.pdf

2.4 TARİHSEL BAĞLAMDA İLK CEZA YÖNTEMLERİ

2.4.1 Genel Olarak

Dünya isimli gezegene dair ne varsa insanlık tarihine paralel olarak geliştiğini söylememiz mümkündür. *Pangea* isimli tek kıta jeolojik olaylar sonucunda ayrılarak bugün üzerinde bulunduğumuz kıtaların oluşumu gerçekleşmiştir.⁸⁸ Yeryüzünde bulunan ilk insanlar bir taraftan vahşi hayvanlarla mücadele etmekte diğer taraftan ise karnını herhangi bir şekilde doyurmaya çalışmaktaydı. İlkel koşullarda üretebildikleri tohum, buğday vb. tarzında bulunan kuru gıdalarla neslini devam ettirmeye çalışan insanoğlu; ceza, suç tarzında kavramlarla henüz tanışmamış ve sadece hayatta kalmaya çalışmaktadır. İnsanlığın hayatta kalabilecek düzeyde yeteneğe, kabiliyete erişmesiyle birlikte cezalandırmada mevcudiyet kazanmıştır. Öncelikle ilk dönemlerde hapis cezalarına pek rastlanmadığını bunun yerine cismani (fiziksel) cezalar uygulanmakta olduğunu ifade etmek gerekecektir.⁸⁹ Çünkü suç işleyen kişi, insanlığın ortak düşmanı olarak kabul edilmekte ve her türlü araçla mücadele mübah sayılmaktaydı. Dönemin ruhuna göre suç tipleri değişmekte, yenileri eklenmekte ve bazı suç türleri de tedavülden kalkmaktadır.⁹⁰ Örneğin İran ve Asur medeniyetinde bedeninin bir parçasının kesilmesi şeklinde ceza verilmekteydi. Yunan medeniyetinde ise para cezaları ve sürgünler ceza mahiyetinde kullanılmaktaydı. Roma İmparatorluğu suçluların ekonomik olarak hayata katılmasının temellerini oluşturacak şekilde madenlerde çalıştırmakta ve kamu menfaati için kullanılmaktaydı günümüzde adli bir sistem oluşturan iş yurtları fikri o zamanlara kadar dayanmaktadır.⁹¹ Coğrafi olarak doğudan batıya doğru gidildiğinde cezaların mahiyetinin hafife evrildiğini, modernleştiğini söylenebilir.⁹² Günümüz şartlarından cezalandırmanın altyapısı incelendiğinde tarihten sosyolojiye, kriminolojiden bilişime birçok alanın içinden geçmek gerekmektedir.⁹³ Elinde mızrakla avcılık yapan kabilelerin evrilerek toplumlaştığı, yazılı kaideler ve ortak kadere inanmalarını sağlayacak ruhu kurduğu görülmektedir. 21. yy. şartlarında elinde teknolojinin tüm şartlarını tutabilen

⁸⁸ “Pangea” E. T: 25/02/2024 <https://evrimagaci.org/pangea-nedir-kitalarin-ve-anadolunun-jeolojik-evrimi-3617>

⁸⁹ FAUCAULT, s. 338-339

⁹⁰ KIZMAZ, Zahir; Cezaevinin ve Hapsetmenin Suçu Engellemedeki Etkisi, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi** 17. Sayı, 2007, s. 9-10

⁹¹ AKKAYA, s.1042-1043

⁹² FAUCAULT, s. 137-140

⁹³ KIZMAZ a.g.m., s. 14-15

bir insan tipolojisini görmekteyiz. Suç kavramının bu gelişmeler ışığında olabildiğince genişlemesi de kaçınılmaz olmuştur.

2.4.2 Cezalandırma Yöntemleri

Bu bölümde coğrafya, tarih ve hukuk düzleminde cezalandırma şekilleri açıklanmaya çalışılacaktır. Sıralı olarak ele alınacak ceza yöntemlerinin büyük bir çoğunluğu günümüzde kullanılmadığının bilinmesi gerekmektedir.

2.4.2.1 Asarak idam

Tarihin akışı içerisinde en fazla bilinen ve eski çağlardan beri uygulanan asarak idam etme cezası birbirinden farklı coğrafyalarda görülmüştür. Suçluların genellikle ağaç sehpa ve dar ağaçlarında (üçlü çadır direkler şeklindeki iskeletle) boyunlarına kalın bir ip türü olan urgan bağlanmak suretiyle asılmasını içeren bir infaz sistemidir. En eski yöntemlerden biri olan asarak idam etmenin psikolojik bir alanı da mevcuttur. Suçlu bulunan kişi bulunduğu bölgenin meydanında dar ağacında sallandırılarak kitleye mutlak itaat emri aşılandığı anlaşılmaktadır. Uygulama esnasında ise idam edilecek kişiye son isteği usulen sorulur akabinde sabaha karşı asılarak cezası yerine getirilir. Tarihin ilk dönemlerinden itibaren uygulanan bu yöntemde cellatlar genellikle iki kişi olmaktadır ve başlarına büyük maske geçirerek infazı gerçekleştirmektedir burada amaç; duygusal, psikolojik olarak infazdan etkilenmeyen nötr olan insanların görevini ifa etmesidir.⁹⁴ Dünya genelindeki asılarak cezalandırma yöntemlerine baktığımızda ise geniş coğrafyalarda uygulandığı görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri başkanı olan Abraham Lincoln' ün suikastçıları 7 Temmuz 1865 yılında asılarak cezaları infaz edilmiştir. Arnavutluk eski başbakanı ve aynı zamanda komünist bir siyasetçi olan Koçi Xoxe 15 Kasım 1949 yılında asılarak idam edilmiş bu yönüyle bakıldığında asılarak idam edilen siyasi figürlerinde mevcut olduğu görülmektedir.⁹⁵ Osmanlı Devleti'nde ise genellikle isyanlara karışan, devlete karşı suç işleyen şahıslar asılarak idam edilirdi. Yeniçeri Ocağı isimli tamamı devşirmelerden oluşan ordu birimin isyan eden askerleri bu yöntemle cezalandırılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nde ise ilk yıllarda kurulan istiklal mahkemelerinde yargılanan devrin ulusal ceza mevzuatına

⁹⁴ SEÇGİN, Mücahit; Eski Hukukumuzda İdam Cezası, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 35-36

⁹⁵ DEMİR, Hakan; Yugoslavya-Sovyetler Birliği ya da Tito-Stalin Çatışması (1948), **VAKANÜVİS-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi**, 8/2. Sayı, 2023, s. 1390-1394

göre vatan hainleri asılarak cezalandırılmıştır. Daha sonra gerçekleşen 27 Mayıs 1960 darbesi arkasından yargılanıp suçlu bulunan Başbakan Adnan Menderes ve iki bakanı da asılarak idam edilmiştir.⁹⁶Cumhuriyet özelinde bakıldığında Türkiye’de asılarak idam etme cezasına çarptırılan kişilerin büyük bir çoğunluğun siyasi figürler olduğu anlaşılmaktadır.⁹⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi onayıyla toplam 712 idam kararı verilmiş ve infazı gerçekleştirilmiştir. Bu sayının sadece 15’i kadındır. 2004 yılında Avrupa Birliği uyum paketleri neticesinde kaldırılan idam cezasının yerine ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası getirilmiştir. Kanser, sessiz oluşu nedeniyle çoğu ülkede uygulanmaya devam etmektedir. Bu ceza uygulaması daha çok Ortadoğu ülkelerinde görülmektedir. İran, Suudi Arabistan gibi krallık türü otoriter yönetime sahip ülkelerde halen daha keskin olarak ulusal ceza mevzuatı uyarınca uygulanmaya devam etmektedir.

2.4.2.2 Giyotin

Dünya üzerinde ilk kez Jacques Nicholas Pelletier isimli hırsız cezalandırmak için kullanılan giyotinle infaz etme, cezalandırma yöntemi ilk kez 1792 yılında uygulanmıştır.⁹⁸ Suçluların, cezalandırma alanında olabildiğince hızlı ve vahşi bir bıçak darbesiyle hayatlarına son verme yöntemi olarak bilinir.⁹⁹ Buradaki amaç salgının yayılmasını önlemek, ordu, şehir içi güvenlik hizmeti veren yurttaşlara hastalığın bulaşmasını engellemektir. Kısacası salt cezalandırma değil milli güvenlik konularını da içinde barındıran bir öldürme yöntemidir diyebiliriz. Ceza hukukun devamı olarak gelişen bu yöntemin tarihçesine baktığımızda ise Avrupa kıtasının tam ortasında bulunan Fransa doğuş noktası olmuştur. Bu uygulama 1798 yılında gerçekleşen Fransız Devrimi’nin kendine has cezalandırma yöntemidir. Bir nevi devrim cezası de denilebilir. Fransa menşeli olan giyotinle idam yöntemi ilkel, vahşi ve psikolojik anlamda travmatik yönleri bulunan bir cezalandırma yöntemidir.¹⁰⁰Yargılanıp suçlu bulunan kişi giyotinle öldürüleceği güne kadar devrim zindanlarında tutulurdu. Cezanın çekileceği gün ahalinin tamamının göreceği şekilde alçak bir yerde boynu tahta oyuğuna getirilecek şekilde diz çöktürülürdü. Elleri bağlı olan

⁹⁶ KIYANÇ, Sinan; 27 Mayıs 1960 Darbesi ve Vesayetin Kurumsallaşması, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Muğla 2019, s. 65-67

⁹⁷ AKINCI a.g.m., s. 55

⁹⁸ “Giyotin” E.T: 26/07/2024 <https://tarihkurdu.net/giyotin-le-idam-hakkinda-bilmedikleriniz.html>

⁹⁹ FAUCAULT, s. 15-18

¹⁰⁰ FAUCAULT, s. 4-5

mahkûm yukarıdan iple bırakılan büyük ve keskin bıçak marifetiyle kafası ve gövdesi ayrılırdı. Belli bir zaman geçtikten sonra mahkûmun naaşı görevliler tarafından daha önce belirlenmiş olan mezarlıklara defnedilirdi. Hem ibretlik olması nedeniyle hem de vahşi bir cezalandırma fiili olması nedeniyle insanlık ve hukuk hafızasında önemli bir yer tutmuştur.¹⁰¹Yöntemin ilk uygulayıcısı adıyla alınan giyotin; Dr. Joseph Ignace Guillotin tarafından bulunmuştur. Avrupa genelinde yaygın kullanılan modern bir cellatlık yöntemi olan giyotin Almanya’da Fallbeil (düşen) balta ismiyle bilinmektedir 1871 ve 1949 yılları arasında bu vahşi yöntem cezalandırmada kullanılmıştır.¹⁰² Berthold Wehmeyer isimli hırsızlık suçlusu 24 yaşındaki Alman genç giyotinle idam edilir ve bu yöntem uygulamadan anılan yılda kaldırılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri’nde kullanılması 1996’da önerilen bu yöntem kabul görmemiştir. Buradan hareketle Amerika Birleşik Devletleri’nin insani ceza yöntemlerini tercih ettiğini söylenebilir. Avrupa tipi infaz sistemi olan giyotinle idam en son Fransa üzerinde 1977’de gerçekleştirildi akabinde yasal değişikliklerle birlikte 1981 yılında kaldırmasıyla tarih sahnesinden tamamen çekilmiş oldu.¹⁰³

2.4.2.3 Hadım uygulaması

Kelime anlamı erkeklerin üreme bezleri işlevsiz hale getirilmesini içermekte ve adı sadece cezayla değil tıbbi bir terimde olarak anılan hadım uygulamasında amaç erkek olan canlının üreme kabiliyetinin tamamen ortadan kaldırılması ve tekraren edinilebilmesinin imkânsız hale getirilmesidir.¹⁰⁴Hadım uygulamasının tarihine baktığımızda: bugün Mezopotamya isimli bölgenin bulunan Irak ve Suriye adlı ülkelerin bulunduğu yerlerde M.Ö 911’ den M.Ö 612 yılına kadar gider. Bölgede kurulan, örgütlenen Asurlular kavmine kadar dayanan bu uygulamanın başlangıç amacı kadının ırzına geçilmesi suçunu cezalandırmaktı. Bir diğer gayede savaş ve av zamanlarında hükümdarın yanında bulunan askerlerin itaat duygusunu yükseltmektir. Mezopotamya bölgesinde kurulan bir başka medeniyet olan Babillerde ise kurucu lider olan *Asur’un Güzel Prensesi Semiramis* tarafından ortaya konulan hadım üretme merkezide görülmektedir. Babil Devleti üzerinde yapılan uygulamada; prensesin savaşta rehin alınan erkekleri hadım ettirdiği bilinmektedir. Ayrıca prenses birlikte olduğu

¹⁰¹ FAUCAULT, s. 64-65

¹⁰² “Kafa Kesmenin Kısa Tarihçesi” E.T: 21/01/ 2024 <https://hyetert.org/2014/10/14/kafa-kesmenin-kisa-tarihcesi/>

¹⁰³ “Giyotin” E.T: 21/03/2024 <http://www.tarihhaber.net/fransanın-vebasi-giyotin/>

¹⁰⁴ ÇELİK, Hüsrem; Eski Mezopotamya ve Anadolu Toplumlarında Harem ve Hadımlık Müessesesi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Doktora Tezi, Denizli 2021, s. 186-190

erkekleri de onursuzluğa itmek için hadım ettirdiği söylenmektedir. Cezalandırma ve diğer amaçlarla yapılan hadım uygulaması anlaşılacağı üzere Ortadoğu orjinli bir yöntemdir. Osmanlı Devleti'nde ise bu yöntem cezalandırmadan daha çok tedbir amaçlı kullanılmaktaydı. Üreme kabiliyetleri elinden alınmış olan ve genelde devşirme kökenli erkekler harem ağası olarak görevlendirilmekteydi. Buradaki amaç saf olarak soyun devam etmesidir. Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Fermanı yayımlanana kadar hadım uygulanmaya devam etmiştir. Anılan kanuni düzenlemeden sonra bu uygulama sona ermiştir. Güncel bir değerlendirme yapılacak olursa; kadına karşı işlenen suçlarda görülen bu cezalandırma yöntemi erkeğin üreme bezlerinin burularak işlevsiz hale getirilmesini içermektedir. İçeriğinden anlaşılacağı üzere vahşi, ilkel bir yöntemdir. Günümüzde İran, Suudi Arabistan vb. ülkelerde uygulanan bu çağ dışı cezalandırma yöntemi İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 5. Maddesine açıkça aykırıdır. Kanaatimizce bu ceza uygulamasının insanlığın yapmış olduğu tüm medeniyet devrimlerine yakışmadığıdır; caydırıcı cezalarla kadınlara karşı işlenen suçların önlenebileceği şeklindedir.

2.4.2.4 Çarmıha germe

Günümüzde pek bilinmeyen bu cezalandırma yöntemi dini alametler neticesinde doğmuş ve gelişmiş; acımasız bir cezalandırma yöntemi olması sebebiyle büyük suçlarda kullanılmıştır.¹⁰⁵ Dini bir ceza uygulaması olarak bilinen çarmıha germe, Farsça bir kökten gelmektedir anlamı ise “dört ve çivi”dir. İlk olarak M.Ö 5. yy. da Persler tarafından cezalandırma amacıyla kullanıldığı bilinmektedir. Pers İmparatorluğu dinine, ülkesine karşı işlenen ve diğer adi suçlarda çarmıha germe yöntemini caydırıcı, ibretlik bulmuş ve uygulamıştır. Perslerle sıkı rekabet ve savaş halinde olan Roma İmparatorluğu da bu cezalandırma yöntemini kullanmaya başlamıştır. Önce yurttaş olmayan köle ve esirlere uyguladıkları bu cezayı cinayet, vatana karşı ihanet, isyan gibi suçlara iştirak etmiş Romalılara karşıda kullanmışlardır. Bu ceza yöntemini uygularken halk tamamen seyretmekte ve vücudu tamamen soyulmuş, iplerle gerdirilmiş olan suçlu paramparça olmaktadır. Vahşi, ilkel olmasının yanı sıra travmatikte olan bu uygulama Fars Yarımadası orjinlidir. İlk zaman uygulamalarında T şeklinde tahtaya çivilenen suçlular daha sonra Latin Haçı denilen şeklinde mekanizmada öldürülmüştür. İslami rivayetlere göre ise çarmıha gerilen ilk kişi Hz. İsa'nın yerini Roma makamlarına ve Yahudilere söyleyen Yahuda

¹⁰⁵ FAUCAULT, s. 141-142

İskaryot' tur. Hristiyanlık inancında ise İsa Mesih çarmıha gerilerek öldürüldüğü varsayıldığından bu cezanın dini bir hafızası bulunmaktadır. Golgotha Tepesinde İsa Mesih çarmıha gerildiği düşünüldüğünden buraya *kafatası* yeri adı verilmiş ve Hristiyanlar için ziyaret edilmesi gereken bir dini alan olarak ilan edilmiştir. Acımasız ve insanlık dışı olan bu cezalandırma yöntemi M.Ö 4 yy. dolaylarına kadar devam etmiştir. Tahta geçen ve daha sonra da Hristiyanlık inancına katılan İmparator Konstantin bu ilkel uygulamaya Roma'da son vermiştir. Tarihin akışı içerisinde son çarmıha germe olayları 2. Dünya Savaşı esnasında Rus askerleri tarafından Alman köylüleri yapılan ahır kapılarına çivileme türü katliamlardır. Birleşmiş Milletler vb. kuruluşlar bu ilkel, vahşi cezalandırma yöntemini üzerinden yıllar geçse bile açıkça insan haklarına aykırı bulmuş ve kesin ifadelerle lanetleyip kınamıştır. Günümüze kadar ulaşmamış bir ilkel cezalandırma şekli olarak tarihi mecmualarda yer almaktadır.

2.4.2.5 Baltayla-kılıçla öldürme (uzuv kesme)

Balta, demir madeninin keşfedilmesinin ardından insanların odun toplama, korunaklı yerler yapma ve içinde kalma amacıyla geliştirdiği bir alet olarak bilinmektedir. Avcı-toplayıcı dönemden yerleşik hayata doğru evrilen insanlık baltayı daha sık kullanır hale gelir. Yardımcı el aleti olması dışında ağır ve keskin özelliği de bulunan balta can alabileceği anlaşılmaktadır. Kılıç olarak bilinen ince, uzun ve sivri demir ise baltanın fonksiyonel olarak gelişmesi; mobil olarak kullanılmasını içeren bir araç olmuştur. Baltanın üretiminden sonra hafifletirilmiş bir el aleti olarak tasarlanmıştır. Bu aletin kullanılma amacı; kişileri yabancı hayvan saldırılarından korumak ve kişinin savaş, çatışma vb. anlarda öz savunmasına katkıda bulunmasıdır. Önce hayvan avlarken kurulan tuzaklarda işlevsel bir şekilde kullanılan balta ve kılıç daha sonra iç içe yaşayan ve henüz hukuk, insan hakları kavramının gelişmediği ilkel kabilelerde bir cezalandırma aracı olarak kullanılmıştır.¹⁰⁶ Hırsızlık yapanın eli kesilmiş, yalan söyleyenin dili daha ağır bir suç olarak birinin ölümüne sebebiyet verenin ise baltayla kafası kesilmiştir. Babil Uygarlığına gelene kadar herhangi bir yazılı ceza kaynağı bulunmaksızın bu yöntem devam etmiştir. Babil Hükümdarı Hammurabi, kendi adını taşıyan kanunları çıkararak yürürlüğe koymuştur. Hammurabi Kanunları en eski, yazılı olarak korunan hukuki metin özelliği taşımaktadır. Bu yasalarda esas olan kısastır; yapılan kötülüğün, suçun aynı ağırlık derecesinde cezalandırılmasını öngörmektedir. Bu

¹⁰⁶ ARTUK/ALŞAHİN a.g.m., s. 148

yönüyle İslam-Şeri hükümlerle benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Hırsızlık yapanın elinin kesilmesi, cinayet işleyenin öldürülmesi gibi ilkel dönemin cezalandırma yöntemlerini bir araya getiren yazılı hukuki metin özelliği taşımaktadır.¹⁰⁷ Baltayla ve kılıç burada suçlunun cezasını infaz ettirebilmek için kullanılan fonksiyonel bir araçtır. Bu vahşi uygulamayla bir kütük üzerine kafası konulan suçlu tek seferde baltayla boynundan kesilirdi. Avrupa kıtasındaki uygulamada ise Fransa’da giyotinle cezalandırmadan önce soylular genellikle baltayla öldürülmekteydi. Soyluların baltayla öldürülmesinin sebebi: tek seferde çok acı çektirmeden suçlunun canının alınmasıdır. İmtiyazlı bir sınıf olan soylular, cezalandırma konusunda kendilerine ayrı bir uygulama yaptırdıkları görülmektedir.¹⁰⁸ Osmanlı İmparatorluğu sahasında kalan bölgelerde bu ceza yöntemi neredeyse hiç kullanılmamıştır. Modern çağlara gelindiğinde sadece birkaç ülkede uygulanan bu vahşi cezalandırma yöntemi her yönüyle kötü, kanlı ve trajiktir. Son uygulayıcı ülkelerden olan İran, Suudi Arabistan da 21. yy. başlarında bu yöntemi terk ederek iple asarak ölüm cezalarını infaz etmiştir. Bu vahşi uygulamada günümüzde devam etmemektedir.

2.4.2.6 Kurşuna dizme

Adından anlaşılacağı üzere suçlu bulunan kişinin kurşuna dizilmesini içerir. Bu cezalandırma yöntemi Amerika Birleşik Devletleri orjinlidir. Amerikan Askeri Mahkemesi tarafından suçlu bulunan kişiler bu cezaya çarptırılmaktadır. Özellikle savaş dönemlerinde kullanılan bu idam yönteminde amaç suçluyu bir an önce cezalandırmak, hayatına son vermektir. İdam mangası adı altında dört kişilik asker grubu suçluya doğru aynı anda ateş etmeye başlar; bu şekilde kimin kurşunuyla öldüğü anlaşılmamaktadır. Osmanlı Devleti’nde bir dönem görülen bu cezalandırma yöntemi sadece askerlere karşı uygulanmıştır. Kurtuluş savaşı öncesinde *vatana ihanet, askerden firar ve orduya isyan* suçlarından dolayı kurşuna dizilenler olmuştur. 14 Nisan 1925’te Yusuf Ziya, Teğmen Ali Rıza, Molla Abdurrahman ve Faik Bey vatana ihanet suçundan mahkûm edilmiş ve kurşuna dizilerek cezalarının infazı sağlanmıştır.¹⁰⁹ Süregelen zamanla 1980 yılında gerçekleşen askeri darbe sonrasında da Milli Güvenlik Kurulu (MGK) tarafından daha çok siyasi tutuklamalar gerçekleştirilmiş

¹⁰⁷ FAUCAULT, s. 4-6

¹⁰⁸ FAUCAULT, s. 122-123

¹⁰⁹ IŞIK, Sedat; Nasturi İsyanı ve Bitlis Milletvekili Yusuf Ziya Bey’in Bu İsyandaki Rolü, **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 27. Sayı, 2021, s. 271-272

ancak bunlarda en ağır ceza olarak asma türünde idamlar uygulanmıştır. ABD, Endonezya, Vietnam ve Çin’de uygulanmış olan bu vahşi cezalandırma yöntemi günümüzde mevcut değildir. Doğrudan hayat hakkını hedef alan bu vahşi cezalandırma yöntemi askeri dönemlere has özellikler taşısa da sivil yönetimlerce de kullanılmıştır. Günümüz insanlık ve hukuk perspektifinden bakıldığında makul, tutarlı bir yanının olmadığı anlaşılmaktadır.

2.4.2.7 Aç bırakma

Genellikle Afrika kıtasında bulunan ilkel kabilelerde mevcut olan bir ceza yöntemidir. Kabile hukukunda genel kurallara aykırı hareket edilmesi durumunda bu cezalandırma yöntemine başvurulmaktadır. Kabilenin güvenliğine, birliğine ve ortak kullanımda olan gıdalarına karşı işlenmiş suçlarda bu yöntemle suçlular herhangi bir yargılama yapılmaksızın cezalandırılmaktadır. Uygulamanın şekline gelindiğinde suçluların elleri bağlanarak karanlık bir odaya kapatılması ve hiçbir surette yiyecek, içecek verilmemesini içeren bu cezalandırma yönteminde suçlular avazı çıktığı kadar bağırarak ölmekteydiler. İntikam hırsıyla hareket edilen bir ceza uygulamasıdır. Genellikle dış dünyadan tamamen izole hayatına devam eden topluluklarda rastlanılan bu cezalandırma yöntemine dair pek fazla kaynağın bulunmadığı bilinen bir gerçektir. İnsan hak ve onuruna hiçbir surette yakışmayan bu ilkel cezalandırma yöntemi halihazırda herhangi bir ülkede uygulanmamaktadır.

2.4.2.8 Zehirleyerek öldürme

İlkel olduğu kadar fantastikte olan bu cezalandırma yöntemine genellikle krallık, imparatorluk tarzında otoriter yönetimlerin bulunduğu coğrafyalarda rastlanılmaktadır. Ceza dışında taht kavgalarının nihayete ermesi, başı bozukluk dönemlerinin bastırılması içinde uygulanan zehirleme yöntemi kansız ve sessiz olma özelliği taşımaktadır. Bu cezalandırma yönteminde amaç suçlunun en hafif şekilde ölmesini sağlamaktır.¹¹⁰ Amerika Birleşik Devletleri orjinli olan bu cezalandırma yönteminde zehirli iğne suçluya enjekte edilmektedir. Verilen zehir, 2-3 saat içerisinde etkisini göstererek suçlunun ağzından beyaz salayalar akıtmak suretiyle öldürmektedir. Bu idam yönteminin fikir babası olan Julius Mount Bleyer bu yöntemi sahaya sunmuştur; kansız, fiziki etmenlere bağlı olmadan ölen suçlunun naaşı tek parça olarak kalmaktaydı.¹¹¹ Cezasını çekerek zehirden ölen kişi infaz sistemi gereğince

¹¹⁰FAUCAULT, s. 77-78

¹¹¹ ‘‘Zehirleme’’, E.T: 29/02/2024

<https://archive.org/details/medicolegaljourn05medi/page/424/mode/2up?view=theater>

ilgili yerde bulunan mezarlıkta defnedilmektedir. Şu anda Amerika Birleşik Devletleri üzerindeki birçok eyalette en fazla uygulanan idam yöntemidir. Kanaatimizce insanlığa karşı yapılan büyük bir eziyet, vahşet olan bu cezalandırma yönteminin ömür boyu hapis gibi seçeneklere çevrilmesidir.

2.4.2.9 Kürek cezası

İmparatorluklar döneminde görülen bu cezalandırma türünde genellikle esirler kürek çekme fiiline rastlanılırdı.¹¹² Savaşta düşmandan esir alınanlar ve kendi ülkesi için savaştan kaçan dönemin vatan hainleri gemilerin alt katında bulunan uzun avluda sağlı sollu olacak şekilde kürek çekmekteydiler. Bu cezada amaç suçluların kamu adına faydalı işlerde çalıştırılması ve ıslah edilmesidir.¹¹³ Batı Roma ve doğuda yer alan Bizans İmparatorluğu savaş esirlerini bu şekilde değerlendirmekteydi; yoğun çalışma ve baskı insan onuruna yakışmayacak vaziyette olduğu için mahkumlar arasında sık sık isyan çıkmaktaydı. Denizcilik faaliyetinde ileri safhalara çıkan Venedik ve Ceneviz gibi küçük ada ülkelerinde yaşayan insanlar genelde denizler üzerinde kural ihlali yapmaları durumunda Batı Roma İmparatorluğu gemilere müdahale etmekteydiler. Burada suçlanan kaptan ve mürettebatı kendi gemilerinde kürek cezasıyla acımasızca çalıştırdıkları bilinmektedir. İnsani ve modern olmayan bu cezanın esas amacı suçluyu, çalışma endüstrisine katmaktır. Günümüzde kürek çekme suretiyle uygulanan ceza dünya üzerindeki hiçbir ülkede görülmemektedir. Çalışmamızın devamında Türkiye özelinde hükümlüler için tasarlanan, iş yurtları faaliyetinin ve kamusal fayda üzerinde hükümlülerin katkısına da değineceğiz.

2.4.2.10 Yakarak öldürme

Eski toplumlarda daha çok büyüçülük(cadılık) yapan, vatana ihanet eden, dalalet içinde olan kişiler ölüm cezasına çarptırılmaktaydı. Daha çok dini bir uygulama olarak bilinen kişinin yakılması uygulamanın tarihine bakıldığında suçluyu cezalandırmak amacıyla çıkmıştır.¹¹⁴ Hint Okyanusu'na kıyısı bulunan Muson Asya'sı ülkelerinde ambarlardan pirinç çalan kişiler nehirler kenarında diri diri yakılmaktaydı. Burada tarımın, bereketin ve gıdanın ne denli öneme sahip olduğu anlaşılmaktadır. İlkel cezalandırma yöntemi olarak karşımıza çıkan yakma fiili; suçlunun kötü bir ruh taşıdığına devletin, topluluğun yargı organı

¹¹² FAUCAULT, s. 143-144

¹¹³ ARTUK/ALŞAHİN a.g.m., s. 158

¹¹⁴ FAUCAULT, s. 56-57

tarafından kanaat getirildikten sonra en yakın nehrin kıyısında yakılarak öldürülmesini, küllerini yele ve suya savrulmasını içermektedir. Coğrafi olarak kuzeyde yer alan Rus Ortodoks Kilisesi etrafında tarikat şeklinde örgütlenen *Eski İnananlar / Eski Ritüelciler* olarak adlandırılan bir grup kendi topraklarında yakarak öldürmeyi bir günah çıkarma uygulaması olarak kullanmıştır. Uygulama ateş altında kazığa bağlanan günahkarın yakılmasını içermektedir böylece kötü ruh bedenden ayrılarak gökyüzüne ulaşmaktadır. Tanrının gökte olduğu varsayıldığı için kara dumanlar gökyüzünde hesap defterine yazıldığı düşünülmektedir. *Eski İnananlar* topluluğun lideri olan Avvakum bu şekilde ateşin ortasında vaftiz edilmiştir. Cezalandırma maksadının dışında dini bir ritüel olarak uygulan bu yöntem Çarlık Rusya’da 17. yy. ortalarına kadar sürmüştür. Yakın tarihe geldiğinde Irak topraklarında örgütlenmeye giden İŞİD (İran Şam İslam Devleti) adlı terör örgütü kendi kurduğu sözde mahkemeler vasıtasıyla insanları *İslam dininden çıktığı, kafirlere hizmet ettiği* gerekçesiyle kimi zaman kılıçla kimi zamanda yakarak öldürmüştür.¹¹⁵ Örgüt infaz görüntülerini, video ve sosyal paylaşım sitelerinden paylaşarak bölgede bulunan topluma ne kadar acımasız olduğu mesajını iletmiştir. Günümüze kadar olan süreç incelendiğinde yakarak öldürmenin üç temel esası baz aldığı görülecektir. Birincil noktada, vatana karşı işlenen ve diğer adi suçların cezalandırması vardır. Hiçbir toplumun hoş görmeyeceği vatana ihanet, bu ceza uygulamasıyla infaz edilmektedir. İkinci esas ise dinsel uygulamalarda yer alan inanca saygısızlık, dinden çıkanlara verilen azap ve elemi içermesidir. Bir nev’i dünyada cehennemini yaşatıldığı uygulamadır zira dört kitapta yer alan cehennem teorisinde günahkârlar cehennem ateşinde yanarak temizlenebileceği, arınabileceği öne sürülmektedir. En son noktada ise bu cezalandırma yönteminin psikolojik yönü vardır; ibret verici, öğ alıcı bu uygulama doğal olarak suça meyilli kişileri, fiili işlemde bulunmamalarını bilinç altına işlemesidir. Kanaatimizce ne hukukta ne insanlık perspektifinde meşru bir zemini olmayan hurafe şeklinde uygulanan bu yöntemin suçluyu bireysel olarak ıslah etmeye dönük değil toplumun tamamına gözdağı, ibret verme amaçlı olduğudur. Günümüze kadar ulaşmamış bir yöntemdir.

¹¹⁵YÜKSEL, Serdar; İŞİD’ in Ortaya Çıkışı ve Türkiye, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2018, s. 14-15

2.5 HAPSETME – TUTMA FİKRİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

2.5.1 Dünya Üzerinde Hapishanelerin Oluşumu ve Tarihsel Gelişimi

Hapishane sözlük anlamı itibariyle Arapça bir kelime olan ‘‘Habs’’ dan türemiştir; bir suçtan dolayı rehin altına almak, alıkoymaktır. İlkel toplumlarda suçlu bulunan kişilere fiziksel türde cezalar uygulanmaktaydı; hapsetme, kapalı bir alanda tutulma cezası mevcut değildi.¹¹⁶ Hapishanelerin suçluları cezalandırma amacıyla ne zaman ve nasıl ortaya çıktığı bilimsel açıdan tam olarak belirlenemez.¹¹⁷ Tarih sahnesine hukuk, siyaset, felsefe ve diğer birçok bilimi – disiplini çıkarmayı başarmış olan Avrupa, cezalandırma ve infaz rejimlerinde de dünyaya önemli katkılar yapmıştır denilebilir. Önce Kimsesizler Evi, Islahevi, Çalışma Evleri (Workhouses) olarak başlayan süreç aslında hapishane fikrinin oluşmasına imkân tanımıştır. Halk arasında Gaol isimli ufak çaplı ilk hapishane türü yapıların inşası bu sürecin devamında yaşanmıştır.¹¹⁸ Bu bilgiler ışığında toplumda yer alan aylak ve zararlı kişilerin bir şekilde geri kazanılması için çaba sarf edildiği anlaşılmaktadır. Hemen olmasa bile zaman içerisinde topluma fayda veren uygulama olduğuna kanaat getirilmiştir.¹¹⁹ Tarihsel bağlamda bakıldığında hapishaneler karanlık, kirli, işkence ve kötü muamelenin yaşandığı yapılar olarak görülmüştür. Churchill, bana cezaevlerini göster senin devletini anlatayım diyerek farklı bir bakış açısı sunmuştur. Bundan hareketle ülkelerin bir yansımasının hapishaneleri olduğunu söyleyebiliriz; toplumun her katmanını barındıran bu yapılar çeşitli eserlere konu olmuştur.¹²⁰ Örneğin; Michael Foucault Hapishanelerin Doğuşu isimli eserinde sık sık Avrupa’yı anmaktadır.¹²¹ Günümüz infaz rejimi belirleyen İtalyan Ceza Yasaları, Amsterdam 1595 yılı yeni ortaya çıkarılan hapishane yapıları da yazarı haklı çıkarmaktadır. Tekli hücreler, koğuş sistemi, uzun koridorlar vb. programlarla ilerleyen dünya ülkeleri zamana yayılan değişim ruhuyla sürekli olarak infaz rejimlerini yenilemiştir.¹²² Fransa en kanlı, vahşi cezalandırma sistemi olan Giyotine sahipken son idam mahkûmu olan Hamida Djandoubi’ nin canını alındıktan sonra bu ceza yöntemi 1981’ de

¹¹⁶ ARTUK/ALŞAHİN a.g.m., s. 145-146

¹¹⁷ ARTUK, ALŞAHİN a.g.m., s. 184-185

¹¹⁸ SAVCI, s.8-9

¹¹⁹ KIZMAZ a.g.m., s. 5-6

¹²⁰ ODABAŞI, Levent; Cezaevi Endüstrileri ve Cezaevi Özelleştirilmesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2016, s.9

¹²¹ FAUCAULT, s. 13-14

¹²² UYANIK, M. Zeki, Batı ve Doğu Kültüründe Hapishane, *Mîzânü’l-Hak İslami İlimler Dergisi*, 4. Sayı, 2017, s. 130-131

kaldırmıştır. Öngörülebileceği üzere ölüm cezaları kaldırıldıktan sonra ömür boyu hapis süreciyle bu alan ikame edilmeye çalışılmış ve caydırıcı yöntemlere başvurulmuştur. Tekli hücre cezası buna örnek gösterilebilir. Bir ülkenin hapishaneleri o ülkenin aynası olma özelliği de taşımaktadır. Çünkü suçlu, hapishane yapısı ve diğer varlıklar içinde bulunduğu toplumdan ayrı-bağımsız değildir. Cezalandırma ve gündelik hayat ilişkisinde mutlaka menfaat ve saygınlıkta vardır.¹²³ Lidyalıların parayı icat etmesinden sonra hiçbir şey eskisi gibi olmamış ve hayata yeni bir kavramda kazandırılmıştır. Para, güce ve saygınlığa denk gelen bir kavram olarak karşımızda durmaktadır. Ekonomik, sosyal bir çerçevede baktığımızda; herhangi bir şekilde bulaşmış kişi bulunduğu ortamı, katmanı dört duvar içerisinde temsil etmektedir. Hapishaneye girecek olan iki suçluyu baz alarak bir çıkarımda bulunacak olursak; üst katmandan gelen varlıklı kişi ve toplumun en tabakasından gelen fakir kişi için bulundukları o ceza sistemi yapısı aynı olmayacaktır. Çünkü alt tabakadan gelen kişi genellikle “ kişisel hayatında kendini kurtarma” güdüsüyle hareket ederek suçlandığını düşünmektedir.¹²⁴Varlıklı veya soylu kişi suçlu bulunduğu anda ise kendine bu sıfatı yakıştıramaz. Sınıfsal bir düşünceyle de ele aldığımız suçlu tipleri cezalarının infazı sonunda da aynı şekilde dışarı çıkmayacaktır. Alt tabaka insanı daha yıpranmış horlanmış olarak çıkacak zengin suçlu ise ona nazaran daha iyi bir görüntüyle yoluna devam edecektir. Tüm bunlar ışığında günümüz şartlarında suçu engelleyecek, mücadele edecek ortamın hapishaneler olduğu söylenebilir. Günümüzde sadece San Marino Cumhuriyeti’nde hapishane bulunmamaktadır anılan ülke dışında tüm dünyada çeşitli türde hapishaneler bulunmaktadır.

2.5.2 Roma Hukuku

Roma Uygarlığı hukukunda suçlular için hapis cezası mevcut değildi mütemadiyen ölüm cezaları ile suçlular tecziye edilmekteydi.¹²⁵ Kolezyumlarda insanların vahşi aslanların karşısına çıkartılması devamında gelişme gösteren uygarlık cezaların infaz edilebilmesi için *Tullianum* isimli yerleri inşa etmiştir.¹²⁶ Yargılama esnasında el altında tutulmasını içeren bu yönüyle tutukevi denilebilecek bir yapıyla karşılaşılmaktadır. *Tullianum* isimli yapılarda

¹²³ ZAFER, s.22-23

¹²⁴ SAVCI, s. 46-47

¹²⁵ KARAKOÇ, Eren; Antik Roma’daki Ölüm Cezaları, *Akademik Bakış Dergisi*, 54. Sayı, 2016, s. 508-514

¹²⁶ ARTUK/ALŞAHİN a.g.m., s. 148-149

sadece köleler hapis mahiyeti ötesinde çalıştırılırdı. Kamusal cezalandırmanın ötesinde özel hukuk kuralları kapsamında da cezalandırılabilen Romalılar, borcunu ödememesi durumunda borçlu olduğu kişinin doğal kölesi olmuştur.¹²⁷ İlkel bir kafayla hareket edildiği ve insanlara adeta eşya muamelesi yapıldığı bu cezalandırma şekillerinden anlaşılmaktadır. Ortak yaşam alanlarını ilgilendiren kamusal alanda ise ölüm cezası alan bir köle, hâkimin bu cezayı infaz etmediği sürece ömür boyu çalışırdı.¹²⁸ Yapıları fiziksel açıdan inceleyecek olursak; bir kısmı yer altında (sığınak tipinde) bir kısmı ise yer üstünde bulunmaktaydı. Bu yapılar yüksek duvarlı ve karanlık olma özelliklerine sahiptir. İki büyük bölümde de meşe kütükleriyle oluşturulmuş kapalı alanlar mevcuttur. Bu kütükler tekli hücreler gibi yan yana dizilmiş ve korunaklı hale getirilmiştir. Hristiyanlığın bir inanç sistemi-din olarak ortaya çıkmasından sonra cezaevleri yaygınlaşmıştır. Yaygınlaşan ağıyla hapishanelerde suçlu sayısının artmasıyla birlikte bazı sorunlar doğmuştur. Kişi sayısının çokluğu nedeniyle yatacak yer bulamayan mahkumlar mağdur olmuştur. Dinin sosyal, ekonomik anlamda etkisini artırmasına paralel olarak hapishanelerde dini uygulamalar çoğalmıştır; ayinler, aforoz vb. Domitius Ulpianus “ *hapishaneler insanların cezalandırılmasına değil gözlenmesine, iyileştirilmesine hizmet eder*” düşüncesine sahiptir.¹²⁹ Askeri cezaların infazına benzer şekilde hapishane kurma gereği duyan Roma İmparatorluğu Garnizon içindeki hücre tipi yapılanmalarda diğer suçlularında cezasını çekmesini sağlamaktaydı.¹³⁰ Askerlik döneminde verilen disiplin cezalarının infazı ise yazımız içeriğinde bahsedeceğimiz Pennsylvania (Hücre) sistemine tabi olarak gerçekleştirilmektedir. Özetle Roma Hukuku infaz sistemi, hapishanelerinin gelişimi Hristiyanlık inancının bir kolu olarak öne çıkmıştır. Ruhsal iyileştirmenin kamunun menfaatlerini mutlak bir şekilde sağlayacağı düşünülmüştür. Gelişen koşullarda pozitif bilimler vasıtasıyla dinin etkisi kırılarak modern hapishane, cezalandırma modellerine geçildiği görülmektedir.¹³¹

2.5.3 Müşterek (Cermen) Hukuku

Modern ceza hukukun temelini oluşturan medeniyetlerin başında gelen Almanlar, şekli olarak cezalandırmanın ancak kanuna dayanabileceği görüşünü benimsemişlerdir.

¹²⁷ SOYASLAN, Doğan; **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 9. Baskı, Ankara; Yetkin Yayınları, 2020, s.55

¹²⁸ KARAKOÇ a.g.m., s. 513-514

¹²⁹ EROĞUL/ERTUĞRUL/ESEN/ SAĞLAM/SEVİNÇ; **Prof. Dr. Mümtaz Soysal'a Armağan**, 32. Baskı, Ankara; Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, 2009, s. 179-180

¹³⁰ ARTUK/ALŞAHİN a.g.m., s.148-149

¹³¹ SAVCI, s. 31

Cermenler dinin etkisinde kalmış infaz hukukunda önleme amacından ziyade intikam-öç alma amacıyla hareket edilmiştir. Hürriyeti bağlayıcı cezalar mevcut olmakla birlikte çok azdı. 500’lü yıllara kadar hapis cezası tanınmamakla birlikte ağır fiziki cezalar uygulanmıştır. 8. yüzyıl itibarıyla hapis cezasıyla tanışan medeniyet Büyük Karl tarafından 813 yılında suçluların ıslah edilmesi için yüksekte bulunacak bir hapishane inşa ettirmiştir.¹³² Modern anlamda hapishanelerin çıkışı ise ancak 1595 yılında Almanya’nın Amsterdam şehrinde gerçekleşmiştir.¹³³ Burada genç bir hırsızın cezalandırmadan ziyade topluma geri kazandırılması ve iyileştirilmesini amaçlayan yargı sistemi aslında modern infaz sistemini de hapishaneler özelinde başlatmıştır. Eski bir uygulama olan zincire vurma, kürek cezası 18. yy. ortalarına kadar seyrek de olsa devam etmiştir. Bu olaydan sonra suçlu bulunan diğer yurttaşlarda aynı şekilde hapsedilmektedir. Gün içinde tahta işlemeciliği, iplik örme işleri yapan mahkûmlar zanaat öğrenmiş oluyordu. Günümüzde Türk İnfaz Sistemi özelinde İş Yurtları Kurumu benzeri bir yapılanmanın 16. yy. dolaylarında Almanya’da oluşturulduğu söylenebilir.¹³⁴ Amsterdam Hapishaneleri, suçluyu damgalayan, lekeleyen değil aksine cezasını çektikten sonra yeni bir başlangıç yapmasına olanak sağlayan özelliğe sahiptir.¹³⁵ 17. yy. da yaşanan ve Avrupa kıtasını ekonomik istikrarsızlık ve diğer sorunlar kuşatmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak hapishanelerde yapılan işlerde tamamen ekonomik anlamda çalışmalar sürdürülmüştür. Mahkûmun iyileşmesinde daha çok para kazanılma, imalat yapılma hırsı doğmuştur. Amsterdam Hapishaneleri örnek alınarak Bremen (1609), Lübeck (1613), Berlin (1712), Danzig (1629), Zürih (1637), Hamburg (1622), Bern (1614) şehirlerinde çeşitli kurumlar kuruldu.¹³⁶ Fiziksel olarak birbirine benzeyen bu yapılarda amacın iyileştirme ve kamu menfaatinin üst düzeyde sağlanmasını temin etmektir. Ekonomik yıkımların devam ettiği yıllarda hapishaneler özel müteşebbislere satılmıştır. Burada endüstrileşme, özelleştirme uygulamalarının hapishanelerde uygulanmaya başladığı görülmektedir. Hızlı özelleştirmelerin yaşandığı zaman diliminde mahkûmların hayat koşulları göz ardı edilmiştir. Özel müteşebbis devlete vergisini düzenli ödemesi dışında herhangi bir yükümlülük altına sokulmamıştır. Mahkûmların barındıkları

¹³² ARTUK/ALŞAHİN a.g.m., s. 150

¹³³ SAVCI, s. 10

¹³⁴ “Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü Türkiye Ceza İnfaz Kurumları Tarihçesi Araştırma Projesi”, E.T: 02/03/2024 <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/turkiye-ceza-infaz-kurumlari-tarihcesi-arastirma-projesi>

¹³⁵ SAVCI, s. 11

¹³⁶ UYANIK a.g.m., s. 93-94

koşullar, beslenme ürünleri, sosyalleştikleri alanlar günden güne kötüye gitmiştir. Bu durumdan hareketle ekonomik kaygıların infaz hukukunu kötü etkilediği sonucuna varıldığı görülmektedir. Coğrafya, tarih ve ekonomik üçlüsünde tam ortada yer alan bir Avrupa kavmi olan Cermenler, hapishanelerin doğuşunda ciddi bir rol üstlenmiştir. Cermen hukukunun günümüzde birçok ülke tarafından uygulanan ilkelerinin olduğu görülmektedir. Bu perspektifle evrensel bakımdan tüm dünyaya mal olmuş bir müktesebatın varlığından söz edebiliriz.¹³⁷ İncelemeye kaldığımız yerden devam edecek olursak hayatın pek çok alanında olduğu gibi hapishanelerin, tüm dünya halkları arasında insani bir gözle irdelenmesini sağlayan en önemli kırılma noktası Magna Cartha olmuştur. Tarihte ilk kez *insan hakları* kavramı Magna Cartha (Büyük Sözleşme) ile hukuki literatüre kazandırılmıştır. Bu büyük kazanım şüphesiz coğrafya fark etmeksizin tüm insanlıkta geniş yankı uyandıran bir gelişmedir. Bu anlaşmayla birlikte otorite (devlet aygıtı), yurttaşlarına birçok hakkı tanımış bulunmaktadır. İnsan haklarından temel kasıt; beslenme, barınma, ifade özgürlüğü ve seyahat edebilmektir. Hapishane gerçeği ise burada sadece insanın seyahat özgürlüğünü kısıtlayarak cezanın infazı boyunca başka bir yere gidilmenin önüne geçilmesini ifade etmektedir. Anlaşılabileceği üzere diğer hayati fonksiyonların, gereksinimlerin devam ettiği anlaşılmaktadır. Günümüz sosyal hayat perspektifi ile bakıldığında toplumdan izole, bir başına yaşayan insan tiplerine benzer bir durumun devlet eliyle ve hapishaneler marifetiyle yerine getirilmesini sağlanması şeklinde açıklama yapılabilir. Hapishane gerek yapısıyla gerekse içinde barındırdığı insanlarla topluma şaşırtıcı gelmiştir. Evrensel anlamda hapsedme fikri; suçun var olmasına paralel olarak ilerlemiştir.¹³⁸ Önceleri sadece cezanın infazının gerçekleşeceği güne kadar el altında tutmak için kullanılan hapishaneler daha sonra tekil olarak bir infaz etme-cezalandırma yöntemine dönüşmüştür. Şüphesiz hapishanelerin gelişiminde Roma’da yaşanan acımasız ölüm cezalarının pozitif evrilen bir etkisi vardır. Sadece intikam, hırs, can yakma olarak uygulanan cezalandırma sistemleri yerine suçluyu, topluma da kazandırabilecek şekilde hapsedmenin makul olacağını öngörmüştür. Tabi hapsedmeyi yaparken ölçülü, tutarlı ve insani davranışı sergilemek için sosyoloji vb. bilimlerden faydalanılmıştır. Hapsedme fiili suçlunun psikolojisine yönelik bir cezalandırma durumudur; fiziksel azap çekmeyen ancak kendini fazlasıyla sorgulayacak zamanı olan suçlu manen cezalandırılır.¹³⁹ Diğer coğrafyalara bakıldığında; orta çağa kadar hijyenik olmayan

¹³⁷ ARTUK/ALŞAHİN a.g.m., s. 150-151

¹³⁸ FAUCAULT, s. 108-109

¹³⁹ KIZMAZ a.g.m., s. 16-17

hapishaneler görevli ve mahkûmların sağlığını kötü etkilediği görülmüştür. İlk kabileler ve doğuda yer alan medeniyetlere göre: hapis cezasıyla mahkûmun iyi olabileceği, rehabilite olabileceği ihtimal dışındaydı. Ancak fiziksel cezaların suçluyu bastırabileceği bununda topluma örnek olabileceği düşüncesi hakimdi. Ekonomik anlamda bir değerlendirme yapıldığında ise müşterek hukukta yer alan kürek cezasının suçluları topluma geri kazandırdığı ve fayda sağladığına kanaat getirilmekteydi. Bu düşüncenin temelinde insanı değil ekonomik faydayı esas kabul eden bir anlayış hakimdi. Hapis cezası, diğer yaptırımların yanında yasal bir cezalandırma uygulaması olarak ilk kez 1532 yılında *Carolina* mahkemesinde görülmüştür. İsimden anlaşılacağı üzere Alman menşeli bu yargı organı ilk derece mahkeme sıfatıyla ceza yargılaması yapmaktaydı. Uzun adıyla *Constitutio Criminalis Carolina* birincil amacı itibariyle eyaletler arasında gelişigüzel yargı ayrılıklarının ortadan kaldırılmasını içermektedir.¹⁴⁰ Bir nevi ulusal hukuk birlikteliği yaratmaya çalışan bu mahkeme, hapis cezasını diğer yaptırımlarla birlikte yasal zemine sokmuştur diyebiliriz. İlerleyen yıllarda ortak bir müktesebat olarak ele alınan Amsterdam Hapishane örneği, bir suçlunun ölüm cezası yerine hapishanede tutularak iyileştirilmeye çalışılmasını temsil eder. Hapishanelerin tarihine bir bütün olarak bakıldığında genel caydırıcılığı amaçladığı anlaşılmaktadır. Gerek fiziki yapısı gerek toplumlarda oluşan hapishane algısı, suçlulardan ziyade daha önce suç işlememiş olan insanları ürkütmektedir. Bu durum bilinmez bir ortamın zihinlerde yer alan boşluğu kapsamı ve genel değer yargılarıdır. Michael Foucault hapishanelerin bir gözetim merkezi olarak yorumlamış ve bu ortamda bulunan suçluların birer makineye dönüştüğünü savunmaktadır.¹⁴¹ Kapalı kapılar arkasında bulunan mahkûmlar gruplar halinde suç imalathanesine çevirdikleri hapishanelerde yeni türde fiiller yaratmaktadır. Yazar bunu hapishanelerin başarısızlığı olarak değil aksine kazancı olarak görmektedir. Eserinde hapishanelerin bu amaç için var olduğunu belirtmektedir. Özetle hapis cezasının infaz sistemlerinin esas haline gelmesi Fransız İhtilali'ne kadar dayanır. Özgürlüğün bu dünya üzerindeki en büyük insani hak olduğu ve suçludan bu hakkın alınmasıyla birlikte en büyük cezaya çarptırıldığına kanaat getirilmektedir.¹⁴² Özgürlüğünden olan kişi adeta kanadı kırılmış bir kuş gibi hareket edemeyecek konumda olacaktır. Normal şartlarda sağlıklı düşünen hiç kimsenin hoşuna

¹⁴⁰OZANSÜ, Mehmet Cemil; **Erken Modernlikte Ceza Sorumluluğunun Kamusallaşması ve Rasyonelleşmesi**, 5. Baskı, İstanbul: Oniki Levha Yayınları, 2014, s.212-213

¹⁴¹ FAUCAULT, s. 156-157

¹⁴² KIZMAZ a.g.m., s. 19-20

gitmeyecek bu cezalandırma yöntemi caydırıcılığının önemli bir kısmını bu yanından almaktadır. Fransız İhtilali'nin karakteristik özelliklerinden biri olan adaletin sağlanması adına hapsedme-tutma-alıkoyma fikri ortaya çıkmıştır. Neredeyse tüm dünya ülkelerinde uygulanmakta olan hapsedme, tutma şeklindeki cezalandırma yönteminin suç işleyeni ıslah edici nitelikte olduğu düşünülmektedir.¹⁴³ Bu düşünce dini ve sosyal bir bakışla oluşmuş ve zihinlerde yer etmiştir. Kapalı alanda kalan suçlu kendi iç muhasebesini yapmak için bolca zamana sahip olacak ve günahlarından (dini yön) arınmak için bol bol ibadet etme fırsatına erişecektir. İnfazının tamamlanmasının ardından normal hayatına dönecek olan kişi artık yeni bir başlangıç yapmaya müsait koşullarla karşılaşacaktır. Uygun şartları sağlamakla mükellef modern devlet aygıtı sadece cezalandıran değil aynı zamanda iyileştiren, rehabilite eden bir lokomotif görevi görmekte olacaktır.¹⁴⁴ Günümüz şartlarında bakıldığında hapisane; yüksek duvar ve tel örgülerle çevrili hapisaneler suçlu için caydırıcı, ürkütücü görünmektedir. Sadece görüntüsüyle bile insanları korkutabilen bu yapılar sayısız belgesel, film vb. yapıma da konu olmuşlardır.

2.5.4 Kilise (Kanonik) Hukuku

Kanonik hukuk kaynaklarının baz alındığı dogmatik yapılar olan Kiliseler Papazların idaresinde bulunan Hristiyan mabetleridir.¹⁴⁵ Burada yargılamalar tanrı adına yapılarak hüküm verildiğinden yurttaşların herhangi bir şekilde itiraz etme hakları bulunmamaktadır. Din adamlarının mutlak iyi, egemen olduğundan kararlarına en ufak eleştiri getirmek bile mümkün değildi çünkü dogmatik düşünce bunu gerektirmektedir.¹⁴⁶ 4. yy. başlarından itibaren manastırlarda suç işleyen rahip ve rahibelerin cezalandırılmasıyla sürecin hareketlendiği bilinmektedir. Suçlu bulunan erkek ve kadın din görevlileri tekli hücre şeklinde odalarda tutulmaktaydı. Asosyal bir şekilde hapsedilmelerinin onları dinlenecek ve tanrıya tekrar yüzlerini döneceği fikrinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Belli periyotlarda onları ziyaret eden görevliler dini tavsiyeler vermekteydi. Önce içeride disiplini, cezalandırmayı sağlamayı hedefleyen Hristiyan din adamları daha sonra üzerinde yaşadıkları ülkenin düzeniyle ilgilenmeye başlamıştır. Zira kilisenin kararlarını

¹⁴³ GÜMÜŞÖZ, Ece; Tutuklama, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018, s. 3-4

¹⁴⁴ İŞIKTAÇ, Yasemin; Ceza Adaleti Açısından Hapis Cezası ve Rehabilitasyon İlişkisi, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 21. Cilt, 1. Sayı, 2013, s. 636-637

¹⁴⁵ ARTUK/ALŞAHİN a.g.m., s. 150-151

¹⁴⁶ KARDEŞ, Murat Ertan; Carl Schmitt'in Politik Felsefesi Üzerine Bir İnceleme, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul 2012, s. 11-12

tanımayanlar inançsız, kötü ruhlu ve günahkâr kişiler olarak bilinmektedir. Kilise tarafından suçlu bulunan kişi cezasını tek başına çekmesi gerektiği ancak bu şekilde kötü ruhtan ve azaptan kurtulabileceği düşüncesi hakimdi. 817 yılından itibaren hücre hapsinin kesin çözüm olduğunu savunan Aix-La-Chapelle Konsili (Din Alimleri Toplantısı), mahkumlara kitap okuma, ziyaretçi kabul etme ve yarı zamanlı çalışma imkânı verilmesini dinsel-toplumsal oluşumda iyi sonuçlar doğuracağı için tavsiye listesine eklemiştir. 8. ve 9. yy. dan itibaren manastırlar içerisinde sadece din adamlarının (ruhban sınıfının) cezasını çekeceği bölümler tüm halka açılmıştır. Anlaşılabileceği üzere bu tarihe kadar imtiyazlı olan ruhban sınıfı her yurttaşla aynı dereceye inmiştir. Kiliselerdeki ilk hapis cezaları manastırlarda tekli odada belli bir işi yapmak yaptırımıyla karşı karşıya bırakılmasını içermektedir. Manastırda verilen hapis cezaları belirli süreler veya ömür boyu olma özelliğini taşımaktaydı. Bu süreç devam ederken din adamları suçlu olan tüm yurttaşları sık sık ziyaret ederek onları tövbe etmeye davet etmekte kilisenin uhrevi yapısıyla ruhlarının iyi olacağı düşüncesini aktarmaya çalışmaktaydılar. Kilise hukukunda cezalandırma cismani (fiziksel) olmaktan ziyade ruhsal bir yalnızlık ve iyileştirme aşamaları olarak görülmektedir. Dinsel cezalandırma yöntemi olarak hapsetme dış dünyadan tamamen soyutlayacağı için tek kalmasının hem topluma hem de suçluya faydası olacağı düşünülmektedir. Martin Luther öncülüğünde başlayan reform hareketleri klasik inanca yeni yorumlar katmıştır. Dinin günlük yaşam üzerindeki etkisi zamanla kırılmıştır. Buna paralel olarak hapishanelerde bir nevi dini dinlenme yöntemi olarak tutma fikri yerine modern hapishane ve infaz sistemlerine bırakmıştır.

2.5.5 Eski Yunan

İlkel döneme kadar göçebe yaşayan insan toplulukları genelde suların bol olduğu yerlerde mesken tutmuşlardır. Yunan Yarımadası, hem sıcak denizlere kıyısının olması nedeniyle hem de verimli topraklarıyla göçlerin son bulduğu yerlerden birisidir. Yerleşik düzene geçen insanlar verimli topraklar sayesinde rahata, bolluğa ermişti. Sanat, politika, tarih ve diğer bilimlerin oluşmasıyla birlikte insanların yeni ihtiyaçları ve korkuları doğmuştur. Toplum olarak yaşadıkları ve polis adını verdikleri şehirlerde güvenlik, asayiş, sağlık vb. durumlarını bir kamu hizmeti şeklinde vermeye başlamışlardır. Platon'un *Devlet* adlı eserinde üzerinde çokça durduğu adalet kavramı da zaman içinde kamusal bir yükümlülüğe dönmüştür. Genel huzuru bozan, cana ve mala kastedenler Atina Mahkemeleri örneğinde olduğu gibi ağır cezalara çarptırılmaktadır. Atina Mahkemeleri Hammurabi Kanunları benzeri esaslara göre hüküm vermektedir. Dolayısıyla kısas ve intikam temelli oluşan ceza algısı bu medeniyette

yer almıştır.¹⁴⁷Platon esasında cezanın korkutarak iyileştireceği savını öne sürmüştür. Ancak uygulamada bu öneri kabul görmemiştir. Öldürme suçunu işleyen kişi öldürülür, hırsızlık yapanın eli kesilirdi. Atina Mahkemeleri tarafından kişilerin şerefi, gururu zedelenecek şekilde halka açık yerlerde rezil edilmeleri de verilen psikolojik cezalar arasında yer almaktaydı. Fiziksel olarak sürgün, kılıçla öldürme, uçurumdan aşağı yuvarlama, ipe idam etme, topuzla vurarak öldürme türünde cezaları bulunmaktadır. Cezanın olgunlaşması ve somut biçimde uygulanması diğer medeniyetlere nazaran daha erken başlayan Yunan medeniyeti; insani şartlara uygun muamelelerinde başlatılmasına ön ayak olmuştur. Temel referans olan *Devlet* kitabında; insanı merkeze koyan, insanın ihtiyaçlarına göre hareket edilen düzlemde ayrımcılığa gidilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Burada suçlu da olsa insanın tabiatı gereği yardıma ve sosyalleşmeye ihtiyaç duyduğu bilinerek hapishaneler inşa edilmeye başlanmıştır. Hapishanelerin ortak avluları ve birlikte yemek yenilen mutfakları mevcut olmakla birlikte içeride enstrüman çalma, öğrenme hakları da mevcut olan mahkumlar hukuki olarak rehabilite olmaktadır. Kaynaklar detaylıca tarandığında, sanata ev sahipliği yapan Yunan Medeniyetinin hapsetme uygulamalarında kendisini rol-model olarak gösterdiği anlaşılmaktadır.

2.6 DÜNYA ÜZERİNDE UYGULANAN HAPİSHANE SİSTEMLERİ

Dünya'nın çeşitli ülkelerinde tarihsel ve toplumsal yapılar farklı olduğundan hareketle çeşitli hapishaneler bulunmaktadır. Bu türlerin ortaya çıkış ve uygulanış biçimleri ele alınacaktır.

2.6.1 Pennsylvania Hücre Sistemi (Tecrit)

Günümüz hücre tipi koğuşlarının ata uygulamasıdır. Ortaya çıktığı ve ilk uygulandığı eyaletin adıyla anılmaktadır. Bu sistemde hükümlüler yalnız tutularak çalışma ve dini ibadetlerini yaptıkları alanlar kontrol altında tutulmuştur.¹⁴⁸Bu tecrit uygulamasının iyileştirici, dini açıdan da ıslah edici olduğu düşüncesi yaygındır. Sonraki yıllarda tek başına kalan hükümlünün ruhsal ve fiziksel olarak kötüleştiği tespit edilmiştir. Hücre kapıları açılarak Auburn Hapishane sistemine geçilmiştir.

¹⁴⁷ ARTUK/ALŞAHİN a.g.m., s. 148

¹⁴⁸ UYANIK a.g.m., s. 94-95

2.6.2 Auburn HÜcre Sistemi (Doğal Sessizlik)

1823 yılında Auburn’ da uygulamaya konan bu sistem bölgenin adıyla bilinmektedir. Toplu koğuşların ve tekli hücrelerin faydalı yönleri alınarak oluşturulmuştur. Gündüz atölyede toplu şekilde çalışan yalnızca sesini çıkarmadan işini yapan hükümlüler gece ise tek başına kalmaktadır. Yalnızlık yerine sessizliği esas alan bir sistemdir. 1826 tarihli Boston Reformlarında örnek olarak tanıtılmıştır. Kuzey Amerika’da o dönem fazlasıyla yaygın olan bu sistem günümüzde uygulanmamaktadır.

2.6.3 Toplu Hapis Sistemi

İlk hapishanenin inşa edildiği 1595 Amsterdam modeli olarak bilinmektedir.¹⁴⁹ Toplu hapis sisteminde suçlular arasında herhangi bir ayırım yapılmaksızın birlikte kalmaktadır. İnsani yönden faydalı gözüken bu sistem zaman içinde idare boşluğuna, kurum içi anarşizme dönüşmüştür. Sorunların çözümü, otoritenin sağlanması adına kademeli koğuş ve hücre sistemi getirilmiştir. Kanaatimizce infaz kurumları otorite eksikliğini hiçbir surette kaldırmayacak yapılardır.

2.6.4 Panopticon Sistemi (Eğitim)

Bir ütopya şeklinde ortaya atılan sistemdir ve fikir babası İngiliz Hukukçu Jeremy Bentham’dır.¹⁵⁰ Hapsedilen suçluların sürekli gözetlenmesini içeren bu sistemde herhangi olumsuzluğun yaşanmayacağı kanısı mevcuttur. Öğrenilmiş bir dikkatin hükümlüyü en kısa yoldan ıslah edeceği düşüncesi Panopticon Hapishane Sistemi’nin ana omurgasını oluşturmaktadır. Günümüzde modern ülkelerde uygulanmamaktadır.

2.6.5 Müşahede-Sınıflandırma Sistemi

Avrupa, modern hapishaneleri uygulamaya koyan ve ilerlemesini sağlamak için medeniyetler bütünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sistemde belli bir müddet müşahade altında tutulan hükümlü; suça iten nedenler, sosyolojik katmanı vb. göz önünde tutularak konulacağı hapishane belirlenmekteydi. Temel kanı insanın hürriyeti bağlayıcı bir cezaya çarptırıldıktan sonra ikinci kez bir cezalandırmaya gidilmemesi yönündedir. Mahkumlara bu

¹⁴⁹ UYANIK a.g.m., s. 94

¹⁵⁰ UYANIK a.g.m., s. 97-98

tasnif yapılırken iyileştirme için belli metotlar uygulanmaktaydı.¹⁵¹ Bunlar: Yeterli gıda, sağlıklı yaşam alanı tesis edilmesi

- a. Ahlaki ve dini eğitim yönünden bilgi verilmesi
- b. Meslek öğretilmesi ve günde belli bir müddet çalıştırılmanın zorunlu olması
- c. Ahlak açısından kademeli-hafifletici hücre sistemi uygulanması
- d. Ruhların terbiye edilebileceği kitap, müzik vb. faaliyetlerin bulunması şeklindedir.

Kısaca tüm hapishane modellerinde uygulanmaya çalışılan sistem caydırmak, yıldırma ve iyileştirmek üzerine kuruludur.¹⁵² Günümüz infaz usul ve esaslarına en yakın olan model Müşahede-Sınıflandırma Sistemi olarak anlaşılmaktadır.

¹⁵¹ UYANIK a.g.m., s. 98

¹⁵² UYANIK a.g.m., s. 99-100

3. CUMHURİYET ÖNCESİ VE SONRASI TÜRK HUKUKUNDA HAPİSHANELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1 TÜRKLERDE HAPSETME VE TUTMA FİKRİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

3.1.1 Osmanlı Öncesi

Bu bölümde Türklerin İslamiyet'e geçişi ve devamında yaşanan süreçte infaz, hapsetme pratiği ele alınacaktır. Kısa bir tarihsel bakışla Türklerin ırksal-köken olarak Orta Asya'da çıkış yaptıkları bilinmektedir. Coğrafya olarak sert bir iklime maruz kalan ve kıt imkanlarla devletleşen Türkler bağımsızlıklarına daima düşkün olmuşlardır. Altay Dağları, Ötüken Bölgesi şeklinde bilinse de Orta Asya üzerinde Türklerin hakimiyet sürdükleri alan çok geniş olmuştur. Orhun Kitabelerinin de yer aldığı günümüzdeki Moğolistan ülkesinin güneyine kadar inen doğuda Japon Denizi'ne kadar Çin Seddi yapılmasını mecburi kılan Türkler hiçbir zaman dar sahalarda kalmamıştır. Diline, örf ve töresine çok düşkün olan Türkler kendi bayrakları altında siyasi birliktelik oluşturarak güçlerini tahkim etmişlerdir. Aile yapısına önem veren soylarının devam etmesini mutlak şekilde arzu eden Türkler her daim savaşa hazır olarak kendilerini ve ailelerini yetiştirmiştir. Zamanın ruhu ve şartları sebebiyle sosyal bilimlerin gelişmediği anlaşılmaktadır. Hem tarihin hem de coğrafyanın azizliği olacak ki kuraklık, savaşlar ve diğer etkenler Türkleri daha batıya gitmek zorunda bırakmıştır. Bu duruma sebep olarak güneyde Çin İmparatorluğu Batı'da ise Cermenlerle sürekli mücadele etmek zorunda kalan Hun Devleti hukuk ve insan hakları düşünecek ferah zamana sahip olmaması gösterilebilir.¹⁵³ Daha sonra kurulan diğer Türk Devletleri de aynı şekilde güney ve batı yönünden baskılara maruz kalmış bundan dolayı sürekli konar-göçer vaziyette savaşmak zorunda hissetmiştir. Sırayla belirtecek olursak: Göktürk, Avar, Hazar Türk Devletleri savaşarak hareketli bir yaşamın içinde kalmıştır. Devamı niteliğinde olan Uygur Devleti ise Maniheizm'i benimseyerek konaklamaya, yerleşik hayata geçmiştir. Maniheizm dini inanışında et tüketimi yasaktır bunun yerine doğada üretilen bitkiler tüketilmektedir. Kanaatimizce; yerleşik hayata geçiş ve savaşmak yerine durgun bir toplum portresi çizen Uygurlar bu inanışın negatif etkileriyle kendilerini arka plana bırakmışlardır. 751 yılına gelindiğinde ise dönemin Karahanlı Devleti, Talas Muhaberesi esnasında

¹⁵³ KOCABAY, Sabri; **Türk Toplumı: Kültürü Dini**, İstanbul; e- Kitap Projesi, 2019 s. 4-5

İslamiyet'i benimseyerek adeta orta dünyaya, coğrafi olarak batıya yüzünü çevirmiştir.¹⁵⁴ Bu savaş Türkler için bir kırılma noktası olmuş ve Karahanlı Devleti de ilk Müslüman Türk Devleti olma özelliğini taşımıştır. Tüm bu serüven içerisinde Türkler hapsedme, tutma tarzında bir cezalandırmaya girişmemiş sadece vatana ihanet edenleri, savaştan kaçanları öldürmüştür. Bunun nedeni hiç şüphesiz vatana verilen değer ve konar-göçerliğin vermiş olduğu mobil cezalandırma gerekliliği olduğu bilinmektedir. 1071 yılına gelindiğinde Anadolu coğrafyasının kapısını Türklere açan Malazgirt Savaşı sonrasında ise koşullar, inanışların tamamen değiştiği anlaşılmaktadır. Tarihsel bağlamda detaylı bir incelemeyle; Türklerin Anadolu'yu yurt yapmasının 1071 yılında yaşanan Malazgirt ardından mükerrer olarak gerçekleştirilen 1176 tarihli Miryokefalon Muhaberesi şeklinde gerçekleşen bu iki savaşta Türklerin bu coğrafyayı vatan yapacağı ve uzunca yıllar boyunca bu alanda hakimiyet süreceğini göstermiştir.¹⁵⁵ Bizans İmparatorluğu (Doğu Roma)_ve diğer küçük beylikler ise Türklerin akınları karşısında çaresiz kalarak geri çekilmek zorunda hissetmişlerdir. İdari, siyasal ve toplumsal olarak bütüncül yaklaşımda bulunan Türkler, devletin başını güçlü yetkilerle donatılmış hükümdarlara teslim etmekteydiler. Batı örneklerinde ise genelde halkın talepleri neticesinde yetkilendirilmiş, şekillendirilmiş idari yapılar mevcuttur.¹⁵⁶ Türklerin hükümdarı güçlü yetkilerle donatmasının nedeni tarihten beri gelen savaşma mecburiyeti ve töre hukukuydu. Kurulan Selçuklu Devleti hakimiyet sahasında hapisane türünde yapılara pek rastlanmazken Osmanlı İmparatorluğu'nda ise Tanzimat Fermanı'na kadar zindan ve mahbes uygulamaları mevcuttu anılan kanuni düzenlemeyle birlikte ceza mevzuatı modern bakışa dönmüştür.¹⁵⁷ Fiziki cezalarda herhangi bir sorumluluk devlete yüklenmezken hapisane uygulamasında ise barınma, beslenme dahil olmak üzere birçok külfet oluşmakta ve bu nedenle hapsin cezalandırma ölçeği dışında bir de ekonomik boyutu mevcuttur. Hapisane suçlu veya suçsuz olsun Türkler için özgürlüğün kısıtlandığı adeta kafese konulmuş güvercini temsil eden yapılar olarak tasvir edilmektedir. İslamiyet'e geçerek dini içselleştirmiş olan Selçuklu Devleti de mimariden eğitime, idareden ceza usullerine kadar bambaşka bir hale gelmiştir. Bu değişim şer'i uygulamaların birçoğunu

¹⁵⁴ ÖZTÜRK, Nuray Pamuk; Çin Kaynaklarına Göre Talas Savaşı: Savaşın Çıkış Nedenleri ve Sonuçları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara 2018, s.123-124

¹⁵⁵ ŞIKLI, Necla; Selçuklularda Suç ve Ceza (Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçukluları' nda Örnek Uygulamalar), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Orta Çağ Tarihi Programı Yüksek Lisans Tezi, Manisa 2018, s. 14-15

¹⁵⁶ NOHUTÇU, Ahmet; **Kanunname (İdare Hukuku)**, 1.Baskı, Ankara; Savaş Yayınları, 2021, s.29-30

¹⁵⁷ UYANIK a.g.m., s. 120

hayata, maddi gerçekliğe yansıtarak olmuşsa da manevi yönden bilginler toplumu bu minvalde etik davranışlara, örnek olmaya yönlendirmişlerdir. Hacı Bektaşî Veli Dergahları, Mevlâna Mesnevisi, Yunus Emre anlayışı ve tasavvufi eserleri tarzındaki kavramlar Türklerin Orta Asya da bulundukları zamanın çok ötesine geçtiklerini göz önüne sermektedir.

3.1.2 Osmanlı Sonrası

Osmanlı Devleti'nde modernleşme sürecine kadar modern hapishanelere pek rastlanılmazken bu yapılara benzeyen tutma yerleri; mahbes ve zindanlar mevcuttu.¹⁵⁸ Daha çok cismani (fiziksel) cezalar uygulanmakta ve ıslahın bu şekilde olabileceği düşünülmekteydi. Ağır suçlar için asarak idam etme şeklinde ceza uygulaması mevcuttu. Bu uygulamaların temel amacı; suç işlenmesini caydırmaktan ziyade öç almak ve diğer insanlara ibret verici hadiseler yaşatmaktır. Coğrafi olarak dünyanın her tarafında yaşanan ilkel yaptırımların Osmanlı Devleti hakimiyet alanında da yaşandığı bir gerçektir. Dini olarak bakıldığında; toplum üzerindeki düşünsel, icrai etkisi bilindiğinden ve hâkim coğrafyada İslami esaslar baz alındığı için ayrı bir değerlendirmenin de yapılması uygun olacaktır. Coğrafi olarak Mezopotamya ve hemen güneyinde yer alan Arap yarımadasında şekillenen İslam dinine mensup devletlerde daha önce bulunan hükümdarlıkların uygulamaları göze çarpmaktadır: Babil, Mısır, Asurlular hakimiyet bölgesinde hapsetme-tutma uygulaması bir cezanın infaz edilmesine yönelik değildi. Dini esaslı idare etme ve cezalandırmada başat faktör Padişahın-Sultanın atadığı Şeyhülislam olmakta idarenin dolayısıyla infaz rejimininde doğal bir paydaşı sıfatını taşımaktadır. Doğuşu itibariyle İslam Hukukunda ve Osmanlı Devleti'nde bedene yönelik cezaların merkeze alındığı ve hapis cezalarının pek yaygın olmadığını belirtmek gerekir.¹⁵⁹ Bundan dolayı geniş anlamda hapishane kavramından bahsetmek pek mümkün olmayacaktır. Bunun istisnası olarak suçluların el altında tutulmasını, çekeceği bedeni cezaya kadar geçen sürede kalacağı yer mahiyetinde tutukevi şeklinde kale yapıları mevcuttu örneğin; Yedikule, Edirne, Tersane, Baba Cafer, Boğazkesen Hisarı), Bursa, Tokat, Amasya, Karaman, Karahisar, Dimetoka, İpsala, Gelibolu, Kütahya Zindanları.¹⁶⁰ Asarak veya kılıçla idam edilecekler infazın

¹⁵⁸ UYANIK a.g.m., s. 118-119

¹⁵⁹ ERDEM, Suat; İslam Hukuku'nda Cezalarda Gözetilen Amaçlar, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslami Bilimleri (İslam Hukuku) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1997, s. 26-27

¹⁶⁰ UYANIK a.g.m., s. 117

yaşanacağı güne kadar bu yapılarda tutulmakta ve infazın yapılacağı günün sabahında mahkûmun burayla bağı tamamen koparılmaktadır. Borcunu ödemeyenler içinde aynı şekilde bir süre tutulma yapılır; bunun karşılığında borçlu bedeli alacaklıya vermesi durumunda özgürlüğüne kavuşabilmekteydi. Günümüzde uygulanan adli emanet-rehin uygulamasının bir benzeri olan bu yöntemde sonuç alınabileceği öngörülmekteydi. Osmanlı Devleti'nde doğrudan dini esaslar hukuki yönden ortak payda olarak alınınca şeri hükümlerle cezalandırmalar yapılmaktaydı. Günümüz hukuki uyumsuzluklarına benzer hususların çözümü için *Mecelle* ismi verilen sistem baz alınmaktaydı. Uzun adıyla *Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye*, 1868-1876 yılları arasında Osmanlı Devleti hukuk sisteminde yer almıştır; borçlanma, eşya ve yargılama usullerine dair bir kanunname olma özelliği taşımaktadır.¹⁶¹ Dinin yanı sıra hukuksal bir perspektifle bakıldığında Osmanlı dönemindeki infaz anlamında geliştirilen hukuki düzenlemeler kronolojik olarak sıralanmaya çalışılacaktır. 1810 yılında Fransız Hukuku'nda alınan Ahmet Cevdet Paşa tarafından yerli lisana döndürülen ceza kanunu metniyle bedene yönelik cezaların büyük oranda terk edildiği bunun yerine hapis cezasının baz alındığı bilinmektedir. 1851 yılında modern ceza kanununu getiren Osmanlı Devleti, buna paralel olarak hapishanelerin fiziksel oluşumunu ve gelişimini de başlatmıştır. 1846 yılında sadece tutma-tutuklama faaliyeti için kurulan Zaptiye Tevkifhanesi, bu uygulamanın başlangıcı olmuştur. Kırsalda da aynı şekilde tutukevleri yapılmaya devam etmiştir. Örneğin; Yanya'da açılan tevkifhane. 1856 yılında her anlamda yüzünü batıya dönen Osmanlı Devleti'nin Islahat Fermanı ile "mahbeslerin ıslahı" da gündeme gelmiş konuyla ilgili olarak İngiltere'den gelen Binbaşı Gordon bilim uzmanı olarak görev almıştır.¹⁶²Yapılacak olan ıslah çalışmalarında insani haklar temel alınmış ve buna yönelik girişimlerde bulunulmuştur. Cezai müeyyidelerin uygulanacağı yapıların inşasında bu amaç gözetilmiştir. Meşhur Tersane Zindanı kapatılması ve yerine Sultan Ahmet Meydanı üzerinde Hapishane-i Umumi isimli modern bir yapının oluşturulması, devreye alınmasının söz konusu bilim uzmanının görüşleri alınarak yapıldığı bilinmektedir.¹⁶³1911 yılına gelindiğinde Dahiliye Nezareti (Dönemin İçişleri Bakanlığı) uhdesinde infaz iş ve işlemlerini yürütmek üzere Hapishaneler Müdüriyeti kurulmuştur.

¹⁶¹ ŞEN, Cemalettin; *Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'nin Yazma Metni ile Düstur Metni'nin Karşılaştırılması*, Kafkas Üniversitesi İlahiyat Dergisi, 9. Cilt, 19. Sayı, 2022, s. 810-811

¹⁶² UYANIK a.g.m., s. 122

¹⁶³ UYANIK a.g.m., s. 123

1913 yılında bu kurum isim değişikliğiyle Hapishaneler Müdüriyet-i Umumiyesine dönüşmüştür.¹⁶⁴ Yargılama şekli olarak Osmanlı Devleti'nde kadılar hiçbir şüpheliyi mahkemeye çıkarmadan cezalandırmaz önyargılı şekilde hareket etmezdi.¹⁶⁵ Genel anlamda infaza dair sırasıyla; 1840, 1851 ve 1858 yıllarında ceza kanunları yapılmıştır.¹⁶⁶ Mahkûmların sağlığının korunması ve meşakkatli olmayan işlerde çalışmasını sağlayarak modern bir ceza mevzuatı hareketi de yine bu dönemlere paralel başlatılmıştır. Batılı bilim insanları, düşünürler ülkeye davet edilmiş ve hapishanelerde inceleme yapmaları sağlanmıştır. Bunun yanı sıra Osmanlı önde gelen isimlerinden oluşan heyetler başta Fransa olmak üzere Avrupa kentlerine gönderilmiştir. Süregelen zaman içinde Osmanlı Devleti'nin modern hukukla ve infaz yöntemleriyle tanışma eylemi de bilimsel birçok konuda olduğu gibi Tanzimat Fermanı ile başlayan dönemde gerçekleşmiştir.¹⁶⁷ Özetle İslami Hukuk açısından cezalandırmalar kısas ve uyuşma (diyet) şeklinde yapılmaktaydı. Pek orta yolu gözükmeyen bu anlayışta amaç suçun zihinlerde bile işlenemez hale gelmesidir. Orta çağ anlayışını terk eden Avrupa kıtası skolastik düşünce yerine bilimi, reformu ön plana koymaya başlamıştır. Fikir alışverişi yapılması ve ceza sistemlerinin ileriye taşınması için böylesi imkanlar seferber edilmesinin doğal bir sonucu olarak Avrupa'da azalan din etkisine paralel olarak Osmanlı Devleti'nde de İslam esasları arka plana itilmeye başlanmıştır. Avrupa'nın Orta çağın hemen sonrasında yapmış olduğu reformist hareketleri infaz hukuku bağlamında Osmanlı'nın Tanzimat Fermanı ile yapmaya başladığını söyleyebiliriz. 1900'lü yıllara gelindiğinde ise dünya üzerindeki imparatorlukların sonunu getiren en önemli sebep Fransız İhtilali yaşandığı sırada ortaya atılan ulus-devlet modeli olmuştur. Modelin adından anlaşılacağı üzere halklara; kendi geleceğinizi, devletinizi tayin edebilirsiniz doktrini-mesajı iletilmiştir. Tüm bu yaşananlar Avrupa kıtasını kasıp kavururken topraklarının üçte biri Balkanlar bölgesinde olan Osmanlı Devleti de rüzgârdan payını almıştır. 1699 yılında imzaladığı Karlofça Anlaşması ile ciddi bir toprak-egemenlik sahası kaybı yaşayan Osmanlı, hemen arkasından Balkanlarda yer alan ve çoğunluğu gayrimüslimlerden oluşan etnik

¹⁶⁴ ASPARUK, Cumhur; **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Osmanlı İmparatorluğu Kara Kuvvetlerinin İdarî Faaliyetleri ve Lojistik (1299-1913)**, Ankara; Genelkurmay Basım Evi, 2. Baskı, 1995, s. 265-266

¹⁶⁵ ASPARUK, s. 292-293

¹⁶⁶ "1274/1858 Tarihli Osmanlı Ceza Kanunnamesinin Hukuki Kaynakları, Tatbik Şekli ve Men'-i İrtikâp Kanunnamesi", E.T: 02/03/ 2024 <https://belleten.gov.tr/tam-metin/1944/tur>

¹⁶⁷ KAYNAK, Aydın Furkan; 1858 Tarihli Ceza Kanunnamesi ile 1926 Tarihli Türk Ceza Kanunu'nun Foucaultçu Perspektiften Karşılaştırılması, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 24. Cilt, 1. Sayı, 2022, s. 18-19

grupların isyanıyla sarsılmıştır.¹⁶⁸ Tarihsel koşullarda bakıldığında radikal dinci yapılanmaların İslam'ı perde, cephe tarzında kullanarak ve genellikle istihbarat örgütlerinin lojistik ve lobi desteğiyle Ortadoğu coğrafyasında kendi çıkar, menfaatleri için çatışma ortamı yarattığı da gözden kaçmamaktadır.¹⁶⁹ Bu radikal yapılar kendi yargılamalarını, hapishanelerini de inşa etmeye çalışmışlardır. Haberlere konu olan, insanları vahşice katletmeyi dine hizmetmiş gibi gösteren hiçbir uygulamanın, yönetimin meşru olmadığı hukuk ve insanlığın doğal bir düşüncesidir. Özünde insanlığın iyiliği olan kitab-i dinler ve bunun içinde yer alan İslam öldürmeyi değil, yaşatmayı, yıkmayı değil inşa etmeyi emrettiği gözler önündedir. Bundan dolayı sapkınlık, aşırılık ve vahşetin ne geçmişte ne günümüzde insanlığa hiçbir surette yakışmadığı insanlığın ortak kanaatidir.

3.2 CUMHURİYET SONRASI DÖNEM

Öncelikle Cumhuriyet kavramını ele alacak olursak kendi kaderini tayin edebilen cumhurun yani halkın seçtiğinin iş başına gelmesini içeren bir siyasal rejim olduğunu ifade etmemiz doğru olacaktır. Bu rejimde diğer pek çok kavramda olduğu gibi Fransız İhtilaline kadar uzanan bir maziye-müktesebata sahiptir. Daha sonra bu harekete liderlik eden Mustafa Kemal ve silah arkadaşları imparatorlukların dünya üzerinde dağılmasının da paralelinde cumhuriyeti kurmuşlardır. İçinde bulunulan dönem için her yönüyle bilinmezliklerle dolu olan bu sistemi halkı direkt benimsemesi, içselleştirmesi mümkün olmamakla birlikte halk savaşıardan bitap düşmüş, elinde ne varsa ülkenin bağımsızlığı için feda etmiştir. Bu bağlamda önce esaretten kurtulmak gerekir diye düşünen halk fedakârca mücadele etmiştir. Siyasal anlamda irdelemeye gidildiğinde Kurtuluş Savaşını da bizzat komuta eden kurucu bir meclis deruhte edilmiş ve buradan alınan kararlarla emperyalizme karşı taktik zaferler kazanılmıştır. Kurulan bu meclis aynı zamanda hükümeti, kabineyi temsil etmekteydi. Yeni kurulan ülke olması sebebiyle mali zorluklar yaşayan Türkiye gerekli gördüğü adli ve idari kurumları ihdas etmiştir. Örneğin; İstiklal Mahkemeleri, Türk Hava Kurumu. Belli bir müddet yeni ceza infaz kurumları inşasına, donatımına geçilememiştir.¹⁷⁰ 1. ve 2. Kalkınma Planları şeklinde tasarlanan 10 yıllık süreçte kamu iktisadi teşekküllerinin sisteme dahil

¹⁶⁸ ASPARUK, s. 274-275

¹⁶⁹ TÜRK, Mustafa; Clinton'ın Irak ve İran'ı İkili Çevreleme Politikası Çerçevesinde Türkiye'nin Dış Politika Stratejileri ve Tercihleri, Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü Orta Doğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkileri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2021, s. 118-119

¹⁷⁰ UYANIK a.g.m., s. 129

edilmesi amaçlanmıştır. Kurucu meclisin her ülkede olduğu gibi Türkiye üzerinde de yeni bir anayasa yapma ihtiyacı doğmuştur.

3.2.1 Genel Olarak

Yeni bir ülkenin yeni bir anlayışa, hikâyeye ihtiyaç duyduğu düşüncesi kaçınılmazdır. Türklerin zamanın ve şartların ruhuna uygun olarak ‘‘kuvvetler birliği’’ ilkesini benimsediği anlaşılmaktadır. Birliğin, idarenin birincil amacı; henüz savaşların yeni sönümlenmeye başladığı ve ülkenin adeta küllerinden doğması gereken bir dönemde başka sorunların çıkmasının önüne geçmektir. Kurucu meclis olan T.B.M.M, 20 Ocak 1921 tarihinde oy birliği ile ‘‘Teşkilat-ı Esasiye’’ adlı kanunu geçirmiştir.¹⁷¹ Bu kanun aynı zamanda kurulan devletin, ileriki yıllarda ilan edilecek Cumhuriyetin ayak sesleri olmuştur. Osmanlı Devleti dönemindeki 1326 Basımlı Devlet-i Aliye-i Osmaniye Ordusu'nun Teşkilatı Esasiye Nizamnamesi'ni andıran bir isimle çıkması kadim kültürün hukuki alanda da devam edeceğini işaret etmektedir.¹⁷² Modern Türk Devleti'nin ilk anayasası fikir-duygu birlikteliğiyle meclisten geçmiştir. Takdir edilebileceği üzere bu anayasa metni adından da hareketle esaslara dair hukuki ip uçları vermektedir.¹⁷³ Çerçeve bir hukuki metin olma özelliği taşıyan bu anayasa detaylara düşmeden esaslar üzerinden yürütmeyi getirmiştir. Amaca yönelik eylemleri ele alan, önceliği vatan, millet ve bayrağa veren bir hukuki metindir. Geçmiş yıllarda yaşadığı ağır travma, kayıplar Türk halkının hafızasında mevcut olduğu için yine aynı hatalara düşmemek adına kurucu idare tarihten dersler çıkararak yoluna devam etmiştir. Sened-i İttifak ve Meşrutiyet dönemlerinde yer alan ikili uygulamalara yeni düzlemde yer verilmemiştir. 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet'in resmen ilan edilmesiyle birlikte Cumhurbaşkanının, T.B.M.M tarafından seçildiği hükümet üyeleri ve Başbakanın ise meclisten çıktığı bir sistem oluşturulmuştur. Buna göre Cumhurbaşkanı ülkeyi içeride ve dışarda temsil eden, devletin başındaki kişiyi tarif etmekteydi. T.B.M.M, diğer dünya ülkelerinde olduğu gibi yasama faaliyetini icra eden faal bir organdı. İç ve dış tehditlere de açık olan genç Türk Cumhuriyeti 1921-1923 yılları arasında İstiklal Mahkemelerini kurma mecburiyeti hissetmiştir. Dönemin Adalet Bakanlığı

¹⁷¹ YAMAÇ, Müzehher; Türkiye Devleti'nin İlk Anayasası 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 22. Cilt, TBMM'nin 100. Yılı ve Millî İrade Özel Sayısı, s. 208-210

¹⁷² ASPARUK, s. 46

¹⁷³ SORAN, Volkan; Cumhuriyetin İlk Yıllarına Ait Hapishaneler Raporu Üzerine Bir Değerlendirme, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, 59. Sayı, 2016, s. 113-114

uhdesinde oluşturulan bu mahkemeler, vatana ihanet edenleri asarak idam etme yöntemini cezalandırma rejiminde kullanmışlardır. Osmanlı Devleti'nden bakiye kalan uygulamalardan birisi de şüphesiz ki bu infaz yöntemi olmuştur. Hapishanelerin yapısal bir varlık kazanması belli bir müddet sürmüştür. Osmanlı Devleti'nden gelen infaz anlayışıyla bakıldığında son iki yüz yıllık tarihi batılılaşma ve ıslahat uygulamalarıyla doludur. Yine dağılmadan önce Osmanlı'nın gerçekleştirdiği yenilenme akımının bir neticesi olarak Alman uzman Dr. Paul Pollitz'in Hapishane Umum Müfettişliği yapması ve raporlamaları esasında daha sonra kurulacak olan devlete de alan açmış olacaktır. 1924 yılında yeni yapılan anayasa ve öncesinde yaşanan hilafetin kaldırılması Türkiye için çalkantılı süreçler getirmekteydi. Yeni bir rejime ayak uydurmaya çalışan halk aynı zamanda geleceğe dair bir tasavvurda bulunmakta istemekte hem kültürel hem de hukuki olarak Osmanlı Devleti örneğinde olduğu gibi Cumhuriyet rejimi de doğu-batı sentezi sağlayarak bir nevi Helenizm türü yaklaşım sağlamaya çalışmaktaydı.¹⁷⁴ Örf, adetleri klasik doğu kültürü unsuları olarak baz alacak olursak Rönesans ve Reform Hareketlerinin açmış olduğu bilimsel metotların hukuki literatürle kavuşturulmasını da batı kültürü ekseninde değerlendirebiliriz. Kurtuluş Savaşı sonrasında kurulan genç cumhuriyet çoğu hukuki metnini bahsedildiği üzere batıdan esinlenerek oluşturmuştur. Buna ceza ve infaz mevzuatları da dahildir. 1 Mart 1926 yılında TBMM tarafından yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu, meşhur İtalyan *Zanardelli Yasası* merkeze konularak hazırlanmış bir hukuki metindir.¹⁷⁵ 1 Haziran 1929 yılında kurulan Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü genç cumhuriyetin ilk kamu kurumları arasındadır. Osmanlı Devleti'nin devamı olarak görülen Türkiye Cumhuriyeti'nde hapishane sisteminin cezalandırma üzerinde başat araç olduğu görülmektedir. Daha önce bahsettiğimiz maddi yetersizliklerin bir sonucu olarak yeni kurumlar geliştirilememiş ve eski kurumların yenilenmesiyle infaz süreçleri devam ettirilmiştir. Bütün bu incelemelerimiz sonucunda Türk modern infaz sisteminin 170 yıllık serüvene sahip olduğunu söylememiz doğru olacaktır. Güncel haliyle hapishane, infaz sistemi içerisinde edilgen bir yapıda olan hükümlü, tutuklu; savaş, OHAL vb. durumlar dışında kanuni haklarından tamamıyla faydalanmaktadır zira buna benzer hallerde normal yurttaşın hakları bile zorunlu şartlar

¹⁷⁴ TÜRKiSLAMOĞLU, Elif; 1960'lı Yıllar Türk Düşünce Hayatında Kurtuluş Savaşı'nın Anti-Emperyalist Niteliğine İlişkin Tartışmalar, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, 67. Sayı, 2020, s. 521-522

¹⁷⁵ “765 Sayılı Türk Ceza Kanunu (Mülga)” E.T: 01/01/2024
<https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/turk-ceza-kanunu-765>

sebebiyle negatife, sekteye uğrayabilmektedir.¹⁷⁶ Hukuki perspektifle bakıldığında ise ceza yasası İtalya menşeli olduğu için birtakım örfi uygulamalara aykırı gibi görünse de gerek toplum bilinci gerekse yenileşme için son derece gerekli olduğuna kanaat getirmekteyiz. Gerek Fransız İhtilali'nde gerekse dünyaya adalet-eşitlik-insan hakları kavramlarını öğretti şeklinde deklare edilen Magna Cartha (Büyük Sözleşme) ışığında insanlık, hayata dair farklı projeksiyonlar çizebilmektedir. Şüphesiz bundan cumhuriyetin kurucu kadroları da etkilenmiş ve uğruna savaşa girdikleri vatan toprağı üzerinde yaşayan insanların her şeyin en iyisine layık olduğunu düşünmüşlerdir. Batının standardı yüksek yaşam şeklinin Anadolu üzerinde de etkili olması gerektiği düşünülmektedir. Birçok inkılap bu amaçla yapılmıştır. Örneğin; şapka devrimi, harf devrimi, tekke-zaviye türü yapıların kapatılması vb. Şüphesiz infaz rejimi de Avrupa'dan esinlenerek oluşturulmuştur.¹⁷⁷ Çalışmamızda Türk İnfaz sistemi bağlamında Selçuklu ve Osmanlı dönemi zindan ismiyle, Cumhuriyetin ilk döneminde hapisane olarak bu yapıların anıldığını görmekteyiz. Daha sonraki yıllarda ise literatüre cezaevi olarak isimlendirme gerçekleştirilmiştir. Batıdan alınan örneklerde kimi zaman yüzeysel kimi zamanda derinlemesine değişikliğe giden Türkiye Cumhuriyeti, bir asrı devirdiği sürede hapisanelerinde de yenileşim, dönüşüm ve etkileşim üçgeninden geçerek bugünlere kadar gelmiştir.

3.2.2 765 Sayılı Ceza Kanunu

Türkiye Cumhuriyeti'nin resmen kurulması ve ulusal-küresel arenada artık ben varım demesiyle birlikte Anadolu'da yeni bir anlayış bulunduğu görülmektedir. Bu anlayış şüphesiz; tarih, coğrafya ve medeniyet üçlü sac ayağının üzerinde bina edilmeye çalışılmıştır.¹⁷⁸ Tarımından sanayisine, mülkiyesinden maliyesine büyüyen değişim rüzgârı şüphesiz hukuki mecraları da etkilemiştir. Türkiye'de hapisanelerin gelişimi Cumhuriyetin ilan edildiği 1923 yılında Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü'nün kurulmasıyla birlikte kurumsal bir başlangıç ve kimlik kazanmıştır. 1 Mart 1926 tarihinde T.B.M.M de kabul edilen ve Cumhuriyetin ilk ceza kanunu olma özelliğini taşıyan 765 Sayılı Kanun neredeyse bir asır boyunca Türkiye'de ceza-infaz rejiminin temelini, uygulamasını oluşturmuştur.¹⁷⁹ 1889 yılında İtalya' da yürürlüğe giren *Zanardelli Yasası* baz alınarak

¹⁷⁶ GÖZLER, Kemal; **Türk Anayasa Hukuku Dersleri**, 23. Baskı, 2019, Bursa: Ekin Yayınları, s.134-135

¹⁷⁷ SAVCI, s. 92-93

¹⁷⁸ SORAN a.g.m., s. 119-120

¹⁷⁹ KAYNAK a.g.m., s. 23-24

oluşturulan bu kanun mülga tarihine kadar tam 54 kez değiştirilmiştir.¹⁸⁰ Bu kadar yoğun değişiklik yapılmasının başlıca sebebi zaman dilimin uzun olması, günlük ve resmi işlerin getirdiği dönüşümlerin peyder pey yaşanmasıdır. Anılan İtalyan menşeli yasanın ülkemiz hukukuna uygun hale getirilmesi, uyarlanması dönemin Adalet Bakanlığı tarafından yapılmıştır. Cumhuriyet rejimine yönelik siyasi karşıtlık oluşmasının önüne geçilebilmesi için 141. Ve 142. maddeler kanunun yürürlüğe girdiği andan itibaren andan itibaren sert bir şekilde uygulanmıştır. Anılan maddeler Türkiye’de herhangi bir toplumsal sınıfın, katmanın olmaması gerektiğini savunan fikir-bilim insanlarına karşı oldukça sert kullanılmıştır. Yine coğrafya ve tarihi şartlar neticesinde Türkiye çok partili düzene geçememiş, kurulan partiler irticai faaliyetten veya rejim karşıtlarının toplanma noktası haline gelmesi sebebiyle kapatılmak zorunda kalmıştır. Genel anlamda ağır şartlarda hafif ceza-i ve idari yaptırımların işe yaramayacağı, değişimin ancak güçle sağlanabileceği kanısı öğretide yaygındır. Kanaatimizce yeni kurulan bir devlet ve rejim kendini tahkim edebilmek için sertleşmek zorunda kalmış bu durumu İstiklal Mahkemeleri ve dönemin hapisaneleriyle gerçekleştirmiştir. Bunun örneğini Fransız-Bolşevik İhtilallerinde görmekteyiz ancak görece genç Türkiye Cumhuriyeti’nde daha hafif bir geçiş sürecinin yaşandığına ve toplumsal uyumun hızlı sağlandığına kanaat getirmekteyiz. 2004 tarihinde yayımlanan ve yürürlüğe giren 5237 Sayılı Ceza Kanunu’na kadar bu ceza yasası ile hareket edilmiş, yargılamalar yapılmış ve cezalandırmalar gerçekleştirilmiştir. Bu dönem Osmanlı Devleti bakiyesi mimari ve idari yapılanmayla infaz kurumlarının devamı sağlandığı anlaşılmaktadır.

3.2.3 1950 Sonrası Dönem – Çok Partili Hayata Geçiş

İkinci Dünya Savaşı’ndan yeni çıkmış dünya düzeni ile karşı karşıya kalınan bir dönemdir. Her ne kadar Türkiye bu savaşa girmemiş olsa da ekonomi başta olmak üzere birçok alanda etkisini şiddetli bir şekilde hissetmiştir.¹⁸¹ Batılılaşma serüveni içerisinde çeşitli yardımları (Marshall, Truman vb.) kabul eden Türkiye standartlarını buna göre tasarlamıştır. Kore’de yaşanan güney ve kuzey olarak bölünen halkın savaşmasında Türkiye fiili olarak taraf olmuştur: NATO kapsamına alınabilmesi ve kendini Sovyet tehdidinden koruyabilmesi için

¹⁸⁰ KAYNAK a.g.m., s. 25-26

¹⁸¹ ÇİMENLİ, Şakire; Cumhuriyet Tarihinde Bir Ordu-Siyasi Erk Çatışması: İsmet İnönü İktidarına Yönelik Darbe Girişimleri ve 6 Haziran 1950 Tasfiye Hareketi, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, 2019, s. 195-199

kendisine konulan bu şartı kabul etmek mecburiyetinde kalmıştır.¹⁸² Eğitimden savunmaya kadar birçok alanda Türkiye batılı partnerlerinin uygulamalarını referans alarak yoluna devam etmiştir. Bu gelişmelerin paralelinde yeni hükümet hapishane-infaz sistemleriyle de ilgili yapısal reformlarda tatbik etmiştir. Bu dönemde değişik fiziksel özelliklere sahip hapishane türleriyle tanışılmıştır. Fiziksel görüntüsüne göre hapishanelerin adlandırmaları yine bu dönemde yapılan uygulamalar arasındadır. *Mintika Cezaevi* ismiyle yeni ihtisas hapishaneleri inşa eden hükümetin hemen hemen her konuda birincil amacı batı paktına yakın olmaktır.¹⁸³ Bu tür hapishaneler eski taş infaz kurumlarına nazaran daha güvenli, ferah ve insan haklarına uygun yerler olarak kayıtlara geçmiştir. Her alanda batı örnek alındığında Türkiye'nin çağdaşlaşabileceği refaha erebileceği düşüncesi hâkim ve uygulamalara yansımış halde durmaktadır. Süregelen zaman içinde yargılama makamı olarak oluşturulan Tahkikat Komisyonu'nun T.B.M.M uhdesinde kurulması yasama- yargı denkleminde farklı bir bakış getirmiş ve yasamanın yargıyı etkileyebileceği öngörülmüştür.¹⁸⁴ 27 Mayıs 1960 tarihinde sabah saatlerinde TRT Radyosu'ndan okunan darbe bildirisiyle mevcut yönetim askeri yöntemlerle sona erdirilmiştir.¹⁸⁵ Bu darbe sonrasında infaz kurumları tutuklu ve hükümlü sayıları bakımından artış göstermiş; yetersiz kalmıştır. Bu sebepten dolayı Adalet Bakanlığı bütçesi artırılmış ve sonraki yıllarda inşa edilecek olan yeni hapishanelere finansman hazırlanmıştır. Darbenin en önemli sonucu ise Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes ve iki bakanın Yassıda'da bulunan hapishaneye konulması olmuştur. Yargılamalar boyunca burada tutulan üç siyasi idam edilmiş, Cumhurbaşkanı Bayar ise ömür boyu hapis(müebbet) cezasına çarptırılmıştır. Bu dönem hapishanelerin siyasi anlama da sahip olabileceği bir süreci içermiş ve şimdiki deyimle Kaza (Mintika) Hapishanelerinin Türk İnfaz Sistemine dahil olduğu zaman dilimini ifade etmiştir. Ayrıca günümüzde Yassıda Hapishanesi müze işleviyle mevcudiyetini korumaktadır.

3.2.4 1980 Darbesi ve Sonrası Dönem

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının ikinci kez tecrübe edeceği askeri darbe mekaniği 12 Mart 1971 tarihinde yine kendini göstermiş ve anılan yılda hükümete muhtıra(uyarı)

¹⁸² ÇETİNKAYA, Gürdal; Soğuk Savaş Döneminde Türkiye ve Eisenhower Doktrini, **Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi**, 2019, s. 7-11

¹⁸³ SORAN a.g.m., s. 124-125

¹⁸⁴ AKINCI, Abdulvahab; Türkiye'nin Darbe Geleneği: 1960 ve 1971 Müdahaleleri, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 9. Cilt, 1. Sayı, 2014, s. 60

¹⁸⁵ AKINCI a.g.m., s. 61

verilmiştir.¹⁸⁶ 1961-1980 yılları arasında geçen zaman diliminde kargaşa-karışıklık şeklinde yorumlanabilecek durumlar tezahür etmiştir.¹⁸⁷ Muhtıra, idamlar, yaşanan sokak çatışmaları yeniden askeri darbe mekaniğini de beraberinde getirmiştir.¹⁸⁸ 12 Eylül 1980 tarihinde gerçekleştirilen her açıdan trajik olaylara sahne olan askeri darbeye yüzbinlerce kişi fişlenmiş ve tutuklanmıştır.¹⁸⁹ Yaşanan bunca ağır hadisenin yanı sıra hapishanelerde işkence vb. uygulamaların yapıldığı ve siyasi görüş fark etmeksizin tüm hükümlü-tutukluların bu vahşetten nasibini aldığı anılara, kitaplara konu olmuştur. Dönemin koşullarında bulunan Türk Hapishaneleri kapasitesinin çok üzerinde tutuklu ve hükümlüyü barındırmıştır.¹⁹⁰ Aile ile iletişim, alışveriş ve mecburi ihtiyaçlarda dahil olmak üzere yetersiz kalındığı bir dönem olarak bilinmektedir. Demokrasiye, insanlığa karşı açıkça işlenen bir suç olan askeri muhtıra-darbe eylemleri kutuplaşmayı artıran, ekonomi başta olmak üzere ülkeyi dibe çeken olumsuz hadiseler olarak bilinmektedir.¹⁹¹ Şüphesiz bu durum infaz sistemlerini ve kurumlarını da olumsuz etkilemiştir. Hapishanelerde yaşanan kötü muamele, kamplaşma da yine bu eylemlerin devamı olarak gelmekte ve toplumuzu derinden sarsmaktadır; sonraki yıllarda bu ağır infaz uygulama aksamaları nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı onlarca dava İ.H.A.M. üzerinden açılmış ve netice bakımından genelde mahkûmiyet kararları çıkmış, yüklü miktarlarda tazminat ödenmesine hükmedilmiştir. Bu ağır tahriplerle dolu yılların infaz kurumları ve mevzuatı için gerçek manada kayıp zaman dilimi olduğuna kanaat getirmektediriz.

3.2.5 1990 Sonrası Dönem

Bu yıllar Türkiye Cumhuriyeti'nin yaşadığı araf zamanlar olarak bilinmektedir. İstikrasızlıkların tetiklemiş olduğu olumsuz-karamsar tablonun adeta ülkenin üzerini kapatmış vaziyette olduğu düşünülmektedir.¹⁹² Devlet otoritesi her alanda zayıfladığı gibi hapishanelerde de düşük durumdaydı. Gruplar halinde suç işlenmesi, kamuya ait olan

¹⁸⁶ AKINCI a.g.m., 55-56

¹⁸⁷ TEKİN, Emre; 70'li ve 90'lı Yıllar Türkiye'sinde Siyasi ve Toplumsal Bir Olgu Olarak Politik Şiddet, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Erzincan 2021 s. 37-40

¹⁸⁸ ÇİMENLİ a.g.m., s. 204-209

¹⁸⁹ "Darbe Dönemi Fişleme" E.T: 15/02/2024 <https://www.perspektif.online/bir-darbenin-ettigi/>

¹⁹⁰ KAYNAK a.g.m., s. 30-31

¹⁹¹ KABAOĞLU/İbrahim, SALES/Eric; **Darbe ve Demokrasi Sarkacında TÜRK ANAYASA HUKUKU**, 2018, İstanbul; Legal Yayıncılık, s. 45-57

¹⁹² AKINCI a.g.m., s. 67-68

mallara zarar verilmesinin her yere sirayet ettiği anlaşılmaktaydı.¹⁹³ Şartlar böyle olunca yasadışı örgüt, mafya, çete vb. yapılanmalar hapishanelerin idaresine kadar el atmış, iç düzeni kendileri sağlar vaziyete gelmiş bulunmaktaydı. Metris, Diyarbakır, Bayrampaşa Kapalı Tip hapishaneleri başta olmak üzere ülkenin birçok yerinde bulunan infaz kurumu yerleşkesinde mahkumlar kendi sözde özerk-kurtarılmış bölgelerini inşa etmişti. Şartlar bu hale gelinceye kadar sürede; askeri-güvenlik tedbirlerinin yüksek seviyede olduğu 1980’li yıllarda ve devamında gelişen çok sayıda hapishanede hak ihlallerinin mevcut olması da doğrudan etkilidir.¹⁹⁴ Kötü muameleler, yaşanan ızdıraplı manevi süreçler Diyarbakır Cezaevi’nde yaşanan süreç daha sonraki yaşanacak hadiselerin temellerini atmıştır. PKK isimli terör örgütü ilk eylemini 15 Ağustos 1984 tarihinde Siirt’in Eruh ilçesinde yaptıktan sonra 1990’lı yıllarda hapishanelerde yaşanan tüm bu olumsuz süreçleri de kendine militan yetiştirmek ve ayaklanma çıkarmak amacıyla kullanmıştır.¹⁹⁵ Buna benzer bir başka terörize olayda DHKP-C ‘nin kurulmasına neden olmuştur. İstanbul merkezli olarak silahlı yapılanmaya sahip örgüt özellikle kendine Gazi Mahallesi’nde bir alan yaratmıştır. İstanbul’da bulunan çeşitli noktalardaki hapishanelerde yaşanan eziyet türü hadiselerde anılan örgüte adeta doğal yollardan insan kaynağı temini sağlanmıştır. Bu örgütlenme süreci de iç barışa, devlet otoritesine ve dış dünya ile etkileşim-gelişim açısından ağır darbe vurmuştur. Ne yazık ki tedbir-güvenlik paradigmasıyla adeta paranoya olan bürokrasi ve askeri kanat kendi eliyle bir başka sorunu yaratmıştır.¹⁹⁶ Hapishanelerin toplumun huzurunu temin etmek üzere kurulduğu düşünüldüğünde büyük bir tezatla yaşanan kargaşa-infialler ve terörize olaylar gözlemlenmektedir. Bu yıllarda hapishanelerin içinde görevli personel ve idarecilerin sık sık rehin alınması da yine bu yıllarda yaşanan olumsuz-zafiyet dolu hadiselerden sadece birisidir. Bu durum bile infaz kurumlarının asayiş, güvenlik konularında ne kadar pasif duruma düştüğünü göstermektedir. Yine bu yıllarda Adalet Bakanı olarak görev yapan kişiler bu durumu ayan beyan olarak kamuoyuyla paylaşmaktaydı. 2000 yılına kadar bu asayiş eksikliği yaşanan dönem devam etmiştir. Anılan yılda gerçekleştirilen

¹⁹³ ÖZGENÇ, İzzet; **Suç Örgütleri**, 2. Baskı, Ankara; Seçkin Yayınları, 2010, s. 11-12

¹⁹⁴ ARAS, Bahattin; Uluslararası Belge ve Kararlar Işığında Cezaevlerindeki İdari ve Yargısal Denetimin İnsan Hakları İhlallerini Önlemedeki Etkisi, **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, 12. Cilt, 2. Sayı, 2022, s.1313-1314

¹⁹⁵ COŞAR, Gürkan; PKK Terör Örgütü’nün Kuruluşu, Faaliyetleri ve Türkiye’nin Mücadele Politikaları, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bölümü ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Güvenlik Çalışmaları Bölüm Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 18-27

¹⁹⁶ TÜRKİSLAMOĞLU a.g.m., s. 525-527

Hayata Dönüş Operasyonu neticesinde hapishanelere girilmiş ve devlet otoritesi yeniden sağlanmıştır. Dışarıdan Jandarma kuvveti destekli yapılan operasyonda çok sayıda mahkûm bağlı oldukları örgütlerin vermiş olduğu talimatla ya intihar etmiş ya da çatışmaya girerek ölmüştür. Örgütlü-organize şekilde hareket eden yapılarla mücadele etmenin zorluğunun mevcut olduğu da bu operasyonun nitelik ve niceliğinden anlaşılmaktadır.¹⁹⁷ Devlet uzun süren bu operasyon sonrası hapishanelerde tekrar yönetimi ele almıştır. 22 Aralık 2000 tarihinde “Rahşan Affi” olarak bilinen 4616 Sayılı İnfaz Erteleme ve Şartla Salıverilme Yasası yürürlüğe girmiştir.¹⁹⁸ İlgili yasanın gereği olarak tahliyeler başlamış ve 70 bin kapasiteli Ceza İnfaz Kurumları’ndan 30 bin hükümlü çıkmıştır. Bu yasa sayesinde sayısal, fiziksel anlamda bir rahatlama gidildiğini söylemek mümkündür. 1990 ve 2004 yılları arasında hapishanelerde güvenlik ve otorite sağlanmasının ardından hükümlülerin devlet tarafından affedildiği görülmektedir. Firar-cinayet-intihar türü hadiselerin yaşanmaması adına fiziki ve teknolojik tedbirlerin ilerletilmesi gündeme alınmıştır. Bu sebeple Adalet Bakanlığı bütçesi de merkezi hazineden daha yüksek paya sahip olmuştur.

3.2.6 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu-2004 Sonrası Dönem

Milenyum başlangıcı olarak girilen 2000’li yıllarda dünya çeşitli hadiseler yaşanmaktaydı. Soğuk Savaş teorilerinin dünyadan yavaş bir şekilde silinmeye başladığı ve yeni paktların, partnerlerin sahneye çıktığı bir dönem Orta Doğu coğrafyasını da doğrudan etkilemiştir.¹⁹⁹ Türkiye de bu dönüşümlerden azami ölçüde etkilenmiştir. Bu döneme Avrupa Birliği uyum-müzakere ve üyelik için uğraşılan yıllar diyebiliriz. Önceki yıllarda tarafı olunan Avrupa Ekonomik Topluluğu, Lahey Adalet Divanı, Birleşmiş Milletler İ.H.AS. ve Kopenhag Kriterleri gereği Türkiye, batıya yakın düşünegelmiştir. Sovyet Rusya’nın dağılmadan önceki yayılmacı ve tehditkâr politikasının Türkiye’yi bir tercihe zorladığı da bilinmektedir. Bu nedenle 1950’li yıllardan beri batı paktına, anlayışına yakın durularak, askeri ve ekonomik iş birliklerine gidilerek denge sağlanmaya çalışılmıştır. Özetle bu yakınlaşmanın sebebinde soğuk savaş dönemi yaşananlar doğrudan ve baskın bir şekilde etkili olmuştur. Yine bu yıllarda A.B Bakanlığı kurularak birlikle etkileşim-yönetimin tek elden yürütülmesi sağlanması amaçlanmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak “asarak idam etme yöntemini” kaldıran yasa tasarısı hızlı bir şekilde T.B.M.M’ den geçirilmiş ve ilgili değişiklik ivedi bir

¹⁹⁷ ÖZGENÇ, s. 47-50

¹⁹⁸ “Rahşan Affi” E.T: 04/06/2024 <https://www.adaletbiz.com/rahsan-affi-olarak-bilinen-4616-sayili-kanun>

¹⁹⁹ ÇETİNKAYA a.g.m., s. 10-11

şekilde Resmî Gazete 'de yayımlanmıştır. Bu devrimsel reform her açıdan Türkiye'yi ileriye taşıyacak bir infaz hamlesi olarak yorumlanmaktadır. İnsan haklarına, evrensel değerlere uygun bir cezalandırma rejimi belirlenmesi adına 2004 yılında çok önemli bir değişikliğe gidilerek 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu yürürlüğe konulmuş anılan yasada gerekçeli, detaylı suç tanımları yapılarak sığ bir anlayışla ve topyekûn cezalandırmanın engellenmesi amaçlanmıştır.²⁰⁰ 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun da infaza dair temel esasların belirlenmesi adına yürürlüğe konmuştur zira bu yıllara dek yönetmeliklerle bu husus idare edilmeye çalışılmıştır. 5326 Sayılı Kabahatler Kanunu da bu dönemde yürürlüğe giren ve cezalandırmanın idari bazda uygulanmasını içeren bir olgudur. Tüm bu bilgiler ışığında devlet aygıtının daha detaylı bir bakışa geçtiğini söylemek mümkün olacaktır. İnsanı temel alan yaklaşımların sergilendiği ve infazın buna göre şekillendirilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Kanaatimizce gelişen-değişen dünyada insanoğlu hep daha sistemli cezalandırma rejimleri tesis edecek ve insan onuruna yakışır bir vaziyette uygulayacaktır. 2004-2016 yılları arasında Ceza İnfaz Kurumları gerek fiziksel kapasite rahatlığıyla gerekse diğer imkân ve kabiliyetleriyle diğer dönemlere göre altın çağını yaşamıştır diyebiliriz.

3.2.7 2016 Askeri Darbe Girişimi Sonrası Dönem

Uzun yılların vermiş olduğu istikrar ortamı ve insan haklarına saygılı bir anlayış her açıdan Türkiye'yi adeta bir bahar havasına sokmuş; ekonomi başta olmak üzere birçok alanda ferahlama yaşanmıştır.²⁰¹ Bu duruma eş zamanlı olarak hapisane, infaz ve adliye hizmetleri de güçlü, etkin şekilde yürütülmekteydi. Çok sayıda adliye binası yapılması ve daha önceki yılların bir devlet ayıbı olarak görülen hükümet konaklarında yer alan mahkemelerin ayrılması da yine bu yıllarda atılan olumlu adımlardı. Şüphesiz adli ve idari işlemler ayrı yürütülmeli; en ücra köşede bulunan yurttaş bile bu bilince erişmelidir. Yine bu yıllarda kampüs tipi hapisane yapımları başlamıştı. Bu inşa faaliyetleri devlet aygıtını, bütçeyi ciddi bir maddi bir yükten kurtarma girişimleri olarak değerlendirilse de tutuklu-hükümlü yakınları, avukatlar ve kurum personelleri başta olmak üzere toplumun birçok kesimini kolay erişime kavuşturmuştur. Hapishaneler kapasitenin altında ferah bir şekilde hizmet

²⁰⁰ ÜNVER, Yener; **Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer**, 1. Baskı, Ankara; Seçkin Yayınları, 2003, s.925-931

²⁰¹ EGELİ, Hüseyin Avni; Uluslararası Siyasal Sistemin Müdahale Aracı Olarak: 15 Temmuz Darbe Girişimi, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, 2020, s. 69-72

vermekteydi. Bu tarihsel dilimin dünya ve Türkiye özelinde bolluk ve bereket zamanları olarak adlandırılmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti 2010'lu yıllarda son silahlı darbenin üzerinden bir hayli geçmiş olmasından saikle yeni bir kalkışmanın olmayacağını düşünmekteydi. Sanılanın tam tersine devlet bürokrasisi ve ordu içerisindeki PDY-FETÖ (Paralel Devlet Yapılanması-Fethullahçı Terör Örgütü) varlığı kendini yeni bir darbeye hazırlamaktaydı.²⁰² 15 Temmuz 2016 tarihinde akşam saatlerinde başlayan ve T.S.K içindeki ilgili örgüt mensubu bir grubun yapmış olduğu kalkışma başta İstanbul, Ankara ve Kocaeli illeri olmak üzere birçok noktada gerçekleşmiş buna paralel olarak adeta halk sokağa dökülerek bu girişime geçit vermemiştir. 20 Temmuz 2016 da ilan edilen OHAL neticesinde birçok kişi kamu görevinden el çektirilmiş ve yine birçoğu yargılanarak hapishanelere konulmuştur. İnfaz kurumları bu dönemde kapasitenin çok üzerine çıkılan alanlar olmuş ve bu konuyla ilgili hukuki süreçlerde Türkiye aleyhine gelişmiştir. OHAL Komisyonu, Anayasa Mahkemesi ve İ.H.A.M. üzerinden çok sayıda hak ihlali müracaatı yapılmıştır. Söz konusu darbe girişimi adliye, bürokrasi ve kolluk üçgeninde bakıldığında ciddi bir iş yükü doğurmuştur. Bu durumun kaçınılmaz bir sonucu olarak insan hakkı ihlalleri de yaşanmıştır. Bu dönemde ceza infaz kurumları "hükümlü-tutuklu girişlerinde çıplak arama, avukat ve diğer ziyaretçi görüşleri aksamaları" konularıyla gündeme gelmiştir. Esasen yaşanan bu ağır süreç diğer alanlarda olduğu gibi infaz kurumlarını da yoğun şekilde etkilemiştir. Tüm bu sorunları ve hapishanelerde yaşanan kapasite aşımına varan durumların önüne geçebilmek için 15 Nisan 2020 tarihinde Resmî Gazete' de yayınlanan 7242 Sayılı Yasa (İnfaz Kanunu değişikliği) ile kısmi affa benzer bir hukuki süreç yaşanmıştır.²⁰³ Anılan yasanın 2020 yılının başında tüm dünyada patlak veren Pandemi (Covid-19) süreciyle de doğrudan ilişkisi mevcuttur.²⁰⁴ 2004 ve günümüz arasında geçen zaman diliminde infaz sistemleri, kurumları hızlı değişimler geçirmiş; kapasiteleri artarak teknolojiyi kullanarak ve temel insani değerlere saygılı bir anlayışla değerlendirilmeye alındığına kanaat getirmektedir.

²⁰² KÖYLÜ, Murat; 1980 Askeri Darbesi'nden 15 Temmuz 2016'Ya Kadar Süreç İçinde Fetö/Pdy'nin Kamu ve 1 Siyasi Yapıya Yönelik Yerleşme Faaliyetleri, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 9. Cilt, 2. Sayı, 2018, s. 47-48

²⁰³ "7242 Sayılı Kanun" E.T: 02/06/2024 <https://blog.lexpera.com.tr/7242-sayili-kanun-ile-getirilen-onemli-degisiklikler/>

²⁰⁴ "Covid-19 İzinleri" E.T: 01/06/2024 <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/7242-sayili-kanun-kapsaminda-bazi-hukumluler-icin-uygulanan-covid-19-izni-ile-ilgili-duyuru27112020055723>

3.3 HAPİSHANELERİN GENEL YAPISI, PERSONELLERİ VE GÖREVLİ KURULLAR

3.3.1 Genel Yapı

Türkiye’de günümüz itibariyle cezalandırma rejimi olarak hapishanelerin başat yerler olduğu kabul edilmektedir. 5275 Sayılı Kanun’da hükümlü ve tutukluların ayrı kurumlarda bulunması kural altına alınmış olsa da bu husus uygulamada pek görülmemektedir. Türkiye’de bulunan hapishane sayısının yetersizliği, altyapı eksikliği vb. gerekçelerle bu kural göz ardı edilmektedir. Özellikle belirtmek gerekir ki Türkiye’de güncel olarak iki farklı tür infaz şekli mevcuttur, bunlardan bir tanesi kapalı infaz; bilindiği üzere klasik kapalı hapishanelerde geçirilen sürelerdir. Diğer infaz türü ise açık olandır; Açık Ceza İnfaz Kurumlarında ve Denetimli serbestlikte geçirilen kontrollü süreç buna örnektir. Tarihte var olduğu anda öncelikle ve sadece cezalandırma amacıyla inşa edilen bu yapıların değişim-dönüşüm döngüsü ele alınacaktır. Hapishanelerin mimari(fiziksel) ve idari(yönetsel) açıdan değerlendirilmesi yapılmaya çalışılacaktır.

3.3.1.1 Hapishanelerin mimari yapısı

Genellikle yüksek duvarlar ve dikenli çitlerle çevrili olan hapishaneler hukuki kaynağını 5275 Sayılı C.G.T.İ.H.K.’ ten alır. Anılan kanun kurum giriş-çıkışında ‘‘sıfatı ve görevi ne olursa olsun’’ herkesin duyarlı (X-Ray) kapıdan geçmesini kurala bağlamıştır. Duyarlı kapı geçişi sonrasında ise metal dedektörlerle üstten arama sağlanmaktadır. Ceza infaz kurumuna gelen müdafî-avukatlar meslekleri gereği elle aranmaz. Ancak duyarlı kapının ötmesi-sinyal vermesi durumunda ve avukatında kabulü ile elle arama yapılabilir. Eğer elle aramayı kabul etmezse hiçbir surette içeriye girişi yapılmaz. Mimari yapılar denilince akla gelen Mimar Sinan ne yazık ki hapishane inşalarında örnek alınmamıştır. Türk Hapishaneleri Osmanlı bakiyesi mimariyle yapılmaya başlanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında da bu gelenek devam etmiştir. Taş malzemeden yapılan ve klasik *zindan* anlayışıyla donatılan bu yerler sadece tutmak-alıkoymak amacını gütmüştür.²⁰⁵ Özellikle siyasi-düşünce suçlusu ve vatana ihanet sebebiyle içeride olanlar en derin, karanlık bölmelere hapsedilmiştir. Buna en bariz örnekler: Sebahattin ALİ, Nazım Hikmet RAN olacaktır. Taş duvar, demir cam korkuluk türünde bulunan fiziki önlemlerin yoğun olduğu dönem 1950’li yıllarda yavaş yavaş sona

²⁰⁵ SAVCI, s. 8-12

ermiştir. İktidara gelen Demokrat Parti her alanda yenileşmeye-batılılaşmaya çalışmıştır. Bu durumdan hapishanelerde payını almıştır. Anılan yıllarda taş yerine dökme betonla inşa edilmeye başlanan hapishaneler mevcudiyet kazanacaktır. Taştan yapılan, kapı ve cam önlerine demir korkuluk konulan eski tip hapishaneler tünel kazma, firar etme ve açlık grevi türünde örgütlü eylemlere uygun zemin oluşturmamasından kaynaklı dökme betona geçiş yapıldığı bilinmektedir.²⁰⁶ Filmlere – belgesellere konu olan Bayrampaşa Cezaevi mimarisinin eski türde olduğu görülmektedir. Geniş avlusu olan ve taştan yapılan bu hapishane çok fazla olumsuzluğu da beraberinde getirmiş, yaşatmıştır. Bu tür hapishanelerde en başta rahat tünel kazılmış ve çok sayıda firara elverişli olmuştur. Eski ve az teknolojiye sahip olmasından kaynaklı sık sık yangın çıkmıştır. Temizlik ve ilaçlama yapılmasına rağmen kirliliklerin sonu gelmez, böcek-haşere istilaları sürekli yaşanmaktaydı. Buna benzer sayısız olumsuzluklar hem hükümlü-tutukluları hem de çalışan personelleri kötü etkilemiştir.

3.3.1.2 Hapishanelerin idari yapısı

Öncelikle İdare Hukuku pratiği Fransız menşeli olduğu için idari kurumlarda – yapılarda bu durum göz önüne alınmalıdır.²⁰⁷ Tarihsel bağlamın yanı sıra idare etmek Türk toplumu için liderlikle eş değer tutulmuştur. Ancak Tanzimat ve daha sonrasında gelişen Cumhuriyet rejimi uygulamasında idari kuram-kurum birlikteliğinin önemi hasıl olmuştur.²⁰⁸ Türk toplumunun bu durumu içselleştirmesi epeyce zaman almıştır.²⁰⁹ Gücün liderden alınarak soyut bir kavram olan idari kurum-kurama verilmesi anlaşılması güç olacaktı. Batı medeniyetinin, Magna Cartha ile kişileri hukuk karşısında denk tutan tavrına Türk devlet yapısı Cumhuriyet ilanı sonrasında erişebilmiştir diyebiliriz. Yürürlükte bulunan 765 Sayılı Ceza Kanunu 13. Madde 'de yapılan değişiklikle ilk hapishane idari yapılanması cumhuriyette teşekkül etmiştir.²¹⁰ 1943 yılında ise direkt olarak Ceza Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü teşkilatlanmasına dair münferit yasa çıkarılmıştır. Gelişmelere bakıldığında kurucu iradenin cezalandırma ve buna dair yapılara ne denli önem verdiğini göstermektedir. Tüm bu bilgiler ışığında bakıldığında hapishanelerde dikey bir idari örgütlenme olduğu görülmektedir. En tepede bulunan Adalet Bakanlığı hapishanelerin bağlı bulunduğu yürütme

²⁰⁶ SAVCI, s. 12-14

²⁰⁷ NOHUTÇU, Ahmet; **İdari Yargı**, 22. Baskı Ankara; Savaş Yayınları, 2022, s. 13-14

²⁰⁸ NOHUTÇU, **İdare Hukuku**, s. 4-5

²⁰⁹ ÜNVER, s. 88-91

²¹⁰ “765 Sayılı Ceza Kanunu” E.T: 22/04/2024 <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.765.pdf>

organıdır. Mevcut anayasaya bakıldığında bakanların, cumhurbaşkanı tarafından atanarak göreve başlamasıyla yapının ne denli hiyerarşik olduğu göz önüne serilmektedir. Ceza Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü yine bakanlığın bir alt kademe birimi olarak hizmet etmektedir. Merkez ve taşra teşkilatlanması şeklinde gerçekleşen Türk İdare Yapısında Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü il, ilçe ve daha küçük olan birimlerinde kurulu olan hapishanelerinin hiyerarşik olarak üstüdür. Tüm den gelim yöntemiyle ele aldığımız hapishane idari yapısı aslında en alt birimler olan ve fiziki şartların sağlandığı koşullardan en tepeye, bakanlığa kadar gerçekleşen mecburiyetler silsilesini oluşturmaktadır. Özü itibarıyla ceza kanunları dünyada bulunan örnekleri ve Türkiye’de oluşan hukuki altyapı neticesinde *emredici-alternatifi pek olmayan* bir alandır. Mecburiyet olgusundan kastın yasanın-cezanın varoluş amacı olduğu unutulmamalıdır. 2004 yılında yani neredeyse bir asrı geçen zaman sonra tasarlanıp yürürlüğe giren 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’ da pek çok yenilik getirmiş olsa da özünde caydırmayı barındırır. Hapishane yapılanması, kurulması ve yer değişikliği gibi konuların güncel bir şekilde çözümlenmesi için yine 2004 yılında T.B.M.M tarafından 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun tasarlanarak onaylanmıştır. Çağın gereği, A.B uyum süreci veyahut batılılaşma hamlesinin hapishane yapılanmasında görülen bir yansıma olarak değerlendirilebilecek bir yasa olma özelliği taşır. En bariz handikaplı yönü ise belli noktalarda açıklığa girmeden geliş güzel ifadelerle kuralların konulmasıdır. Örneğin; 5275 Sayılı Kanun’u temel referans alan hapishane idari yapısı ‘‘yeteri kadar görevli personel’’ ile iş ve işlemleri yürütmekle görevlidir demesidir. Ucu açık, muğlak ifade ile norm-kadro uygulaması keyfiyete bırakılmıştır diyebiliriz.

3.3.1.3 Hapishanelerin idari biçimi

Türkiye’de bulunan çoğu kamu kurumu merkez ve taşra teşkilatlanması şeklinde örgütlenmiştir. Bu örgütlenme biçimine Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü de dahildir. Adalet Bakanlığı çatı kurum özelliği taşımaktadır. Hiyerarşik olarak bir alt katmanda Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü bulunmaktadır. Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü merkez teşkilatlanması 12 bağlı birimden oluşmaktadır:

- a. Güvenlik ve İnfaz Dairesi Başkanlığı
- b. Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı
- c. Sağlık Daire Başkanlığı

- d. Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı
- e. Dış İlişkiler Daire Başkanlığı
- f. Personel Daire Başkanlığı
- g. Personel Daire Başkanlığı
- h. Personel Eğitim Daire Başkanlığı
- i. Kontrolörler Daire Başkanlığı
- j. Kurumsal İletişim Daire Başkanlığı
- k. Personel Disiplin Daire Başkanlığı
- l. İyileştirme ve Topluma Kazandırma Daire Başkanlığı

şeklinde idari birimler yetkileri kapsamında işleyişi merkezden yürütmektedir.²¹¹ Taşra teşkilatlanmasında ise hapishaneler ve denetimli serbestlik kurum müdürlükleri görevlerini icra etmektedir.

3.3.1.4 Hapishaneleri oluşturan unsurlar

Hayatın olağan akışı içinde her yapıyı ayakta tutan varlıkların mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye özelinde bakıldığında kamu kurumları kişi ve kurallar ekseninde yükselen bir yapıya sahiptir. Hapishaneleri diğer idari, örgütlü ve kamusal yapılardan ayıran dört unsur mevcuttur. Fiziki Unsur; iç ve dış güvenliğin sağlandığı açık veya kapalı alanları ifade eder. Hizmet Unsuru; Sağlık başta olmak üzere spor, rehabilitasyon, eğitim, barınma ve beslenmeyi ifade eden bir kavramdır. Personel Unsuru; kurum içinde veya dışında infaz hakkında denetim, gözetim, yönetim, yardımcı hizmet servislerinde çalışanları kapsamaktadır. Son olarak Kişi Unsuru ise infazı, hakları ve zorunlulukları bulunan ceza infaz kurumu içindeki hükümlü ve tutukluları ifade eder. Bu dört unsurun adeta bir yap-boz şeklinde birbirlerini tamamladığı düşünüldüğünde herhangi bir noktada yaşanabilecek aksamanın infaz sistemini etkileyeceği bilinmektedir. Güçlü, donanımlı ve insan haklarına saygılı personel kavramıyla başlamak üzere tüm sayılı unsurların eksiksiz olması gerektiğine kanaat getirmektediriz.

²¹¹ “C.T. E Teşkilat Şeması” E.T: 28/03/2024 https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/teskilat_sema1

3.3.2 Hapishanelerde Görevli Personeller

Her devlet dairesinde olduğu gibi hapishanelerde de değişik kadro-unvanda personel bulunmaktadır. Yönetici-hizmet görevlisi-destek unsurlar olarak üç ana başlıkta hapishane personelleri açıklanabilir.²¹²Yönetici olan görevliler: Kurum 1. Müdürü, Kurum 2. Müdürleri, İdare Memurlarıdır. Hapishane içindeki genel asayişin sağlanması ve infaz işlemlerini sağlayan genel görevlilerse: İnfaz Koruma Baş Memuru, İnfaz Koruma Memuru, Cezaevi Kâtibi olarak sıralandırılabilir.²¹³Destek unsurlar ise daha çok teknik işleri yürüten Teknisyen, Tesisatçı vb. kadrolarda bulunan personellerdir.

3.3.2.1 Kurum 1. müdürü

Türkiye Cumhuriyeti daha önce bahsettiğimiz üzere idare hukukunda, idari teşkilatlanmada Fransız orjinli bir sistemi benimsemiştir. Diğer kamu kurumlarında olduğu gibi Ceza İnfaz Kurumlarında da müdür en üst amir pozisyonundadır. Kurum 1. Müdürü görevleri:

- a. Kurum personelini yazılı ve sözlü emirlerle idare/sevk etmek.
- b. Personelin denetim ve gözetimini sağlamak.
- c. Kurumda bulunan hükümlü ve tutukluların sağlık hususu başta olmak üzere iyileştirilmesine yönelik çalışma yürütmek.
- d. Kurum içi ve çevresinde asayişi sağlamak; teknik, fiziki ve genel güvenlik aksamalarında tedbirlerin yetersiz kalması halinde ivedi olarak ilgili yer Cumhuriyet Başsavcılığı aracılığıyla vasıtasıyla Adalet Bakanlığı'na bildirimde bulunmak.
- e. Kurum giderleri varsa gelirleri hakkında raporlama yapmak, yıl sonu faaliyet bildiriminde bu raporları Adalet Bakanlığı'na bildirmek.
- f. Haftada en az bir defa gündüz on beş günde bir ise gece saatlerinde olmak kaydıyla Ceza İnfaz Kurumunun faaliyetlerini denetlemek varsa olumsuzlukları gidermek.
- g. Kurumda yapılan her türlü denetimin sonuçlarını ilgili deftere kaydetmek, yıl sonu faaliyet dosyasına da eklemek şeklinde sıralandırılabilir.²¹⁴

²¹² ÖZBEK, **İnfaz Hukuku**, s. 301

²¹³ SORAN a.g.m., s. 119-124

²¹⁴ ÖZBEK, **İnfaz Hukuku**, s.303

3.3.2.2 Kurum 2. müdürü

Özü itibariyle diğer kamu kurumlarında bulunan Müdür Yardımcısı kadrosuna denk bir unvandır. Kurum 2. Müdürünün görevleri:

- a. Kurum 1. Müdürü yokluğunda, kurumun en üst amirliğine vekalet etmek.
- b. Birden fazla 2. Müdür bulunması halinde, kimin vekalet edeceğine ilgili yer Cumhuriyet Başsavcılığı görüşü alınarak Adalet Bakanlığı uhdesinde belirleme yapılır.
- c. Nöbet devir tesliminde (vardiya dönüşümü) Nöbetçi Kurum 2. Müdürü olarak kontrolü ve sevki sağlamak şeklinde açıklanabilir.²¹⁵

3.3.2.3 İdare memuru

1.ve 2. Müdür görev sahası dışında kalan yönetici personeldir. İdare Memurları; Sayman, Ambar Memurları yetkisi dışında kalan diğer tüm idari iş ve işlemleri yapmakla görevlidir.²¹⁶ Hiyerarşik ve sınavla yükselme hususlarında yöneticiliğe hazırlık evresi şeklinde bu dönemde tecrübe kazanmaktadırlar

3.3.2.4 Cezaevi kâtibi

Bu kadroda bulunan kurum personeli, müdürlük makamının verdiği emirleri yerine getirmekle görevlidir. Genel olarak kurumun yazı işlerini yürütür. Bağlı bulunan Adalet Komisyonu Başkanlığı tarafından gelen duyuruları yapar. Kurum personel kalemi olarak da görevlendirilebilen Cezaevi Kâtibi; özlük dosyaları oluşturma, kurumun fiziki ve dijital arşivini tutmakla yükümlüdürler.²¹⁷ Ayrıca Cezaevi Kâtibi; hükümlü ve tutuklularla ilgili kurum içi tüm işlemleri yürütmekle görevli olan *İnfaz Bürosu* bünyesinde de çalışma yürütmektedir.

3.3.2.5 Sayman

Kurum mutemet işlerini yürüten personeldir. Mali konularda eğitimini almış olan Sayman kadrosundaki personel kurum içi kantin işletmesi, mal-alım satım ve diğer hususlarla ilgili çalışmayı yürütmekle görevlidir.²¹⁸

²¹⁵ ÖZBEK, *İnfaz Hukuku*, s. 304-304

²¹⁶ ÖZBEK, *İnfaz Hukuku*, s. 303

²¹⁷ ÖZBEK, *İnfaz Hukuku*, s. 303

²¹⁸ ÖZBEK, *İnfaz Hukuku*, s. 309

3.3.2.6 İnfaz koruma baş memuru

Ceza İnfaz Kurumu iç güvenliği, asayiş ve disiplini sağlamakla görevlidir. Sorumluluğunda nöbetinde bulunan alt hiyerarşideki infaz koruma memurlarını belli bir sistemle sevk ve idare eder.²¹⁹ Ayrıca Kurum 1 Müdürü tarafından belirlen Baş Memur sorumluluk sahası genişletilerek genel nöbet sistemi-saatleri, çizelge vb. hususlarda çalışma yürütür. Baş Memurlar, Ceza İnfaz Kurumlarının bel kemiğini oluşturan idareci personel grubudur.

3.3.2.7 İnfaz koruma memuru

Halk arasında gardiyan olarak bilinmesine rağmen 1984 yılında unvan değişikliğinin yapıldığı infaz koruma memuru olarak görev yapan personeldir.²²⁰ Sorumlu İnfaz Koruma Baş Memuru tarafından hazırlanan nöbet cetvellerine göre mesai sürecini tamamlayan bir çalışma grubudur.²²¹ İnfaz Koruma Memurları genel anlamda kurum iç güvenliğinin sağlanması için görev almaktadır. Kurum 1. Müdürünün herhangi bir sebeple yerinde olmaması halinde Kurum 2. Müdürü veya İdare Memuru yazılı ve sözlü onay makamıdır. Evrak, nöbet çizelgeleri ve diğer hizmetlerin denetleyici idarecisidir. Ceza İnfaz Kurumlarında bulunan hükümlü ve tutukluların sabah 08:30, akşam 20:30 saatlerinde nöbet değişimi esnasında tüm görevli personelle sayımını gerçekleştirmek İ.K.M. asli görevleri arasındadır. Malta adı verilen uzun koridorda genellikle A-B-C-D şeklinde hizalanan yatay koğuş mimarisinde (en tipik örnekleri L ve T tipi hapisanelerdir) eş zamanlı olarak nöbet görevini icra etmektedirler. Ayrıca uygulamada saat 08:30-17:00 arasında “Hazır Kuvvet” isimli bir İ.K.M. grubu bulundurulur. Bu ekip acil, asayiş bozan hadiselerde anlık müdahalelerde bulunarak olumsuzluklara mâni olmaktadır. Bütün bu bilgiler ışığında hükümlü ve tutukluların denetim ve gözetimi birinci elden İnfaz Koruma Memuru kadrosundaki personel tarafından yürütülür. Kurumun temiz kullanımı, iç yönetmeliklere uygun hareket edilmesi yönünde verilen sıralı talimatların yerine getirilmesini sağlarlar. İnfaz Koruma Memurları isteğe veya görevlendirme usullerine bağlı olarak Adliye-Denetimli Serbestlik Müdürlüğü uhdesinde de görev yapabilmektedir.

²¹⁹ SAVCI, s. 305-306

²²⁰ “İnfaz Koruma Memuru” E.T: 16/08/2024 <https://www.adalet.gen.tr/gardiyan-unvaninin-infaz-ve-koruma-memuru-olarak-degistirilmesinin-33-yili-kutlu-olsun.html>

²²¹ SAVCI, s. 307-308

3.3.2.8 Öğretmen

5275 Sayılı Kanun gereğince her kurumda kütüphane bulunması zorunluluğu mevcuttur. Kütüphane uygulamasının başlıca amacı hükümlü ve tutukluların zamanını verimli geçirmesini sağlamaktır. Ayrıca içeride huzur ve sükûn ortamının sağlanması için bu uygulamanın kayda değer faydasının olduğu düşünülmektedir. Bundan dolayı öğretmen ihtiyacı doğduğu için bu kadro Adalet Bakanlığı'na ihdas edilmiştir.²²²

3.3.2.9 Teknisyen

İnfaz Kurumları gelişen teknoloji, bilişim çağı vb. etmenlerden bağımsız kalmamıştır. Kamera, ısıtma-soğutma, arama-tarama faaliyetleri için kullanılan teknik cihazların bakım ve onarımı için teknik personele ihtiyaç duyulmuştur.²²³ Özellikle 1980 Askeri Darbesi sonrasında yaşanan bir dizi gelişmeyle birlikte hapisane iç-dış güvenliği termal kameralara teslim edilmiş, sayısı her geçen gün artan hükümlü ve tutuklular için göz duyarlı turnike sistemleri kurulmuştur. Anlaşılabacağı üzere Ceza İnfaz Kurumlarında en az infaz koruma memuru kadar önemli bir yetkiye sahiptirler.

3.3.2.10 Psikolog

Kurumda bulunan hükümlü, tutuklu ve personel için gerekli testleri yapan kadrolardır. Kurullarla birlikte görev alan ve psikolojik açıdan her türlü tedbiri almakla görevli bu personeller Adalet Bakanlığı seçme-tayin vb. hususlarına bağlı istihdam edilirler.

3.3.2.11 Sosyal çalışmacı

İyileştirme kapsamında spor alanları, çok amaçlı salon ve kütüphane tarzı yerler yapılmasını temin eder. Bu yerlerden faydalanan hükümlü ve tutuklular hakkında izlenimleriyle ilgili raporları kurumun idare ve gözlem kuruluna sunmaktadır. Sosyal Çalışmacı kadrosunda görev yapan personelin sivil hayattaki durumlara benzer işlemleri hapisane çatısı altında sürdürdüğüne kanaat getirmektedir. Kültür, sanat ve sporun zaman-mekân fark etmeksizin genel faaliyetler olduğu bilinmektedir.

²²² SAVCI, s. 308

²²³ ÖZBEK, *İnfaz Hukuku*, s. 310

3.3.2.12 Cezaevi doktoru

Kurum içinde bulunan revirde görev yapmakta olan sağlık hizmeti sağlamakla görevli personeldir. Hükümlü ve tutukluların basit tedavilerini (küçük kesik, yanık vb.) sağlar. Hastalık durumuna göre ilaçlarını verir, acil durumlarda ise en yakın hastaneye sevk evrağı düzenler.²²⁴Yemek yapımı-suların kullanımı hususunda da olumlu-olumsuz görüş bildirmekle görevlidir. Hayati öneme sahip bir kadro özelliği taşımaktadır.

3.3.2.13 Diyetisyen

Hapishanelerde bulunan hükümlü ve tutuklulardan çeşitli rahatsızlıklara sahip olanlar bulunabilmektedir. Yemek yapımı – gıda ve içecek seçimine kadar seçmekle görevli bulunan diyetisyen kadrosundaki personeller nerdeyse tüm ceza infaz kurumlarında bulunmaktadır.

3.3.2.14 Veteriner

İş yurtları uhdesinde bulunan infaz kurumlarında hayvancılık türü işletmeler bulunabilmektedir. Açık Ceza İnfaz Kurumları'nda bulunan işletmelerdeki sıhhi denetimleri veteriner kadrosunda bulunan personeller yapmaktadır.²²⁵ Doğrudan infaz süreçlerine katılmaksızın yan unsur olarak kurum kadrosunda görev yapan personellerdir.

3.3.2.15 Şoför

En stratejik bölüm personelleri başında gelen şoförler zaman ve lokasyon fark etmeksizin görev yapan destek unsuru kadrolarıdır.²²⁶ Hükümlü-tutuklu nakli sağlanması, hastane ve diğer alanlara sevk işleminin yapılması için zırhlı genellikle de mor renkli olan kurum aracını kullanmak üzere görevlidirler. Diğer kurumların aksine C.İ.K çatısı altında bulunan idarecilere araç ve şoför tahsisi yapılmamaktadır.

3.3.2.16 Kütüphaneci

Üniversitelerin bilgi ve belge yönetimi mezunları arasından istihdam edilen personellerdir. Okuma salonları, kütüphane ve bilgisayar odalarının denetimlerini sağlamakla görevlidirler. Sınavlara katılan hükümlü ve tutukluların ders çalışabilmeleri için gerekli zemini, ortamı

²²⁴ ÖZBEK, **İnfaz Hukuku**, s. 308

²²⁵ SAVCI, s. 310

²²⁶ ÖZBEK, **İnfaz Hukuku**, s. 310

hazırlamakta bu kadroda bulunan personelin görevidir. Kütüphaneci, eğitim ve öğretime bizzat katkı sunan personel olarak kurumun hafızasını da oluşturmaktadır.

3.3.2.17 İşçi

İş Yurdu faaliyetleri kapsamında tam veya yarı zamanlı (belirsiz süreli) olarak çalışan personellerdir.²²⁷ Genel iş kanunlarına tabi olarak çalışma yürütür. Yine özlük hakları da bu hukuki alt yapıdan hareketle düzenlenir. Hükümlülerin meslek öğrenmelerinde eksik kalmaları durumunda kurumun en üst amirine atölye şefi durumu ivedilikle bulundurur. Hükümlü şeklinde istihdam edilenlerin hayatını kazanacak düzeyde meslek öğrenmesinden atölye şefi sorumludur. Atölye şefi; tertip, düzen ve çalışma şeklinin ilerletilmesinden sorumludur, çalışmalara bizzat katılır. Atölye içinde denetimi ve gözetimi sağlamakla görevlidirler.²²⁸

3.3.3 Hapishanelerde Görevli Kurullar

Hapishanelerde idari, hukuki, mali ve diğer teknik meselelerin çözümlenebilmesi adına kurullar oluşturulmuştur. Bu kurulların yapısı, hiyerarşisi Sayılı İnfaz Tüzüğü'ne göre şekillendirilmiştir. Kurullar tarafından alınan her karar deftere yazılır. Kayıt, yazım esas ve usulleri ilgili yönetmelikte açıkça belirtilmiştir.²²⁹

3.3.3.1 Disiplin Kurulu

İnfaz Tüzüğü 36. Maddesi gereği ihdas edilmiştir. Kurum 1. Müdürü başkanlığında toplanmaktadır. İdare Memuru, Psikolog veya Sosyal Çalışmacı (görevlendirme usullerine göre), öğretmen, Sorumlu İnfaz Koruma Baş Memuru ve Atölye Şefinden oluşmaktadır.²³⁰ Adı itibariyle hükümlü-tutuklulara dair disiplin soruşturmaları yürütmekle ve gerekli cezaların tecziyesini sağlamaktadır. Özellikle tekli hücre cezasına çarptırılma cezasının hapishanede asayiş mutlak şekilde sağlayacağı düşünülmektedir.²³¹

²²⁷ SAVCI, s. 296-297

²²⁸ ÖZBEK, *İnfaz Hukuku*, s. 309

²²⁹ ÖZBEK, *İnfaz Hukuku*, s. 312

²³⁰ ÖZBEK, *İnfaz Hukuku*, s. 312

²³¹ AKKAYA, *İnfaz Hukuku*, s. 922-923

3.3.3.2 İdare ve gözlem kurulu

İnfaz Tüzüğü 34. Maddesi gereği ihdas edilmiştir. Kurum 1. Müdürü başkanlığında toplanır, en geniş kapsama sahip ceza infaz kurumu kurulu olarak bilinmektedir. Kurum 2. Müdürü, İdare Memuru, Cezaevi Doktoru, psikolog, sosyal çalışmacı, kurumun sorumlu infaz koruma baş memuru ve 1 teknik personel olarak kurul toplanır.²³² Kurumun birincil ve tek amacı; özlem ve sınıflandırmayı sağlamaktır. Pembe Oda uygulamasından yararlanacak olan mahkûmu da hücre cezası alacak mahkûmu da belirlemeye yetkili ceza infaz kurumu yetkili organıdır. Kurulun üyelerinin biri veya birkaç tanesinin bulunmaması halinde mevcut olanlarla toplanılır ve kararlar verilir. Herhangi bir erteleme veya iptale imkân tanınmamıştır.

3.3.3.3 İş yurdu yönetim kurulu

İnfaz Tüzüğü 34. Maddesi gereği ihdas edilmiştir. İş Yurdu Sorumlu Müdürü başkanlığında toplanır. Sorumlu Kurum 2. Müdürü, Sayman, İdare Memuru, Ambar Memuru ve Cezaevi Katibinden oluşur. Özü itibariyle mali konuların karara bağlanması amacıyla oluşturulan bu kurul ihale, mal veya hizmet alımında teknik personeli de bünyesine katarak çalışmalarını icra eder.²³³ Bu kurul içinde bulundukları, görev yaptıkları İş Yurdu Kurumu bünyesinde yönetim, verimlilik, şeffaflık, ilerleme ve çalışma hususunu sağlamakla görevlidir.²³⁴

3.3.3.4 Eğitim Kurulu

İnfaz Tüzüğü 34. Maddesi gereği ihdas edilmiştir. Kurum 1. Müdürü kurulun doğal ve yasal başkanıdır. Eğitimden sorumlu Kurum 2. Müdürü, Cezaevi Doktoru, Psikolog, Sosyal Çalışmacı, Öğretmen ve Kütüphaneciden oluşmaktadır. Özü itibariyle eğitim-öğretim faaliyetlerini, sınav (ÖSYM, MEB, AÖL, AÖF vb.) iş ve işlemlerini yürütmekle görevlidir. Kurum içinde bulunan kütüphane ve okuma salonlarının kullanımına dair program oluşturmakta yine kurulun görevleri arasındadır. Hapishanelerde bulunan kişilerin eğitim, kütüphane ve okuma uygulamalarıyla rehabilite olabileceğini savunan düşünürlerin etkisinde kalınarak getirilen bir uygulamanın kurul bazında değerlendirilmesinin önem arz ettiğine kanaat getirmekteyiz.²³⁵

²³² ÖZBEK, *İnfaz Hukuku*, s. 313

²³³ SAVCI, s. 296-297

²³⁴ SAVCI, s. 303-304

²³⁵ UYANIK a.g.m., s. 97

3.4 HAPİSHANELERDE UYGULANANAN DİSİPLİN CEZALARI VE ÖZEL İNFAZ BİÇİMLERİ

3.4.1 Disiplin Cezaları

Günlük yaşamın olmazsa olmazı kurallar, hapishaneler içinde de mevcuttur. Genel olarak okul hayatında genelge, yönetmelik tarzı hukuki metinlerle tanışan insanoğlu bir takım idari-disiplin cezalarını da öğrenmiş bulunmaktadır. Türkiye’de hapishane içindeki kurallara aykırı hareket edenlere karşı farklı türlerde disiplin cezası öngörülmüştür.²³⁶ Ceza İnfaz Kurumu uhdesinde oluşturulan Disiplin Kurulları süreci yönetirler.²³⁷ Bu cezaların çıkış nedenleri ve uygulama sahası anlatılmaya çalışılacaktır.

3.4.1.1 Kınama cezası

Koğuş içinde gürültü yapan, çevreyi rahatsız eden hükümlü ve tutuklulara verilen disiplin cezası türüdür ayrıca hapishane içinde sağlık ve düzen için zaruri konulan kurallara karşı gelenlerde bu cezaıyla tecziye edilir.²³⁸ Ayrıca mektuplarda küfür ve tehdit benzeri yazılar yazan, rüşvet vermeye teşebbüs eden, mahkûm kimliğini kaybeden, uyku planına aykırı hareket edenlerde kınama cezası almaktadırlar.²³⁹

3.4.1.2 Haberleşme imkanından yoksun bırakma cezası

Koğuş içinde, bahçede veya sevk halindeyken marş söyleyen ve slogan atanların haftada bir kez yaptıkları telefon görüşmeleri yaptırılmaz.²⁴⁰ Verilen yemeği almayarak idareyi protesto eden, toplu olarak sessiz kalarak boykot yapan mahkûmlara bu ceza verilir. Bu disiplin cezasıyla amaçlanan şey kurum içinde, çevresinde veya dış sevk alanlarında sükûnetin sağlanmasıdır.²⁴¹ Ailesiyle telefonla görüşme imkanını kaybetme korkusu yaşayan hükümlü ve tutuklunun aykırı davranışlarda bulunamayacağı öngörülür.

²³⁶ ARAS, Bahattin; Hükümlü ve Tutukluların Disiplin Soruşturmalarına İlişkin Temel Esaslar, **İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 8. Cilt, 1. Sayı, 2023, s. 57-58

²³⁷ ARAS a.g.m., s. 5-10

²³⁸ ARAS a.g.m., s. 17

²³⁹ DEMİRBAŞ, Timur, **İnfaz Hukuku**, 2. Baskı, Ankara; Seçkin Yayınları, 2008, s. 310-311

²⁴⁰ ARAS a.g.m., s. 19-20

²⁴¹ DEMİRBAŞ, s. 312

3.4.1.3 Ziyaretçi kabulü yasağı cezası

Bir aydan üç aya kadar ziyaretçi kabul edememesini içeren bir disiplin cezasıdır. Koğuş araması ve giriş-çıkış aramalarına karşı çıkan, sevke ve nakle ilişkin alınan tedbirlere karşı koyan, kumar oynayan ve oynatmaya çalışan, sayım yapılmasına engel oluşturmaya çalışan, diğer hükümlülerin iletişim haklarına karşı davranışlarda bulunan, kurum içi endişe yaratacak söylemlerde bulunan mahkûmlar bu cezayla tecziye edilir.²⁴² Yetkili kişiler ve avukatlar bu yasak dışında tutulmuştur.²⁴³

3.4.1.4 Bazı etkinliklerden yoksun bırakma cezası

Eğitim yerini sürekli ve izinsiz olarak terk eden hükümlü ve tutuklular bu cezayla tecziye edilir.²⁴⁴ İdarenin yasakladığı yerlere giren, eğitim sürecini savsaklayan, açlık grevi yapan veya buna yönlendirme yapmaya çalışan hükümlüler etkinliklerden yoksun bırakılarak cezalandırılır.²⁴⁵

3.4.1.5 Hücreye koyma cezası

Hapishane içindeki en ağır ceza uygulamasıdır. Hücre cezası alanlar tek başına kalarak izole bir infaz süresini belirli bir dilimde geçirirler.²⁴⁶ Kuruma ağır zararlar veren, isyan çıkartan ve iç düzeni bozan, görevlileri rehin alan, firar amaçlı tünel kazın, terör ve diğer organize suç örgütlerinin propaganda-ideolojik faaliyetlerini yürüten, görevlilere rüşvet veren, bina ve kampüs içerisinde kasıtlı olarak yangın çıkarmaya çalışan mahkûmlar hücreye koyma cezasıyla tecziye edilir.²⁴⁷

3.4.1.6 Ücret karşılığı çalıştığı işten çıkarılma cezası

İş elbisesini, önlüğünü giymeden iş sahasına girenlere uygulanan bir nevi iş akdi feshini andıran disiplin cezasıdır.²⁴⁸ İşi kasten kötü yapan, araç-gereçleri bozan, çalışma yönergesine açıkça aykırı hareket eden hükümlü ve tutuklulara verilen disiplin cezasıdır. Yine çalışma

²⁴² DEMİRBAŞ, s. 313

²⁴³ ARAS a.g.m., s. 21-23

²⁴⁴ ARAS a.g.m., s. 17-18

²⁴⁵ DEMİRBAŞ, s. 311

²⁴⁶ ARAS a.g.m., s. 24-27

²⁴⁷ DEMİRBAŞ, s. 314-316

²⁴⁸ ARAS a.g.m., s. 18-19

ortamında özensiz bir şekilde hareket eden, çevreyi rahatsız edenlerde bu cezayla karşı karşıya kalmaktadır.²⁴⁹

3.4.2 Denetimli Serbestlik Uygulaması ve Özel İnfaz Biçimleri

3.4.2.1 Denetimli serbestlik

Denetimli serbestlik, hukuki literatürde koşullu salıverme olarak bilinen pratiğin Türk İnfaz Mevzuatı kapsamında kurumsallaşmış hali olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁵⁰ Cumhuriyetin ilk ceza kanunu olan 765 Sayılı Yasa kapsamında “koşullu salıverme” Türkiye’de uygulamaya girmiş bir hukuki terimdir.²⁵¹ 20 Temmuz 2005 tarihli 5402 Sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu Resmî Gazete yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yapılanmanın kuruluş amacı ceza infaz kurumlarındaki yükü azaltmak, çağdaş infaz sistemi gereklerini yerine getirmek ve daha önemlisi koşullu salıverilen mahkûmun topluma faydalı olma ihtiyacını doğal olarak hissedeceğinin düşünülmesidir. Denetimli Serbestlik; kişinin infaz kurumu dışına çıkarılmış olmasıyla birlikte kişiye birtakım yükümlülükler vermekle ve takibini yapmakla görevlendirildiği bir sistemdir. Bu uygulamadaki denetim işini ilgili memurlar yapmaktadır. Türkiye’de güncel olarak dört farklı şekilde Denetimli Serbestlik uygulanmaktadır. Ancak coğrafi koşullar, güvenlik vb. hususlar dikkate alındığında genel kolluktan (polis-jandarma) yardım alınabilir. Yardımdan kasıt memurlarla müşterek işlem yapılmasıdır. İdari şema bakımından Denetimli Serbestlik Müdürlükleri İlk Derece Adalet Komisyonunun (Adli Yargı) bulunduğu yer Cumhuriyet Başsavcılığına bağlıdır. Merkez ve taşra teşkilatı şeklinde örgütlenen Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı beş sorumlu birimden oluşmaktadır:

- a. Değerlendirme ve Planlama Şube Müdürlüğü
- b. Elektronik İzleme Şube Müdürlüğü
- c. Koruma Kurulları Şube Müdürlüğü
- d. Çocuk Hizmetleri Şube Müdürlüğü

İnfaz ve İyileştirme Şube Müdürlüğü şeklinde sıralama yapılabilir.²⁵² Taşra teşkilatlanmasında 147 Denetimli Serbestlik Müdürlüğü bulunmakta ve infaz sürecinde

²⁴⁹DEMİRBAŞ, s. 312

²⁵⁰ ÇAKIR, Kerim; Hapis Cezasının Koşullu Salıverilme Uygulanarak İnfazı, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, 26. Cilt, 2. Sayı, 2020, s. 671-674

²⁵¹ DEMİRBAŞ, s. 447

²⁵² “Sorumlu Müdürlükler” E.T: 02/05/2024 <https://cte-ds.adalet.gov.tr/>

kamu görevi yapılmaktadır. Bu uygulamanın esas cezalandırma, caydırma mahiyeti T.C.K 50. Maddesi uyarınca verilen adli para cezası veya tedbirdir. Amaç tedbirlerle şüpheli veya sanığın iyileştirilmesini, topluma geri kazandırılmasını sağlamaktır.

Özel infaz türleri

a. Konutta İnfaz (Elektronik Kelepçe Marifetiyle Ev Hapsi)

C.G.T.İ.H.K. 110. Maddesi gereği; konutta infazın uygun görülmesi halinde hükümlü on gün içinde Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi'ne başvurmalıdır.²⁵³ Burada şekli bir denetim planı hazırlanır. Yapılan görüşmede hükümlüye bu plana mutlak şekilde uyması gerektiği hatırlatılır. Aksi durumda infazın kapalı kurumlarda devam ettirileceği bilgisi verilir. Uygulamanın ilk yıllarında eve memurların gelerek fiziki imzayla takip sağlanırken günümüzde teknolojinin kullanımı neticesinde elektronik kelepçe türü uygulamalarla hükümlünün dijital takibi sağlanmaktadır.

b. Gece İnfaz

5275 Sayılı Kanun 110/1-b Maddesinde belirtilen özel infaz şeklidir. Hükümlüye verilen ceza süresinin 6 ayı geçmemesi durumunda rahat ve serbest bir şekilde çalışması için gerçekleştirilen infaz türüdür. Her takvim gününde akşam saat 19:00 da Açık Ceza İnfaz Kurumu'na imza karşılığında giren hükümlü sabah 07:00 saatinden sonra çıkış yapabilmektedir. Bu infaz usulündeki esas amaç hafif suçlarda bile cezalandırma-yükümlülük yüklemenin yanı sıra sosyal ve ekonomik hayatın aynı şekilde devam etmesidir. Açık Ceza İnfaz Kurumu bu şekilde pansiyon, otel mahiyetinde hizmet vermektedir.

c. Hafta Sonu İnfaz

5275 Sayılı Kanun 110/1-a Maddesinde belirtilen özel infaz şeklidir. Hükümlü her akşam saat 19:00 saatinde yaptırım şeklinde bağlı bulunduğu Açık Ceza İnfaz Kurumu'na imza karşılığında giriş yapmaktadır. Sabah 07:00 saatinden sonra ise kurumdan ayrılmaktadır. Bu özel infaz türünde amaç denetimi sıkı bir şekilde uygulamaktır. Herhangi bir gecikme yaşanması durumunda hükümlü hakkında adli tutanak tanzim edilmektedir.

²⁵³ DEMİRBAŞ, s. 531

i. Cezanın infazı sonrası denetimli serbestlik – infazın geri bırakılması

C.G.T.İ.H.K. 107/7, 8, 9 Maddelerin de bu husus düzenlenmiştir. 58. Madde özelinde değerlendirme yapıldığında ceza infazı sonrasında tam serbestlik uygulanmaktadır.²⁵⁴ Kesinleşmiş bir hapis cezasının belli bir süresini denetimle geçirme halidir. Hâkim mükerrer suç işleyen kişiye bir seneden az olmamak üzere denetim tablosu hazırlamaktadır. Ceza İnfaz Kurumu'nda geçirdiği süre içerisinde hamile kalan veyahut kendisini idame ettiremeyecek düzeyde hasta olduğu Adli Tıp Kurumu tarafından raporla tespit edilenler C.G.T.İ.H.K. 16/5-6 Maddeleri gereği infazları ertelenebilmektedir.

ii. Cezaya alternatif şeklinde denetimli serbestlik

T.C.K 51. Maddesi gereği; bir ve üç yıl arası cezaların yine aynı şekilde bir yıldan az üç yıldan fazla olmamak şartıyla denetim süresi belirlenir.²⁵⁵ Kararda suçlunun ekonomik durumu, kişiliği baz alınarak yükümlülük belirlenebilir veya uzman kişi gözetiminde yükümlülük belirlenmeden bu süre geçirilebilir. Uzman kişi; sosyal çalışmacı, pedagog veya uzman psikolog kadrosundaki kişilerden seçilebilir. Uzman kişi hükümlüye yardım ve rehberlik hizmeti sunmakla görevlidir. Hükümlüye yüklenen yaptırımlar kamuya yararlı işlerde çalıştırma şeklinde olmaktadır. Yasal olarak C.G.T.İ.H.K 105/A maddesi kapsamında kamuya yararlı işlerde çalışma yürütülmektedir. Takip ve denetimleri ilgili kurumca sağlanan hükümlüler genelde ağaçlandırma, çevre düzenleme, boyama vb. işlerde ücret almadan çalıştırılırlar.

iii. Koşullu salıverme şeklinde uygulanan denetimli serbestlik

Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda geçirilmesi gereken sürenin yarısı denetimli olarak geçirilmektedir. Koşullu salıverilen hükümlü 10 gün içinde Denetimli Serbestlik Yardım Merkezine Başvurması Gerekmetedir.²⁵⁶ Aksi takdirde bu durum ilgili mahkûmiyet kararı veren mahkemeye bildirilir. Mahkûmun aleyhine gelişecek bir süreç başlar. Halk arasında buna “infazın yakılması” denmektedir.

²⁵⁴ DEMİRBAŞ, s. 531

²⁵⁵ DEMİRBAŞ, s. 530

²⁵⁶ DEMİRBAŞ, s. 459-460

3.5 TÜRKİYE’DE BULUNAN MEVCUT HAPİSHANELERİN TÜRLERİ

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki hapishane türleri, tipleri fiziksel şekillerine göre belirlenmiştir.²⁵⁷ Türkiye’de bulunan ceza infaz kurumları tür olarak üçe ayrılmaktadır. Bunlar: çocuk eğitim evleri (ıslahevi), kapalı ve açık hapishaneler şeklindedir. Türkiye’de bulunan hapishaneler dünya üzerinde görülen beş modelin karması olarak yer almakta belli özellikleri ve zaman ayırımını genel yapısında barındırmaktadır.

3.5.1 A Tipi Ceza İnfaz Kurumları

Bu hapishanelerin tek koğuştaki kapasite 24 – 30 kişi aralığında olmak üzere ülke genelinde 21 adet bulunmaktadır.²⁵⁸ 1950 – 1970 yılları arasında inşası gerçekleştirilen bu yapılar görece güvenlik zafiyeti oluşturan, yetersiz kalan hapishane türü olarak Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü uhdesinde yer almaktadır.²⁵⁹ Güncel olarak iki farklı bölgede: Samsun/Çarşamba ve Van/Erciş’te bulunmaktadır. Bu yapılar eski tip taştan yapılmış yerlerdir ve dönemin ihtiyacına göre inşa edilmişlerdir.

3.5.2 A1 Tipi Ceza İnfaz Kurumları

1950-1960 yılları arasında inşa edilmiştir. A Tipi hapishanelerin bir sekme üstü diyebiliriz. Koğuş hacmi 24 – 40 olarak genişletilmiştir. Ayrıca 2 adet hücre ve mevcutta bulunmayan mutfakları koğuşa entegre edilmiştir. Fiziksel olarak az kapasite ve sosyal donatısı bulunmayan eski tip hapishanelerdir. Güncel olarak iki farklı bölgede: Erzurum/Hınıs ve Muğla/Bodrum’da bulunmaktadır.

3.5.3 A2 Tipi Ceza İnfaz Kurumları

A1 Tipi Ceza İnfaz Kurumlarının üst modeli, geliştirilmiş halidir ve ilçe-kaza hapishaneleri olarak bilinir. Genellikle infaz süresi az olan mahkumlar nakledilmektedir. 2 disiplin hücresi ve 5 koğuştan teşekkül eden bu tür kurumlar müstakil olarak hizmet vermektedir. Zonguldak/Karadeniz Ereğlisi ilçesinde tek örnek olarak kalmıştır.

²⁵⁷ SAVCI, s. 13-14

²⁵⁸ ÖZBEK, *İnfaz Hukuku*, s. 271

²⁵⁹ DEMİRBAŞ, s. 347

3.5.4 A3 Tipi Ceza İnfaz Kurumları

1950-1960 yılları arasında inşa edilen bu yapılar A2 Tipi Kurumların kapasite genişletilmesiyle birlikte 60 kişiye kadar barındırma özelliğine sahiptir.²⁶⁰ Genel anlamda bakıldığında A Tipinde bulunan kurumların en büyük kapasiteli ve ferah olanıdır. Az sayıda personeli bulunan bir infaz kurumudur. Dört farklı yerde: Aydın/Çine, Şanlıurfa/Viranşehir, Tunceli ve Yalova'da bulunan eski tip hapishanelerdir.

3.5.5 B Tipi Ceza İnfaz Kurumları

7 koğuş ve 2 adet tekli disiplin hücresine sahip ve toplam kapasitesi 64 kişi olan bu kurumlar modern hapishanelere geçiş nişanesi olmuştur.²⁶¹ Çocuk ve kadınlar için ayrı bölümü bulunan müstakil havalandırmaya sahip hapishanelerdir.²⁶² Cinsiyet tasnifi koğuşlar dışından yapılmaksızın karma bir şekilde inşa edilen bu kurumlarda asayiş sağlamaya personel açısından zor olmaktadır. Taş duvarlı ufak çaplı atölye, dersane ve kütüphaneye sahip ceza infaz kurumlarıdır. İki farklı yerde: Aksaray/Şereflikoçhisar, Kayseri/Develi olmak üzere bulunmaktadır.

3.5.6 C Tipi Ceza İnfaz Kurumları

Genellikle taş duvarlardan oluşan ve eski tip inşa edilmiş hapishane tipidir. Tüm koğuşların ortak havalandırması vardır. 164 kişi kapasiteli bu tip hapishanede güvenlik zafiyeti yüksek, tedbir alınması zor bir ceza infaz kurumudur.²⁶³ Bu sebeple adi ve siyasi suçluların kurum içinde yoğun şekilde bulunduğu zamanlarda sık sık isyan türü olumsuz hadiseler yaşanmaktaydı. Kocaeli/İzmit ilçesinde bulunan son örnekte mahkumların Kandıra Yerleşkesine nakledilmesiyle son bulmuştur. Güncel olarak herhangi bir yerde bu tip yapılara rastlanamamakla birlikte personellerin birçoğu da nakil vb. durumlardan dolayı emekliye ayrılmıştır.

3.5.7 D Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumları

İsminden anlaşılacağı üzere güvenlik tedbirlerinin en üst düzeylerde uygulanmaya çalışılan hapishane türüdür. İdari şema açısından: Kurum Müdürü, 2. Müdür ve diğer kadroları

²⁶⁰ ÖZBEK, *İnfaz Hukuku*, s. 273

²⁶¹ DEMİRBAŞ, s. 348

²⁶² ÖZBEK, *İnfaz Hukuku*, s. 274

²⁶³ ÖZBEK, *İnfaz Hukuku*, s. 276

içerinde bulunduran bir yapı olma özelliği taşımaktadır. 750 kişi kapasiteli olan bu tür hapishanelerde; 11 blok şeklinde inşa edilmiş ve bu bloklardan 1 tanesi idari bina olarak kullanılmakta diğer blokların tamamı infaz süreci için ayrılmıştır ve bu bölümde toplam 230 oda bulunmaktadır.²⁶⁴ İçinde örgütlü, terör ve siyasi suçluları barındıran bu hapishanelerde güvenlik tedbirinin sıkı şekilde uygulanması ve mahkûmlar arası iletişime minimum seviyede geçilebilmesi adına koğuşlar 3 kişilik veya tekli şekildedir. Bu kuruma nakil için ilgili kurulların ve bakanlığın olur vermesi gerekmektedir. Sadece Denizli’de bulunmaktadır.

3.5.8 E Tipi Ceza İnfaz Kurumları

Kapasitesi görece daha yüksek olan bu tür ceza infaz kurumlarında 600 kişiye kadar barındırma işlemi yapılabilmektedir.²⁶⁵ 2, 4, 6, 8, 10 kişilik odalar şeklinde teşekkül edilmiş hapishanelerdir. 2 katlı (dubleks) olarak inşa edilen bu hapishaneler alt katları mutfak ve lavabo – duş fonksiyonuyla donatılmış üst katları ise ranzalarla kurulan uyuma alanlarıdır. Bu kurumlar diğerleri gibi yeteri sayıda idari ve gözetim personeline sahiptir. Tüm coğrafi bölgelerde bulunan bu tip hapishanelerden toplam 34 adet mevcuttur.

3.5.9 F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumları

Hükümlü ve tutukluların gruplar şeklinde cezalarını çekmeleri için daha bireysel koşullarda inşa edilmiş ceza infaz kurumlarıdır; ibadet, ışıklandırma, havalandırma ve temizlik hususlarının sağlanabileceği geniş-ferah alanlara sahiptir.²⁶⁶ Eğitim, dilekçe hakkının kullanılabilmesi ve spor yapılabilecek standartlara sahiptir. F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumları Projesi terör ve diğer örgütlü suçlardan hüküm giyen kişilerin genel amaçlı hapishanelerde asayiş, huzur ortamını sürekli bozar hale gelmesinden kaynaklı zorunlu olarak geliştirilmiştir.²⁶⁷ Uluslararası hukukta temel dayanağını Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu Komitesi- Tehlikeli Mahpusların Hapsedilmesi ve Tretmanları Hakkındaki R82-17 numaralı tavsiye kararı oluşturmaktadır.²⁶⁸ İç hukukta ise 3713 Sayılı Terörle Mücadele

²⁶⁴ DEMİRBAŞ, s. 349

²⁶⁵ ÖZBEK, **İnfaz Hukuku**, s. 277

²⁶⁶ DEMİRBAŞ, s. 349

²⁶⁷ ÖZBEK, **İnfaz Hukuku**, s. 280-281

²⁶⁸ “Avrupa Komitesi Tavsiye Kararı” E.T: 22/08/2024

[https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/document/mevzuat/281bb1--Avrupa-Konseyi-Bakanlar-Komitesinin-%E2%80%9CAvrupa-Cezaevi-Kurallari%E2%80%9D-Baslikli-\(87\)-3-No%E2%80%99lu-Tavsiye-Karari.pdf](https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/document/mevzuat/281bb1--Avrupa-Konseyi-Bakanlar-Komitesinin-%E2%80%9CAvrupa-Cezaevi-Kurallari%E2%80%9D-Baslikli-(87)-3-No%E2%80%99lu-Tavsiye-Karari.pdf)

Kanunu, 4422 Sayılı Yönetmelik ve İnfaz Tüzüğü 78-B Maddesi bu tip hapishanelerin yasal zeminini, dayanağını oluşturmaktadır. Dış dünyayla yapılan temas-fikir alışverişi neticesinde: Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi kuralları doğrultusunda tasarlanmış yeni tip yüksek güvenli hapishanelerdir. F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumları bünyesinde örgütlü, terörize ve siyasi suçluları cezalarının infazı süresince bulundurmaktadır.²⁶⁹Fiziki alanı 50.000 metrekare olmakla birlikte 162 farklı, bağımsız koğuştan-birimden oluşmaktadır. Bu birimlerin 59 adeti tekli hücre şeklinde koğuştan geri kalan 103 adet ise üç kişilik odalardır. Hapishane toplam 5 bloktan teşekkül etmekte; bir tanesi idari bina diğer dördü ise hükümlü-tutuklular için ayrılan bloklardır. Üç kişilik odalar 50 metrekare şeklinde tasarlanmıştır. Tekli odaların içi 10 metrekare, ikili olarak kullanılabilen ortak havalandırma alanları 42-50 metrekare arasında hacmi değişmektedir. Hücre sistemi koğuştan, dünyadaki diğer örneklerde olduğu gibi mutlak güvenliğin sağlanması ve herhangi bir aksamaya, aykırılığa izin verilmemesi adına inşa edilmiştir.²⁷⁰Tutuklu ve hükümlü bloklarında kadın-erkek tasnifi yapılarak oluşturulan açık-kapalı ziyaret alanları mevcuttur. Avukat görüş mahalleri, kütüphane-okuma salonları, sosyal, kültürel ve sportif alanlarında yüksek standartlara sahip hapishanelerdir. İdare binasında ise büyük kapasiteli kazan dairesi, personel için özel soyunma-giyinme odaları, büyük kapasiteli çamaşırhane, duşlar ve depolama alanları mevcuttur. 1990'lı yılların sonunda gerçekleştirilen Hayata Dönüş Operasyonu sonrasında aynı tür isyan, firar, görevli rehin alınması gibi durumların yaşanmaması adına mecburi olarak projelendirilmiştir. Ayrıca 19-23 Ağustos 1996 tarihlerinde Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi Türkiye'de bulunan hapishaneler hakkındaki raporunda bu projelendirmeyi-uygulamayı hızlandırdığı söylenebilir. Ankara ve Kocaeli başta olmak üzere toplam 36 adet mevcuttur.

3.5.10 H Tipi Ceza İnfaz Kurumları

Koğuştan sistemine göre tasarlanmış ve inşa edilmiş ceza infaz kurumlarıdır. Kapasiteleri 500 kişidir. Eski kaza(belde) hapishanelerinin geliştirilmiş, güncelleştirilmiş halidir diyebiliriz. Kısa süreli cezaların infazı için hükümlülerin sevk edildiği kurumlardır. İdari ve gözetim hizmeti için yeteri sayıda personel bulunmakla birlikte dış güvenlik ise genel kolluk

²⁶⁹ DEMİRBAŞ, s. 351

²⁷⁰ UYANIK a.g.m., s. 95-96

(Jandarma) eliyle sağlanmaktadır. Erzurum, Bursa, Eskişehir, Gaziantep, İstanbul/Kartal'da olmak üzere beş adet mevcuttur.

3.5.11 K1 Tipi Ceza İnfaz Kurumları

1970'li yıllardan itibaren geliştirilen bir hapishane türüdür. Proje olarak 42 kişilik kapasiteye uygun olarak tasarlanırsa da ihtiyaç halinde 60 kişiye kadar artırım yapılabilen bu durumdan anlaşılacağı üzere küçük ceza infaz kurumlarıdır.²⁷¹ Betondan inşa edilen bu kurumlar A1 Tipinin güncel modeli olarak bilinmektedir. Genellikle nüfusu çok az olan beldelede inşa edilmişlerdir. İdare Memuru sevk ve idaresinde bulunan yapılardır. Çeşitli coğrafi bölgelerde toplam dokuz adet mevcuttur.

3.5.12 K2 Tipi Ceza İnfaz Kurumları

Bu hapishanede kapasite 60 kişi olmasına rağmen ihtiyaç duyulması halinde ekleme ranza sistemleriyle 150 kişiye kadar artırım sağlanmaktadır. K1 Tipinin bir üst modeli ve A2 Tipinin güncel hali olarak hizmet sağlayan infaz kurumudur. Değişik bölgelerde toplam altı adet mevcut olmakla birlikte ihtiyaç hali bulunmaması nedeniyle bu tip kurumların inşaat süreçleri başlatılmamaktadır.

3.5.13 L Tipi Ceza İnfaz Kurumları

Türkiye'nin uluslararası standartlara göre inşa edilen modern ve büyük hapishaneleri arasındadır.²⁷² Sağlık, eğitim, barınma ve her türlü iyileşmeyi bünyesinde barındıran fiziki özelliklere sahiptir. Türkiye genelinde başta büyükşehirler olmak üzere yaygın bulunan ceza infaz kurumlarıdır. Bu hapishane türünün en büyük özelliği koğuş sisteminden kaynaklı güvenlik zafiyetlerini giderecek şekilde sahip olmasıdır. Kurumda görev yapan personelin idari bina ve diğer bloklar arası geçişi fiziki olarak çok sayıda elektro-manyetik demir kapıya bağlı kılınmıştır. Bunun yanı sıra kamera sistemleri 7/24 kayıta bulunmakta olup koğuş içi hariç tüm alanları sıkı bir denetime tabi tutmaktadır. İçeri giren canlı ve cansız tüm varlıkların araması yapılmakta ve bu konuda en ufak aksaklığa mahal verilmemektedir. Bu hapishanelere gökyüzünden bakıldığı zaman mimarisi L harfine uygun şekilde tasarlandığı görülmektedir. T Tipinden sonra en fazla bulunan hapishanelerdir buna gerekçe olarak kolay

²⁷¹ DEMİRBAŞ, s. 349

²⁷² ÖZBEK, *İnfaz Hukuku*, s. 288

inşa edilebilir ve standartlarının yüksek olması gösterilebilir. Tüm coğrafi bölgelerde toplam 34 adet mevcuttur.

3.5.14 M Tipi Ceza İnfaz Kurumları

Diğer küçük hapisaneler gibi M Tipi de kaza(belde) türleri olarak bilinmektedir. İdare Memuru başında bulunan bu tip kurumlarda koğuşlar fiziki ve sosyal anlamda 4, 6, 8, 10 kişilik olarak tasarlanmıştır.²⁷³ Ülke genelinde toplam 18 adet mevcut olmakla birlikte yeni inşa süreçlerine gerek duyulmamaktadır.

3.5.15 BTOK – Hususi (Belirli Bir Tipi Olmayan Ceza İnfaz Kurumları)

Şekli havadan ve karadan herhangi bir harfi anımsatmayan ceza infaz kurumlarıdır.²⁷⁴ Halk arasında *Tipsiz Cezaevleri* olarak bilinmektedir. 1950’li yıllarda inşaları gerçekleştirilen *Mıntika Cezaevi* mantığında ve türünde kurumlardır. Revir, müstakil bahçe-havalandırma alanları olan yapılardır. İdare Memuru sevk ve idaresinde bulunan bu kurumların giderleri de diğer büyük hapisanelere göre daha azdır. Kapasitesi oldukça düşük olan bu türdeki kurumların sayısı ülke genelinde az durumdadır: 15 adet mevcuttur.

3.5.16 T Tipi Ceza İnfaz Kurumları

Büyükşehirlerde doğan zaruri ihtiyaca eski tip-türdeki hapisanelerin cevap vermemesi sebebiyle oluşturulan ceza infaz kurumlarıdır.²⁷⁵ Ülke genelinde yaygın olarak inşa edilen ve infaz sistemlerinde kullanılan hapisane türüdür. 3 kişilik 8 oda, 8 kişilik 72 oda, 16 adet tekli oda şeklinde tasarlanmıştır. 3 ve 8 kişilik odalar dubleks (iki katlı) olarak inşa edilmiştir. Kuruma giriş-çıkışlarda azami güvenliğin sağlanması adına biyometrik göz okuyucu ve X-Ray cihazı hizmet vermektedir. Odalarda acil durumlar için çağrı butonu bulunmaktadır. Anlaşılacağı üzere güvenlik tedbirleri fiziki ve teknolojik unsurlarla desteklenmiştir. Gökyüzünden bakıldığı zaman mimarisi T harfine uygun şekilde tasarlandığı görülmektedir. Ülke genelinde 80 adet bulunan bu tip hapisaneler ihtiyaca binaen neredeyse tüm illerde kolay inşa edilebilecek özelliklere sahiptir.

²⁷³ DEMİRBAŞ, s. 350

²⁷⁴ DEMİRBAŞ, s. 350-351

²⁷⁵ ÖZBEK, *İnfaz Hukuku*, s. 291

3.5.17 Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

Türkiye genelinde az sayıda bulunan ve kadın hükümlü-tutukluların cezasının infaz edildiği kurumlardır.²⁷⁶ Dış güvenlik ve ana giriş kapısı dışında herhangi bir yerinde erkek personel görevlendirilmemektedir.²⁷⁷ Cinsiyet tasnifine göre teşekkül eden bu tip hapishanelerden ülke genelinde 11 adet mevcuttur. Söz konusu hapishanelerde mahkumların çocuklarıyla birlikte kalabildikleri de göz önüne alındığından fiziki şartlarına uygun şekilde kreşler oluşturulabilmektedir.

3.5.18 Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumları

İş yurtları amacını esas alan kurumlardır. Kadın hükümlüler cezalarının kapalı kurumda geçirdiği süresi akabinde açık ceza infaz kurumuna ayrılmaktadır.²⁷⁸ Genellikle el işi ve imalat alanında faaliyet yürüten bu kurumlar Türkiye genelinde az sayıda bulunmaktadır: sekiz adet mevcuttur.

3.5.19 Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

Görece çok az sayıda bulunan bu tipteki kurumlarda; dersane, kütüphane donatıları mevcuttur. Genç yaşta suç işleyen kişilerin kaldığı hapishanelerdir.²⁷⁹ Öğretmen, sosyal çalışmacı ve psikolog kadrosunda görev yapan personelin daha yoğun çalışma yürüttüğü bir türde hapishanelerdir.²⁸⁰

3.5.20 Çocuk Eğitim Evleri (İslah Evleri)

1667 yılında İtalya'da örneği oluşturulan ve yaşı küçükleri tekrardan iyi hale getirmeyi amaçlayan bir model olarak İslah Evleri tarih sahnesine çıkmıştır.²⁸¹ Topluma zarar veren, suça sürüklenen çocukların hayata tekrardan kazandırılması amacıyla kurulan bu eğitim merkezleri 100-250 arası değişen kapasiteli kurumlar olarak 12-18 yaş arası çocuklar burada eğitilip, ıslah edilir.²⁸² Bu kurumda verilen teknik, mesleki bilgilerle hayata dönüşlerinde

²⁷⁶ “İnfaz Kurumu Türleri” E.T: 20/08/2024 <https://hukukingilizcesi.org/2022/09/09/turk-ceza-infaz-kurumlarinin-turleri-types-of-penal-execution-institutions-in-turkey/>

²⁷⁷ ÖZBEK, *İnfaz Hukuku*, s.292

²⁷⁸ ÖZBEK, *İnfaz Hukuku*, s. 292-293

²⁷⁹ DEMİRBAŞ, s. 358-359

²⁸⁰ BALI, Mehmet; *Türkiye' De Ceza İnfaz Kurumları Ve Tipleri (1923- 2018)*, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2021, s. 65

²⁸¹ UYANIK a.g.m., s. 93-94

²⁸² DEMİRBAŞ, s. 354-357

meslek sahibi olmaları amaçlanmaktadır. Burada devlet aygıtı eğitim merkezleri aracılığı ve marifetiyle babalık görevini üstlenmiştir denilebilir. Ankara, Elâzığ, İstanbul, İzmir/Urla'da olmak üzere dört adet mevcuttur.

3.5.21 R Tipi Ceza İnfaz Kurumları (Rehabilitasyon Hapishaneleri)

Akli dengesi yerinde olmayan suçlular yargılama aşamasında bu durum anlaşıldığında hüküm buna göre kurulmaktadır.²⁸³ Bu şekilde rahatsızlığı bulunan mahkûmlar için inşa edilmiş ihtisas kurumlardır. Tedavi-uygulama hükümlünün topluma geri kazandırılması ve akıl sağlığına azami bir şekilde ulaşmış olmasını amaçlamaktadır. Elâzığ/Merkez, İzmir/Menemen ve İstanbul/Metris'te olmak üzere üç adet mevcuttur. Kanaatimizce R Tipi Ceza İnfaz Kurumları sayısının nüfus/suç dengesi ve ruhsal hastalıklar oranları baz alınarak yeniden değerlendirilmesi uygun olacaktır.

3.5.22 Açık Ceza İnfaz Kurumları

İş esaslı hapishane uygulamalarıdır. Bu türde bulunan hapishaneler gündelik hayata en yakın infaz kurumlarıdır.²⁸⁴ Hapishaneye bir insanın konulması onun özgürlük kavramını daha belirgin bir şekilde anlamasını sağlayacaktır. Kapalı alanlarda, kuytuda tutmanın mahkûmu normal hayata dönüşte zorlayacağı kanısı mevcuttur. Üniversite kampüsünü andıracak bir şekilde fiziki engelsiz (kilitsiz kapılar vb.) olarak tasarlanan bu türdeki hapishaneler mahkûma güveni esas almıştır.²⁸⁵ Ayrıca meslek edrimi ve iyileştirme yapılmasını kapsayan bu türde çalışma imkânı bulunmaktadır. İlk kez suç işleyen veya iki yıldan az hapis cezası alanlar direkt bu kurumlarda infazlarına başlayabilmektedir. Yerine, kapasite ve diğer özelliklerine göre işkolları kurularak çalışma yürütülmektedir. Niğde, Dalaman, Edirne'de bulunan Açık Ceza İnfaz Kurumları geniş ovalara kurulmasının avantajıyla hayvancılık ve tarım alanında faaliyet göstermekte, işkolu oluşturmaktadır. Açık Ceza İnfaz Kurumları'na nakledilmek için belli şartlar mevcuttur: Kuruma nakledilen hükümlü ilgili işkolunda çalışmak zorundadır, iyi halli ve fiziki anlamda çalışma gücüne sahip olmalıdırlar. Ayrıca çalışmaları neticesinde Adalet Bakanlığı'nın belirlediği ücret taraflarına ödenir. Konu bağlamında tüm coğrafi bölgelerde toplam 73 adet bu tipte hapishane mevcuttur. Tüm bu bilgiler ışığında Adalet Bakanlığı güncel verilerine göre Ceza İnfaz Kurumlarında: 38.537

²⁸³ ÖZBEK, *İnfaz Hukuku*, s. 279

²⁸⁴ SAVCI, s. 121-122

²⁸⁵ DEMİRBAŞ, s. 342-344

tutuklu ve 275.965 hükümlü mevcuttur.²⁸⁶ Ülke genelinde 403 Ceza İnfaz Kurumu bulunmaktadır.²⁸⁷ Kapasitenin üstüne çıkılması gibi olumsuzlukların yaşanması sebebiyle sıkça eleştirilere konu olan Adalet Bakanlığı bütçesinin ciddi bir bölümünü infaz kurumları inşa etmeye ayırmak zorunda kalmaktadır.

3.6 HAPİSHANELERDE YAPILAN REFORMLAR

Dünya üzerinde var olan beşerî yapıların sürekli olarak bir değişim içinde olduğu genel bir kabul görmektedir. Şüphesiz bu olgu hapishaneleri de kapsamaktadır. Bu bölümde Türk İnfaz Mevzuatı içerisinde hapishaneler için yapılan reformlar ele alınacaktır.

3.6.1 Pembe Oda Uygulaması

Türkiye’de bulunan hapishanelerde Pembe Oda adlı oluşum 30 Mart 2013 yılında hayata geçirildi. Söz konusu uygulama mevzuata Hükümlü ve Tutukluların Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelik içinde yapılan değişikliklerle girdi. Bu uygulama erkek ve kadın mahkumlara baş başa görüşme imkânı sağlamaya yönelik yumuşatıcı-insancıl bir hareket olarak tanımlanmıştır. Yasal düzenleme sonrası Türk Hapishaneleri genelinde 610 adet Pembe Oda kuruldu akabinde hizmete başladı. Söz konusu uygulamayla mahkûm ve eşlerinin en az ayda bir kere bir araya getirilmesi fikri ise daha önceki yıllarda ortaya atılmıştır. Dönemin Adana Milletvekili Atilla BAŞOĞUL konuyla ilgili T.B.M.M.’ de görüşülmesi için kanun teklifinde bulunmuştur. Teklifin sahibi vekil; beslenme, barınma, eğitim gibi temel ihtiyaçlar içerisinde cinsel ilişkiye girilmesinin de olduğunu öne sürmüştür. Ayrıca mahkûm olan kişinin eşinin de bu ihtiyaçtan yoksun bırakılamayacağı suçun ve cezanın şahsiliğinin korunması gerektiği düşünülmektedir. Zira suçun şahsiliği ilkesi güncelliğini korumaktadır. Pembe Oda uygulamasının çıkışına bir gerekçe olarak da hapiste bulunan mahkûmun karşı cinsle hiçbir surette görüşmediği, ilişki yaşamadığından bahisle eşcinsel hale gelme ve taciz vakalarının yaşanabileceği düşüncesidir.²⁸⁸

²⁸⁶ “Hükümlü ve Tutuklu Sayısı” E.T: 02/06/2024

<https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/istatistik/istatistik-1.pdf>

²⁸⁷ “C.T. E Sayısal Bilgi” E.T: 29/05/2024 <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/cik-genel-bilgi>

²⁸⁸ “Pembe Oda” E.T: 29/06/2024 <https://www.indyturk.com/node/22961/haber/cezaevlerindeki-mahrem-soru-pembe-odadan-neden-sadece-%E2%80%99Cuslu%E2%80%9D-duran-mahkumlar>

3.6.2 İş Yurtları ve Ticari Faaliyet

Başta Amerika ve Avrupa kıtasında görülen iş esaslı hapisane mantığı Türkiye'ye görece geç gelmiş bir uygulamadır. 1967 tarihli Ceza İnfaz Kurumları ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük' te yer alan 197. Madde üzerinde bir değişikliğe gidilmiştir.²⁸⁹ 1987 yılında yapılan bu değişiklik 12046 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Zira yürütme organı olan hükümet icrai nitelikte olan devlet işlerini Bakanlar Kurulu'nda görüşerek sonuca bağlamaktadır. Söz konusu kararda "ceza infaz kurumlarında işin esas amacı" belirlenmiştir.²⁹⁰ Ceza İnfaz Kurumunda bulunan hükümlü veya tutuklunun el sanatı-zanaat sahibi olması amaçlanmış bu sayede cezalarının infazı arkasından normal hayatlarını kazanabilecek düzeyde bilgi ve donanım sahibi olmaları istenmiştir.²⁹¹ İşte bu hususlarda ilgili teknik öğrenim süreçleri anılan yıllarda başlamıştır. Ceza İnfaz Kurumu çatısı altında şekillendirilen "iş esaslı" mantığı diğer kurallarda olduğu gibi eğitim-çalışma-uygulama esasında da sıkı bir şekilde uygulanmaya çalışılmıştır.²⁹² İş Yurtları uhdesinde çalışan hükümlü ve tutuklular ücretlendirme-özlük hakları bakımından 4857 Sayılı İş Kanunu hükümlerine göre değerlendirilip hak sahibi olurlar. Açık Ceza İnfaz Kurumları birer ticari işletme mantığında olmasına göre rağmen bürokratik-vesayet bağlarına sıkı bir şekilde sahip bir oluşumdur. Kurum 1. Müdürleri sadece denetim özelinde değil, işletim ve yönetim uygulamasında da Cezaevi Cumhuriyet Savcısı onayıyla hareket etmektedir. Açık Ceza İnfaz Kurumu için en önemli husus kuruma-işletmeye iş sağlanmasıdır. Boya-Badana, bahçe işleri, tekstil vb. alanlarda işkolları kurarak gerekli finansal bağlantı başlatmakta yine kurum idarecilerinin asli görevleri arasında sayılmaktadır. Sosyal güvence bakımından ise çalışan hükümlü ve tutukluların 506 Sayılı Sigorta Kanunu gereğince çalışma ücretleri eşdeğerinde sigorta primi ödenmesi zorunludur.²⁹³ Yine çalışanlar fazla mesai yapmaları durumunda ek ödemeleri mutlak surette yapılmaktadır. Kamu İktisadi Teşekkülleri benzeri bir yapılanmanın Adalet Bakanlığı çatısı altında İş Yurtları şeklinde daha kapalı ve kuralcı olarak karşımıza çıktığı söylenebilir.²⁹⁴ Neo Liberal bakış açısına taban tabana ters olan bu

²⁸⁹ SAVCI, s. 99

²⁹⁰ SAVCI, s. 101

²⁹¹ KAMER, Vehbi Kadri; Cezaevi Sosyolojisi Açısından İş Yurtları Faaliyetleri, **Maltepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, 1. Sayı, 2020, s. 96-100

²⁹² SAVCI, s.102

²⁹³ ÖZER, Hatice Duygu/DULAY YANGIN, Dilek; Ceza İnfaz Mevzuatı Kapsamında Çalışan Tutuklu ve Hükümlülerin Sosyal Güvenliği, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, 25. Cilt, 2. Sayı, 2019, s. 729-734

²⁹⁴ SAVCI, s. 186-190

uygulama tarihin tezatlığıyla birlikte aynı yıllarda Türkiye’de vücut bulmuştur. Neo Liberal düşünce sisteminde devletin neredeyse her alanda geri çekilmesi düşünülürken ‘‘iş esaslı’’ hapishane mantığında ise devletin, infaz kurumlarındaki ticaretin ana işletim sahibi olması öngörülmüştür. Devletin kendine yeni bir kaynak yaratmasından ziyade toplumu düzenlemek, faydalı iş ve uygulamalarla infaz kurumlarını tasarlamaya çalıştığına kanaat getirmektediriz.

3.6.3 Hapishanelerden Mahkemeye Katılma Olanğı – SEGBİS

2004 yılında 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu 196. Maddesi uyarınca uygulanmaya başlanmıştır.²⁹⁵ Söz konusu yasal düzenlemeyle sanığın sesli ve görüntülü yargılamasının yapılabilmesinin önü açılmıştır. Veri tabanı ve bilişimsel altyapısı 1998 yılında oluşturulmaya başlanan UYAP’ ın (Ulusal Yargı Ağı Projesi) devamı, bileşdiği olan bir uygulamadır.²⁹⁶ Sanığın mahkemeye video konferans yöntemiyle katılmasını, bu anların kaydedebilmesine imkân veren sistem olarak tanımlanmaktadır. Coğrafi ve fiziki şartlar gereğı mahkemelere ulaşımın zor olduğu kurumlar çeşitli noktalarda mevcuttur. Bu sorunun çözümü için sanal mahkeme tarzında elektronik ortamda görüntü paylaşımı sağlayan bir uygulamadır. A.B uyum programları dahilinde gerçekleştirilen UYAP (Ulusal Yargı Ağı Projesi) kolaylığının Ceza İnfaz Kurumu’na dair bir yansımasıdır denilebilir. Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Daire Başkanlığı uhdesinde faaliyet yürütmektedir. SEGBİS sistemi başlıca faydaları:

- a. Kırtasiye, yol, nakil masraflarını ortadan kaldırması.
- b. Hızlı bir şekilde yargılama yapılabilmesi.
- c. Adliye binalarının fiziki ve hukuki olarak yükünü azaltması.
- d. Aile içi şiddet, hasımlık vb. hususlarının fiziki tartışma ve kavgalara dönüşmesini engellemesi.
- e. Özellikle ceza yargılamalarında tanığın korunması
- f. Gizli tanıklık müessesesi ve istihbari bilgi şeklinde gelişen durumların kolaylıkla değerlendirilebilmesi

²⁹⁵ GAYRETLİ AYDIN, Seda; Medenî Yargılama Hukukunda Ses ve Görüntü Nakli Yoluyla Duruşmaya Katılma, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2017, s. 2101-2104

²⁹⁶ GAYRETLİ AYDIN a.g.m., s. 2104

g. Yargılama kayıtlarının (video, ses, yazı) dosyalanması şeklinde ileride yaşanabilecek ihtilaflarda şeffaf bir şekilde incelenebilir olması olarak sıralandırılabilir.²⁹⁷

Tüm bu faydalı yönleri dışında yargılamanın esas ve usullerini tam içermediği, hükümlü veya tutuklunun bu sistemde yargılama esnasında duygu kopuşu yaşadığı şeklinde eleştirilere de konu olmaktadır.²⁹⁸ Çağın getirdiği bir yenilik olarak kullanılan bu sistemin daha da fonksiyonel hale getirilebileceğine kanaat getirmekteyiz.

3.6.4 Hapishanelerde Eğitim-Kütüphane Hakkı Tanınması

Eğitim, diğer insani fonksiyonlardan ayrılarak maddi gerçekliğin yanı sıra kişinin ruhsal ve kişisel ilerleme sürecini de kapsamaktadır. Bu varsayım ile hareket edildiğinde eğitim süreçleri hayatın her alanında olduğu gibi infaz kurumları içerisinde de devam etmektedir. Devlet aygıtı bunu göz önüne alarak infaz kurumları içerisinde eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yürütülebilmesi için gerekli altyapıyı hazırlamıştır. Başta kurumlara tahsis edilen öğretmen kadroları olmak üzere çeşitli reformist harekette bulunmuştur. Devlet aygıtının en önemli amacı hükümlülerin eğitilerek kurumların iç huzurunun sağlanması ve tahliye sonrası hayatlarına devam etmelerinde işlerine yarayacak temel nitelikte bilgi sahibi olmalarının temin edilmesidir. Psikolojik olarak bakıldığında ise eğitim süreçlerinin insanı uysal ve topluma daha duyarlı hale getirildiği düşünüldüğünden hem infaz süreci boyunca hem de tahliye sonrasında genel huzurun sağlanması amaçlanmaktadır. Manevi yönden bakıldığında ise Hz. Ali deyişiyle ‘‘bana bir harf öğretenin kırk yıl kölesi olurum’’ mantığı çerçevesinde devlet aygıtı yine sorumluluğu, yükü üstüne alarak infaz sürecinde de vatandaşını eğitmeye, donatmaya kararlı durmaktadır.

²⁹⁷ GAYRETLİ AYDIN a.g.m., s. 2105-2107

²⁹⁸ ATEŞ, Burak; Adil Yargılama Hakkı Kapsamında Sanığın Duruşmada Hazır Bulunma Hakkı ve SEGBİS Sistemi, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, 51. Sayı, 2022, s. 467-468

4. SONUÇ

Suç, ceza ve infaz kavramları birbirini tamamlayan parçalardır. Adeta merdiven basamakları gibi suç oluştuktan sonra ceza ortaya çıkmış devamında ise cezalandırma şekilleri mevcudiyet kazanmıştır. İlk çağlardan günümüze kadar bu üç kavram altı doldurularak, evrilerek gelmiştir. Suç işleyen bir şekilde cezalandırılması düşüncesi insanlığın var oluşuyla paralel olarak hasıl olmuştur. Bu noktada insanoğlunun beslenme, barınma ve eğitim gibi güvenli alanlara da ihtiyaç duymakta olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumu tahkim edebilmek için insanlık, ilk çağlardan itibaren yoğun bir tempo tutmuş ve kendini huzurlu kılacak sistemler geliştirmiştir. İnsanları kötülükten uzak tutmak; malını, canını korumak için birtakım uygulamalar geliştirilmiştir. Amaç yazı içeriğinde bahsettiğimiz mutluluk, iyilik halinin oluşturulması ve devam ettirilmesidir. Konulan kurallara aykırı hareket edenler önce toplumdan soyutlanmış akabinde fiziksel(cismani) cezalara çarptırılmıştır. Baş edilemeyecek güce, kudrete sahip olan suçlular ise bir yöntemi bulunularak öldürülmeye çalışılmıştır. Beslenmede avcı-toplayıcı konumunda olan, barınmada büyük taş mağaraları kullanan insanoğlu siyasi olarak ise kabile içinde kendilerine lider seçmiş; onun etrafında örgütlenmiş ve koyduğu kurallara biat etmiştir. Kabile-topluluk şeklinde yaşayan ilk medeniyetler liderin koyduğu kurallarla genel düzeni sağlanacağını düşünmüştür. Bu ilkel dönemin özelliği vahşi cezalandırmalar, çağdışı uygulamaların yaşanmasıdır. Sonraki yıllarda yazılan Hammurabi Kanunları ilkel dönemi baz alarak cezalandırma rejimi ihdas etmiştir. Hapsetme uygulaması olmaksızın gelişi güzel ağaç kafeslerde, taş zindanlarda ölüm anına kadar bekletme hali mevcuttur. Bu ilkel dönem yazı içinde çokça başvurduğumuz Foucault isimli yazarın eserinde anlatılan hadiselerin gerçekçi bir karşılığıdır. Yazar şiddeti, ızdırabı, acıyı ve öç alma duygusunu betimleyerek anlatmaktadır. Tüm bu eylemlerle birlikte toplumun huzur ve sükûn içinde yaşayabileceğini savunmaktadır. Bu sebeple söz konusu yazarın eseri ile bu dönemi eş değer tutmak mümkündür. Teolojik anlamda bakıldığında ise kitabi dinlerin ortaya çıkışıyla birlikte iyi, kötü ve cezalandırma kavramları yeni bir çerçevede daha tartışılmaya başlanmıştır. Teoloji bilimi ışığında dünya üzerindeki din olgusu; insanın hem var olduğu dünyasını hem de öldükten sonraki hayatını güzelleştiren bir değerler bütünü olarak yer almaktadır. 4 kutsal kitapta haksız yere öldürmek, çalmak başta olmak üzere birçok kötü fiil yasaklanmıştır. Suç işleyenlerin birer günahkâr olduğu düşünülmektedir. Hristiyanlar suçlu bulunan kişiyi manastır türü yerlerde tövbe

ettirebileceklerini düşünmekte ve duaya teşvik etmektedirler. İslam dininde ise aynı şekilde tövbe edilerek, suçlardan ve günahlardan temizlenilebileceği savunulmaktadır. Neredeyse tüm inanışlarda ‘’ insan dünyaya geldiği anda temiz, masum ve iyidir; sonradan yaptığı kötülükleri ise ancak tövbe etmek, ibadet etmek temizler’’ mantığı esastır. Hem ilkel dönemin hem de dinlerin var olduğu dönemin ortak özelliği suça dair detaylı açıklama getirmemesi ve hapisane sistemini işlevsel olarak kullanmaması halidir. Coğrafi ayrımlara girildiğinde Eski Yunan ülkesinde hapisaneler, suçluları cezalandırmak için yegâne araç olarak kullanılmıştır. Platon ve Aristo gibi düşünürleri suça dair birçok tanım yapmış; genel anlamda ise ruhsal bozuklukların toplumsal bir yansıması olarak kabul edilmiştir. Fiziksel ceza yerine hürriyetin kısıtlanmasının daha caydırıcı olacağı düşünülmüştür. Burada hapisanelerin ortaya çıkma fikri vuku bulmuştur. İnsanın özgürlüğünden mahrum bırakılarak hukuken ve dinen dizginlenebileceği, terbiye edilebileceği düşüncesiyle hapsedme uygulamaları fiilen bu kıta üzerinde başlatılmıştır. Tarih, politika, felsefe gibi birçok sosyal bilimi dünyamıza kazandıran Yunan Medeniyeti ceza ve hapsedme fiillerine de ciddi katkılar sunmuştur. Batıya doğru gidildiğinde karşımıza çıkan Roma Hükümdarlığı sahasında ise hapisaneler ceza anlarına kadar suçluların, şüphelilerin tutuldukları yapılar olarak görülmektedir. Hapisaneler araç işlevi görmekle birlikte ayrı bir idari ve mimari yapı da oluşturmaktadır. Kolezyumlarda aslanlara parçalatılan suçlular günün koşullarına göre günlük veya haftalık hapsedilmekteydi. Roma Medeniyeti cezalandırmada ilkel dönemin bir üst seviyesi olarak tasvir edilebilir. Cermen (Müşterek) Hukuk siteminde ise 18. yy. siyasilerinin ıslah edilmesi ve ülkenin birliğinin sağlanması için hapsedme düşüncesi ortaya çıkmıştır. Devamında diğer suçlular içinde kullanılan toplu koğuşlar şeklinde uygulamaya konan hapisane mantığı, zamanla seyreltilmiş ve bugünkü hapisane mimarisi ortaya çıkmıştır. 1595 yılında inşa edilen Amsterdam Hapisane Modeli bu medeniyetin insanlığa kazandırdığı ilk modern hapisane olarak bilinmektedir. Bu model bugün içinde bulunduğumuz dünyanın mevzuat olarak infaz rejimlerini oluşturan mihenk taşıdır. Hapsedme uygulamaları batı medeniyetleri menşeiyle tesis edilmiş ve genel olarak dünyanın farklı noktalarına sirayet etmiştir. Zamanın akışıyla birlikte cezalandırmanın hafifletilmesinin, suçlunun geri kazanılmasının hatta tahliye sonrasında hayatını idame ettirebilecek düzeyde meslek edinmesini sağlamak için devlet aygıtı çeşitli reformlara imza atmıştır. İlerleyen süreçte ise hem insan hakları hem de din olgusu ışığında cezalandırmaların vicdani olmasına kanaat getirilmiştir. Türkiye özelinde bakıldığında ise hapisane

uygulamasının ve kültürünün batıya nazaran daha yeni olduğu anlaşılmaktadır. Modern anlamda ilk kurum Hapishane-i Umumi (Sultanahmet Hapishanesi) 1832 yılında Osmanlı Devleti hakimiyetinde kurulmuş diğer alanlarda olduğu gibi Tanzimat Fermanı ve Batılılaşma serüveni içerisinde yol almıştır. Bu oluşumdan sonra yapılan tüm değişimler moderniteyi artırmak üzerine olmuştur. 1923 yılında resmen kurulan Türkiye Cumhuriyeti çatı olarak Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü kuruluşu altında infaz kurumlarını tek elde toplamıştır. Koğuş sistemleri benimsenmiş ve güvenli hapishaneler inşa edilerek infazlar gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Zamanla İş Yurtları oluşumu, Denetimli Serbestlik uygulamalarını da yürürlüğe koyan Türkiye Cumhuriyeti hem rehabilite hem de marjinal ekonomik fayda elde etmeyi amaçlamıştır. Hayata Dönüş Operasyonu'na kadar ciddi bir sorunla karşılaşmadığı görülmektedir Söz konusu operasyonla birlikte infaz kurumlarındaki otorite tekrardan devlet eline geçmiş ve güvenlik tedbirleri arttırılmıştır. 2000'li yıllarla birlikte A.B uyum süreçleri kapsamında bir dizi reform gerçekleştirilmiş ve görece daha iyi noktalara çıkılmıştır. Bu reformların başında F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumları, SEGBİS, Pembe Oda uygulaması gelmektedir. İnsani açıdan ciddi bir öneme sahip Pembe Oda uygulaması kurum içi huzur sağlanmasında faydalı olmuştur. Kanaatimizce 21. yy. düzleminde Dünya genelinde ve Türkiye'de çağdaş yenilikçi ve uygulanabilir infaz sistemlerinin oluşturulması ve devam ettirilmesi önem arz etmektedir. Bunu sağlamanın en kolay ve sade yönlerinden biri ise toplumu eğitmek ve suçtan alıkoymaktır. Önleyici kolluk güçlerinin çalışmalarının bu doğrultuda çok büyük katkıya sahip olduğuna ve meşhur 'kütüphane-hapishane sayıları ters orantısı' denkleminin doğru olduğunu, eğitimin yükseldiği yerde suç ve suçlunun azalacağına kanaat getirmekteyiz. Hapishane, hükümlü ve tutuklu sayısının düşük olması için bir diğer yöntemde cezaların caydırıcı olması gerekmektedir. Toplumda bulunan her ferdin bunun farkında olarak hareket etmesi ve genel kamu düzeni, güvenliği de bu şekilde sağlanabileceği unutulmamalıdır. Suçtan bireylerin, nesillerin ve genel olarak tüm toplumun korunması için Ortaöğretim Eğitim dönemi başlangıcında bulunan gençlerin Pedagoji Uzmanları gözetiminde belirlenmiş hapishaneleri gezmesinin, inceleme ve yerinde değerlendirme yapmasının ciddi bir uygulama olarak gerçekleştirilmesinin önem arz edeceğine kanaat getirmekteyiz. Bu sayede Hollanda'da 2016 yılında gözlemlenen hükümlü ve tutuklu sayısının dramatik düşüşünün sağlanabileceği öngörülebilir. Hollanda özelinde yaşanan boşta kalan hapishane hücrelerinin kiraya verilmesine kadar bir dizi hususun ülke genelinde değerlendirmeler

yapıldığından hareketle Türkiye açısından bakıldığında ise öneri olarak sunduğumuz “ortaöğretim eğitim dönemi başlangıcı hapisane gezisinin” rahatlatma yaratacağı; sayısal olarak yaşanacak bu düşüşün bütçeye sağlayacağı finansman fazlası ve boş kalan hapisanelerin farklı alanlarda kullanılabileceği fikri göz önüne alınmalıdır. Yine çeşitli haberlerde yer alan suç işleyen kişiye teknoloji destekli ve biyolojik anlamda mağdurun çektiği acıyı yaşatacak empati uygulaması vasıtasıyla caydırıcılığın artırılabilmesi göz önünde bulundurulmalıdır. Bu sayede yeni kurumların inşası, personel alımı ve diğer kalemlerde yapılacak onlarca harcamanın önüne geçilebilecektir. Genel anlamda yazımız içeriğinde irdelediğimiz hapsedme pratiği önce bir tedbir olarak uygulanmış ve zamanla cezalandırma mekanizmasına dönüşmüştür. Hapisaneler öncesi dönemden başlamak üzere ele alınan bu sürecin sonunda insanlığın huzur ve güveni için çeşitli uygulamaların, cezaların tesis edildiği anlaşılmaktadır. Evrensel anlamda önlenemeyen suç fiili, fail için hapis cezasının mutlak gerekliliğine kanaat getirmekteyiz. Maddeler şeklinde Türkiye’de bulunan hapisanelerde yapılması gereken hususlar sıralanacak olursa:

- a. Öncelikle sair mevzuatta açıkça yer alan hükümlü ve tutukluların aynı kurumlarda kalmasının önüne geçilmeli: Tutukevi uygulamasının devreye alınarak soruşturma ve mahkeme aşamasında olan şüphelinin hükümlülerle aynı bina içerisinde cezalandırılma görüntüsünün sona erdirilmesi. Gerekli teknik ve fiziki altyapının oluşturularak sorunun kalıcı bir şekilde çözülmesi.
- b. İnfazın kapalı süresinin bitiminde Denetimli Serbestlik Uygulanacak hükümlüye durumun ciddiyeti mevzuatın gereklerine uygun bir şekilde anlatılmalı, aynı veya bir başka bir türde suça bulaşmasının önüne geçilmeli.
- c. Hapisane kurumlarının türü ve büyüklüğü fark etmeksizin güvenliğin üst düzeyde sağlanabilmesi için şehir merkezleri dışına ve ana ulaşım güzergahlarına yakın yapılması.
- d. Tipi, türü ne olursa olsun tüm hapisanelerde kütüphane alanının ve öğretmen kadrosunun bulunması; buna paralel olarak kültürel etkinlik, tiyatro alanlarıyla ferah bir infaz sisteminin oluşturulması.
- e. SEGBİS adlı video-konferans sisteminin tüm infaz kurumlarına kurularak bu devrim niteliğinde olan uygulamayla güvenlik, tasarruf ve depolama-arşivleme anlamında ciddi bir enformasyonun sağlanması. Kurulacak olan sistemin teknik altyapı ve görsel açıdan herhangi bir eksikliğe mahal vermemesi ileri teknoloji anlamında “yapay zeka ve 3D (üç boyut)” kullanılabilir düzeyde olarak yargılamaya ve insan haklarına fayda sunması.

- f. Halen kurumlarda idareci, avukat ve vatandaş için uygulanan ilkel bir güvenlik yöntemi olan parmak izi ve göz tanıma sistemlerinin yerine çağdaş bir sistem olan çipli-biyometrik özellikli yeni kimlik kartlarıyla giriş-çıkışların yapılabilmesi.
- g. Personel, idareci kurumun birer canlı aynası ve ana taşıyıcı kolonu görülmesi mantığıyla hareket edilerek her türlü özlük hakkı (yıpranma, gerekli hallerde erken emeklilik, izin ve ücret dengesi) bağlamında yeterli seviyelere çıkartılması.
- h. İnfaz kurumları iç ve dış alanlarında hijyene önem verilmesi ve belli periyotlarla ilaçlama yapılması.
- i. Personelin yılda en az bir kez olmak üzere hizmet içi eğitime tabi tutulması gerekmektedir. Bu eğitimlerin insan hakları ve güncel mevzuat konuları ağırlıklı olması.
- j. Özellikle avukat görüş mahallerinde, her türlü siber güvenliğin sağlanarak bilgisayar bulundurulması; hükümlü ve tutuklunun dosya üzerindeki incelemelerinin, vekilin ise kurumdaki işlerinin kolaylaştırılmasının sağlanması.
- k. Kurum iç ve dış güvenliği sağlanmasında son teknolojilerin (insansız hava araçları, biyometrik kamera vb.) kullanılması, firar, isyan türünde herhangi bir olumsuzluğa mahal verilmemesi.
- l. Açık Ceza İnfaz Kurumu ve İş Yurtları uygulamasında elde edilen, üretilen katma değer in iktisat bilimi ışığında iç piyasaya ve dış dünyaya açılabilir seviyeleri getirilmesi; bu payın adil olarak personel ve diğer işçi statüsündeki kişilere dağıtılması.
- m. Adalet Bakanlığı uhdesinde her yıl personel, idareci ve yargıçlardan oluşturulacak karma bir heyetin yurt içinde ve yurt dışında belli bir sayıda hapisaneyi önceden herhangi bir bilgi verilmeksizin incelemesi; bu geziden çıkan tüm sonuçları kamuoyuyla şeffaf bir şekilde paylaşması.
- n. Yargının omurgasını oluşturan hâkim ve savcı adaylarının tarihi hapisaneler, idam vb. kötü uygulamaların yapıldığı yerler başta olmak üzere yerinde incelemeler yapması; ileride vereceği kararlarda azami düzeyde insan haklarını ön planda tutmasının sağlanması.
- o. Her yıl faaliyet raporu ve bütçe hazırlayan Adalet Bakanlığı, ilgili yılın sonunda Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü kanalıyla hükümlü, tutuklu bilgilerini resmi yolla paylaşmalı; bu paylaşımın yaş grubu, sağlık sorunları, eğitim durumları ve cinsiyet tasnifi şeklinde yapılması. Bu tasnifin araştırma, geliştirme ve iyileştirme projelerinde resmi bilgi olarak kullanılabilecek şekilde tasarlanması.

- p. Kurum içinde infaz koruma memurları ve diğer kadrolardaki çalışanların görevde yükselme ve unvan değişikliği sınavlarında başarı ölçütünde teoriden ziyade uygulama-pratik hususlarının ağırlıklı olması.
- r. Son olarak da Açık Ceza İnfaz Kurumları, İş Yurtları, Denetimli Serbestlik Müdürlükleri ve şartları uygun olan diğer türdeki infaz kurumlarının her ayın belli günlerinde tüm vatandaşların ziyaretine açık olması; bu sayede hem caydırıcılık hem de kötü propaganda faaliyetlerinin önüne geçilmesinin sağlanması şeklinde özetlenebilir.

REFERANSLAR

- ABALI, Nefise; Halk Anlatılarında Ensest, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011
- AKCAN, Erol, *İttihat Terakki ve Atatürk*, Tarih Kritik Dergisi, 6. Cilt, 4. Sayı, 2020, s. 417-418
- AKINCI, Abdulvahab, Türkiye'nin Darbe Geleneği: 1960 ve 1971 Müdahaleleri, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 9. Cilt, 1. Sayı, 2014, s. 60
- AKKAYA, Çetin; *Cezaların İnfazı ve İnfaz Hukuku*, 5. Baskı; Adalet Yayınları, Ankara 2015
- AKTAŞ, Sururi, *Cezalandırmanın Amacı Üzerine*, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 13. Cilt, 1. Sayı, 2009, s. 15-17
- ALPAN, Arca, *Neoliberal Ceza Devleti ve Kitlese Hapsetme*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018
- ARAS, Bahattin, *Hükümlü ve Tutukluların Disiplin Soruşturmalarına İlişkin Temel Esaslar*, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 8. Cilt, 1. Sayı, 2023, s. 57-58
- ARAS, Bahattin, *Uluslararası Belge ve Kararlar Işığında Cezaevlerindeki İdari ve Yargısal Denetimin İnsan Hakları İhlallerini Önlemedeki Etkisi*, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 12. Cilt, 2. Sayı, 2022, s.1313-1314
- ARSLAN, Alperen; *Cinsel Suçlarda İspat ve İnfaz*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul 2023
- ARTUK, Mehmet Emin / ALŞAHİN, Mehmet Emin, *Hapis Cezalarının ve Cezaevlerinin Tarihi Gelişimi*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 21. Cilt, 2. Sayı, 2015, s. 151-152

- ASPARUK, Cumhur; *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Osmanlı İmparatorluğu Kara Kuvvetlerinin İdarî Faaliyetleri ve Lojistik (1299-1913)*, Genelkurmay Basım Evi, 2. Baskı, Ankara 1995
- ATEŞ ÖNCÜ, Tuğba Gül; *Türk Ceza Hukukunda Temel Cezanın Belirlenmesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2020
- ATEŞ, Burak; *Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında Sanığın Duruşmada Hazır Bulunma Hakkı ve SEGBİS Sistemi*, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 51. Sayı, 2022, s. 467-468
- AYDIN, Melike Belkıs; *Kant'ın ve Hegel'in Felsefesinde Cezanın Amacı*, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1. Cilt, 1. Sayı, 2020, s. 128
- BALABAN, Tuğrul; *Âdem ile Havva ve Yasak Meyve Arketipi Metinlerarasılık Bağlamında Tabunun Anlatıda İzdüşümü*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 47. Sayı, 2019, s. 178-181
- BALI, Mehmet; *Türkiye' De Ceza İnfaz Kurumları ve Tipleri (1923- 2018)*, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2021
- BEYAZGEYİK, Fatma, *S. Kierkegaard ve F. Nietzsche'de Özgürlük Problemi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2022
- CENTEL, Nur, *Cezanın Amacı ve Belirlenmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1. Cilt, 2020, s. 340-341
- COŞAR, Gürkan, *PKK Terör Örgütü'nün Kuruluşu, Faaliyetleri ve Türkiye'nin Mücadele Politikaları*, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bölümü ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Güvenlik Çalışmaları Bölüm Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019
- ÇAKIR, Kerim, *Hapis Cezasının Koşullu Salıverilme Uygulanarak İnfazı*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 26. Cilt, 2. Sayı, 2020, s. 671-674

- ÇELİK, Hüsrem; Eski Mezopotamya ve Anadolu Toplumlarında Harem ve Hadımlık Müessesesi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Doktora Tezi, Denizli 2021
- ÇETİNKAYA, Gürdal, *Soğuk Savaş Döneminde Türkiye ve Eisenhower Doktrini*, Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, 2019, s. 7-11
- ÇİMENLİ, Şakire, *Cumhuriyet Tarihinde Bir Ordu-Siyasi Erk Çatışması: İsmet İnönü İktidarına Yönelik Darbe Girişimleri ve 6 Haziran 1950 Tasfiye Hareketi*, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 2019, s. 195-199
- DEMİR, Hakan, *Yugoslavya-Sovyetler Birliği ya da Tito-Stalin Çatışması (1948)*, VAKANÜVİS- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, 8/2. Sayı, 2023, s. 1390-1394
- DEMİRBAŞ, Timur, *İnfaz Hukuku*, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2008
- DİKBAŞ, Tuğba Nazike; *Yahudilik ve Hristiyanlıkta Kutsal ve Kutsallaştırılmış Mekanlar*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya 2020
- EGELİ, Hüseyin Avni, *Uluslararası Siyasal Sistemin Müdahale Aracı Olarak: 15 Temmuz Darbe Girişimi*, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 2020, s. 69-72
- ERDEM, Suat; *İslam Hukuku'nda Cezalarda Gözetilen Amaçlar*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslami Bilimleri (İslam Hukuku) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1997
- ERDİNÇ, Burcu, *İdari Yaptırımların Kavramsal Çerçevesi ve Cezai Yaptırımlarla Karşılaştırılması*, Ankara Barosu Dergisi, 2. Sayı, 2012, s. 254-255
- ERDOĞAN Ahmet; *Suç ve Ceza: Osmanlı Toplumunda Bireysel Suçlar ve Cezalar (1559-1609)*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Sivas 2019
- EROĞUL, Cem/ERTUĞRUL, İlter/ESEN, Selin/SAĞLAM, Fazıl/SEVİNÇ; Prof. Dr. Mümtaz Soysal'a Armağan, 32. Baskı, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara 2009

- FAUCAULT, Michael; *Hapishanenin Doğuşu*, 6. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara 1992
- GAYRETLİ AYDIN, Seda, *Medenî Yargılama Hukukunda Ses ve Görüntü Nakli Yoluyla Duruşmaya Katılma*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2017, s. 2101-2104
- GÖZLER, Kemal; *Genel Hukuk Bilgisi*, 13. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa 2013
- GÖZLER, Kemal; *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, 23. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa 2019
- GÜLÜŞÜR, Emre; *Koruma Tedbirlerinden Tutuklama*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya 2010
- GÜMÜŞÖZ, Ece; *Tutuklama*, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018
- GÜNDOĞAN, Tunahan; *Galileo Uydu Sisteminin Nokta Konumlamaya Etkisi*, Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Harita Mühendisliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya 2023
- HAKERİ, Hakan; *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 19. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2016
- IŞIK, Sedat, *Nasturi İsyanı ve Bitlis Milletvekili Yusuf Ziya Bey'in Bu İsyandaki Rolü*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 27. Sayı, 2021, s. 271-272
- IŞIKTAÇ, Yasemin, *Ceza Adaleti Açısından Hapis Cezası ve Rehabilitasyon İlişkisi*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 21. Cilt, 1. Sayı, 2013, s. 636-637
- İSLAMOĞLU, Yusuf; *İslam Ceza Hukukunda Kazf (İffete İftira) Suçu ve Cezası*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı İslam Hukuku Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2023
- KABAOĞLU/İbrahim, SALES/Eric; *Darbe ve Demokrasi Sarkacında TÜRK ANAYASA HUKUKU*, 2018, İstanbul; Legal Yayıncılık
- KAMER, Vehbi Kadri, *Cezaevi Sosyolojisi Açısından İş Yurtları Faaliyetleri*, Maltepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 1. Sayı, 2020, s. 96-100

- KARAKAŞ DOĞAN, Fatma, *Cezanın Amacı ve Hapis Cezası*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul 2009
- KARAKOÇ, Eren, *Antik Roma'daki Ölüm Cezaları*, Akademik Bakış Dergisi, 54. Sayı, 2016, s. 508-514
- KARAKOÇ, Eren; *Antik Roma'daki Ölüm Cezaları*, Akademik Bakış Dergisi (Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, 54. Sayı, 2016, s. 513-515
- KARDEŞ, Murat Ertan; *Carl Schmitt'in Politik Felsefesi Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul 2012
- KAYA, Feyza Nur; *Türk Ceza Kanunu'nda Cinsel Saldırı Suçu*, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir 2021
- KAYA, Rıza; *Önleyici Kolluk Hizmetleri Bakımından Kolluğun Zor ve Silah Kullanma Yetkisi, Kolluğun Genel Sorunları, Çözüm ve Önerleri*, Melikşah Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2015
- KAYNAK, Aydın Furkan, *1858 Tarihli Ceza Kanunnamesi ile 1926 Tarihli Türk Ceza Kanunu'nun Foucaultçu Perspektiften Karşılaştırılması*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 24. Cilt, 1. Sayı, 2022, s. 18-19
- KIYANÇ, Sinan; *27 Mayıs 1960 Darbesi ve Vesayet Kurumsallaşması*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Muğla 2019
- KIZMAZ, Zahir, *Cezaevinin ve Hapsetmenin Suçu Engellemedeki Etkisi*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17. Sayı, 2007, s. 9-10
- KOCABAY, Sabri; *Türk Toplumı: Kültürü Dini*, e-Kitap Projesi, İstanbul 2019
- KÖSECE/Yasin, PAŞAOĞLU/Mehmet Talha, *1980 Öncesi ve Sonrası Türkiye'de Vesayet, İnsan ve Toplum Bilgileri Araştırma Dergisi*, 2021, s. 2157-2158

- KÖYLÜ, Murat, *1980 Askeri Darbesi'nden 15 Temmuz 2016'Ya Kadar Süreç İçinde Fetö/Pdy'nin Kamu ve 1 Siyasi Yapıya Yönelik Yerleşme Faaliyetleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9. Cilt, 2. Sayı, 2018, s. 47-48
- KUBAT, Ahmet Adil; *Suçlar ve Kabahatler*, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2010
- NOHUTÇU, Ahmet; *İdari Yargı*, 22. Baskı, Savaş Yayınları, Ankara 2022
- NOHUTÇU, Ahmet; *Kanunname (İdare Hukuku)*, 1. Baskı, Savaş Yayınları, Ankara 2021
- ODABAŞI, Levent; *Cezaevi Endüstrileri ve Cezaevi Özelleştirilmesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2016
- OPPENHEIMER, Heinrich (Çev.: Doç. Dr. Devrim AYDIN), *İlk Suçlar*, Ankara Barosu Dergisi, 24. Cilt, 4. Sayı, 2016, s. 272-288
- OZANSÜ, Mehmet Cemil; *Erken Modernlikte Ceza Sorumluluğunun Kamusallaşması ve Rasyonelleşmesi*, 5. Baskı, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2014
- ÖZBEK, Veli Özer/DOĞAN, Koray/BACAKSIZ, Pınar; *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 13. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2022
- ÖZBEK, Veli Özer; *İnfaz Hukuku*, 9. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2017
- ÖZER, Hatice Duygu/DULAY YANGIN, Dilek, *Ceza İnfaz Mevzuatı Kapsamında Çalışan Tutuklu ve Hükümlülerin Sosyal Güvenliği*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 25. Cilt, 2. Sayı, 2019, s. 729-734
- ÖZGENÇ, İzzet, *Suç Örgütleri*, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2010
- ÖZTÜRK, Nuray Pamuk; *Çin Kaynaklarına Göre Talas Savaşı: Savaşın Çıkış Nedenleri ve Sonuçları*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara 2018
- SAVCI, İlkey; *Cezaevi İş Yurtlarında Çalışan Hükümlüler (Bir alan araştırması)*, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2002

- SEÇGİN, Mücahit; *Eski Hukukumuzda İdam Cezası*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019
- SORAN, Volkan, *Cumhuriyetin İlk Yıllarına Ait Hapishaneler Raporu Üzerine Bir Değerlendirme*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 59. Sayı, 2016, s. 113-114
- SOYASLAN, Doğan; *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 9. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2020
- ŞEN, Cemalettin, *Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'nin Yazma Metni ile Düstur Metni'nin Karşılaştırılması*, Kafkas Üniversitesi İlahiyat Dergisi, 9. Cilt, 19. Sayı, 2022, s. 810-811
- ŞEVİK, Ümit; *Hinduizm, Budizm ve İlahi Dinlerde Kutsal Kitap Anlayışı*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2019
- ŞIKLI, Necla; *Selçuklularda Suç ve Ceza (Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçukluları'nda Örnek Uygulamalar)*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Orta Çağ Tarihi Programı Yüksek Lisans Tezi, Manisa 2018
- TAYLAN, Ömer, *Anarşizmin Felsefi Kökenleri*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2014
- TEKİN, Emre; *70'li ve 90'lı Yıllar Türkiye'sinde Siyasi ve Toplumsal Bir Olgu Olarak Politik Şiddet*, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Erzincan 2021
- TURAN, Ersin / OTACI, Cengiz, *Genel Hükümlerle Bağlantılı Olarak Kasten İnsan Öldürme Suçları*, 4. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2023
- TÜRK, Mustafa; *Clinton'ın Irak ve İran'ı İkili Çevreleme Politikası Çerçevesinde Türkiye'nin Dış Politika Stratejileri ve Tercihleri*, Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü Orta Doğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkileri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2021

- TÜRKİSLAMOĞLU, Elif, *1960'lı Yıllar Türk Düşünce Hayatında Kurtuluş Savaşı'nın Anti-Emperyalist Niteliğine İlişkin Tartışmalar*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 67. Sayı, 2020, s. 521-522
- TÜRKYILMAZ, Ubeydullah, *Klasik Anarşizmde Sözleşme Düşüncesi ve Siyasal Toplumun İlkeleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul 2022
- UYANIK, M. Zeki, *Batı ve Doğu Kültüründe Hapishane*, Mîzânü'l-Hak İslami İlimler Dergisi, 4. Sayı, 2017, s. 130-131
- ÜNVER, Yener; *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, 1. Baskı, Ankara; Seçkin Yayınları, 2003
- YAMAÇ, Müzehher, *Türkiye Devleti'nin İlk Anayasası 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22. Cilt, TBMM'nin 100. Yılı ve Millî İrade Özel Sayısı, s. 208-210
- YANYALI, Ali Rıza / ORFADANİS Vasilaki; *Ceza Hukuku Felsefesi (Mizan-ı Ceza'nın İlk Kısmı: Hikmet-i Ceza)*, 6. Baskı, Adalet Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2021
- YILDIRIM Dilara; *Cezalandırmanın Amacının Hukuk Felsefesi Açısından Temellendirilmesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul 2023
- YÜKSEL, Serdar; *İŞİD' in Ortaya Çıkışı ve Türkiye*, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2018
- ZAFER Hamide; *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 8. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2021

Elektronik Kaynaklar

- <https://archive.org/details/medicolegaljourn05medi/page/424/mode/2up?view=theater>
- <https://balikavisitesi.com/norvec-balikcilik/>
- <https://belleten.gov.tr/tam-metin/1944/tur>
- <https://blog.lexpera.com.tr/7242-sayili-kanun-ile-getirilen-onemli-degisiklikler/>

<https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/7242-sayili-kanun-kapsaminda-bazi-hukumluler-icin-uygulanen-covid-19-izni-ile-ilgili-duyuru27112020055723>

<https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/cik-genel-bilgi>

https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/teskilat_sema1

<https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/turkiye-ceza-infaz-kurumlari-tarihcesi-arastirma-projesi>

<https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/istatistik/istatistik-1.pdf>

<https://cte-ds.adalet.gov.tr/>

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2019-30710>

<https://evrimagaci.org/pangea-nedir-kitalarin-ve-anadolunun-jeolojik-evrimi-3617>

<https://hyetert.org/2014/10/14/kafa-kesmenin-kisa-tarihcesi/>

<https://sozluk.gov.tr>

<https://strasam.org/dinfelsefe/felsefe/sen-de-mi-brutus-hikayesi-nedir-1045#:~:text=Bu%20s%C3%B6z%2C%20ki%C5%9Finin%20en%20yak%C4%B1nlar%C4%B1n%C4%B1n,kar%C5%9F%C4%B1%20koymay%C4%B1%20b%C4%B1rakt%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20rivayet%20edilir.>

<https://tr.khanacademy.org/humanities/world-history/world-history-beginnings/origin-humans-early-societies/a/what-were-paleolithic-societies-like>

<https://www.adaletbiz.com/rahsan-affi-olarak-bilinen-4616-sayili-kanun>

<https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/docs/Magna2017-2.pdf>

<https://www.kulturportali.gov.tr/mrepo/eKitap/eb-Uygarliklar/3/>

<https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/turk-ceza-kanunu-765>

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.3201.pdf>

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.765.pdf>

<https://www.perspektif.online/bir-darbenin-ettigi/>

https://www.ab.gov.tr/files/Tar%C4%B1m%20ve%20Bal%C4%B1k%C3%A7%C4%B1l%C4%B1k%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1/hayvan_haklari__hayvanlari_n_korunmasi_ve_refahi.pdf

<https://www.indyturk.com/node/22961/haber/cezaevlerindeki-mahrem-soru-pembe-odadan-neden-sadece-%E2%80%9Cuslu%E2%80%9D-duran-mahkumlar>

<https://tarihkurdu.net/giyotin-le-idam-hakkinda-bilmedikleriniz.html>

[https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/document/mevzuat/281bb1--Avrupa-Konseyi-Bakanlar-Komitesinin-%E2%80%9CAvrupa-Cezaevi-Kurallari%E2%80%9DBaslikli-\(87\)-3-No%E2%80%99lu-Tavsiye-Karari.pdf](https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/document/mevzuat/281bb1--Avrupa-Konseyi-Bakanlar-Komitesinin-%E2%80%9CAvrupa-Cezaevi-Kurallari%E2%80%9DBaslikli-(87)-3-No%E2%80%99lu-Tavsiye-Karari.pdf)

<https://hukukingilizcesi.org/2022/09/09/turk-ceza-infaz-kurumlarinin-turleri-types-of-penal-execution-institutions-in-turkey/>

<https://www.adalet.gen.tr/gardiyan-unvaninin-infaz-ve-koruma-memuru-olarak-degistirilmesinin-33-yili-kutlu-olsun.html>

<http://www.tarihhaber.net/fransanin-vebasi-giyotin/>